

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

15 juni 1966

51e jaargang, no. 2546

verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

Iets over investeringen..... 619

Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan:

Het Verslag-Ossola (I)..... 620

Dr. M. P. Gans:

De regeling inzake het lange binnenlands bedrijf der banken 625

Drs. M. H. J. Dullaart:

„Inflatie, noodlot of keuze?” 629

Ingezonden stuk:

C. P. A. Bakker: Doorstroming en de financiering van het eigen woningbezit, met een naschrift van I. van der Sluys 632

Prof. Dr. C. D. Jongman:

Geld- en kapitaalmarkt.... 633

BIJLAGE

Dr. W. T. Kroese:

Het ballet van de vezels

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Iets over investeringen

DAT wij het *Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek* in één adem uitlezen, willen wij niet beweren, maar van de vele periodes die wij om den brode doornemen vormt het toch een van de meest interessante. In het zopas verschenen maartnummer — de waarschijnlijk enige overeenkomst tussen het *Maandschrift* en veel literaire tijdschriften: zij verschijnen vaak later dan de datum op de omslag aangeeft — is een bijdrage opgenomen, getiteld „Investerings in vaste activa in de industrie naar bedrijfsgrootte” ¹⁾.

Dit artikel geeft een aardig overzicht van de waarde der in de jaren 1963 en 1964 ontvangen, d.w.z. gebruiksklaar ter beschikking gekomen investeringsgoederen; het onderzoek beperkt zich tot de situatie in de *industrie*. Onder investeringsgoederen werden verstaan grond, gebouwen — tot de laatste werden ook weg- en waterbouwkundige werken gerekend — en bedrijfsuitrusting, een restcategorie omvattende alle overige duurzame produktiemiddelen (incl. vervoermiddelen). De bedrijven zijn ingedeeld naar de grootteklassen 10 — < 50, 50 — < 100, 100 — < 200, 200 — < 500, 500 — < 1.000, 1.000 en meer werkzame personen, alsmede bedrijven zonder personeel. De laatste vormen een minder mysterieus, een minder „brave new world”-achtig fenomeen dan men wellicht zou denken. Het betreft hier namelijk nieuwe bedrijven in aanbouw en bedrijven waarvan de activiteiten door afzonderlijke werkmaatschappijen worden verricht.

De bedrijven met meer dan 1.000 werkzame personen, 1 pCt. van het totaal aantal bedrijven, blijken liefst 36 pCt. van de totale investeringen in de industrie voor hun rekening te hebben genomen, een aandeel groter dan dat van hun personeel in het totaal van de industrie: 32 pCt. in 1963, 31 pCt. in 1964. Deze categorie blijkt dus voor een gemiddeld investeringsbedrag per werkzame persoon te zorgen, dat boven het totaal gemiddelde ligt, nl. f. 3.121 in 1963 resp. f. 3.531 in 1964 tegen totaal gemiddelden van f. 2.783 resp. f. 3.084. De conclusie luidt dan ook dat in het algemeen hoe groter het bedrijf, hoe groter ook de investeringsbedragen per persoon zijn. Dit laatste overigens met één uitzondering, t.w. de groep met 500 — < 1.000 werkzame personen, waarbij het gemiddeld investeringsbedrag per werkzame persoon in 1964 belangrijk lager lag dan in de groep 200 — < 500, nl. f. 2.475 resp. f. 3.200 (zie tabel 1 op de volgende bladzijde). Deze afwijking in het algemene beeld is evenwel toe te schrijven aan de situatie in de chemische industrie, waar het investeringsbedrag per persoon in 1964 meer dan driemaal het gemiddelde investeringsbedrag per persoon in de gehele industrie bedroeg en waar juist voor de groep 200 — < 500 het aandeel in de totale personeelsbezetting binnen deze industrie (18 pCt.) aanzienlijk lager was dan het overeenkomstige aandeel in de investeringen in deze industrie (26 pCt.).

De uitkomsten voor de afzonderlijke bedrijfsklassen laten zien, dat de metaalindustrie qua personeelsbezetting en qua investeringsbedrag de belangrijkste categorie vormt. De chemische industrie daarentegen vertoont, zoals wij hierboven reeds zagen, een groot aandeel in de totale investeringen bij een verhoudingsgewijs veel geringer aandeel in de totale personeelsbezetting.

Kwam in het voorgaande de waarde van investeringsgoederen ter sprake, wij stellen nu het volume van investeringen aan de orde, zulks naar aanleiding van het zopas verschenen jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1965. Naar de voorlopige cijfers in het verslag uitwijzen bedroeg de stijging van de waarde van de totale bruto investeringen in vaste activa

→

TABEL 1.

Aantal bedrijven, aantal werkzame personen en waarde der ontvangen vaste activa in diverse grootteklassen in enkele bedrijfsklassen van de industrie 1964

Grootteklassen/ bedrijfsklassen	Aantal be- drijven	Aantal werkzame personen per 30 juni	Waarde ontvangen inves- terings- goederen	Gemiddeld inves- terings- bedrag per werkzame persoon
	(in pCt. van totaal industrie)			(in f.)
Bedrijven met:				
10- < 50 werkzame personen	66	15	11	2.196
50- < 100 " "	16	12	10	2.598
100- < 200 " "	9	13	11	2.676
200- < 500 " "	5	16	16	3.200
500- < 1.000 " "	2	13	11	2.475
1.000 en meer " "	1	31	36	3.531
Bedrijven zonder personeel	1	—	5	—
Totaal industrie	100	100	100	3.084
Waarvan: metaalindustrie	26	37	32	2.653
voedings- en genotmiddelenindustrie	16	15	16	3.359
textielindustrie	5	10	5	1.659
chemische industrie a)	5	8	26	9.842
overige bedrijfsklassen	48	30	21	2.126

a) Incl. petroleumraffinerijen en fabrieken van kunstmatige en synthetische garens en vezels.

TABEL 2.

Bruto investeringen in vaste activa
(procentuele mutaties van het volume)

	1963	1964	1965 a)
1. Bedrijven	2	17	5½
1.1. woningen	4	28	12
1.2. bedrijven, exclusief woningen	2	14	3½
onderverdeling A:			
1.2.1. industrie	5	16	3
1.2.2. overige sectoren	—2	12	5
onderverdeling B:			
1.2.3. overheidsbedrijven b)	0	46	12½
1.2.4. particuliere bedrijven	9	8	1
2. Overheid	2	13½	7
3. Totaal bedrijven en overheid	2	16½	6

a) Voorlopige cijfers.

b) Waaronder de N.V. Nederlandse Gasunie.

van bedrijven en overheid in 1965 10 pCt. Minus de prijsstijging ad 4 pCt. betekent dit een volumestijging van 6 pCt., tegen 16½ pCt. in 1964. Dit laatste cijfer is echter enigszins geflatteerd ten gevolge van de nogal wisselende weersomstandigheden in 1962 en 1963; men doet er daarom goed aan als vergelijkingsmaatstaf het gemiddelde te nemen van de mutaties in 1963 en 1964: een totaal volume-accres van de bruto investeringen van bedrijf en overheid van 9½ pCt. In het expansietempo van de totale investeringen is dus een zekere vertraging opgetreden, hetgeen niet zo zeer tot uitdrukking komt in de bruto investeringen in de overheidsfeer (+ 7 pCt. in 1965 tegen + 7½ pCt. gemiddeld over 1963-1964) dan wel in de bruto investeringen in de sector bedrijven, vooral de particuliere bedrijven buiten de woningbouw: + 1 pCt. in 1965, + 4 pCt. gemiddeld over 1963-1964 (zie verder tabel 2). Trekt men van die bruto investeringen in 1965 nog de afschrijvingen af, dan geven de netto investeringen zelfs een daling met enkele procenten te zien. Het Bankverslag zegt hiervan „dat op deze ontwikkeling zowel de monetaire verkrapping als de relatieve daling van het niet-looninkomen, die zich beide reeds in 1964 deden gevoelen, van invloed zijn geweest”.

dR

1) *Maandschrift*, maart 1966, blz. 237-241 (de abonnementsprijs van het *Maandschrift* is met ingang van 1 januari 1966 verhoogd van f. 18,50 tot f. 25, d.w.z. met 35 pCt.).

Het Verslag-Ossola

De boekhouding van de internationale liquiditeit Wat zou het?

1

TWEE dingen in het verslag van de studiegroep Ossola¹⁾ trekken onmiddellijk de aandacht: de cijfers voor de „official reserves and credit facilities” per 31 december 1963 kloppen niet met de overeenkomstige gegevens in het verslag van de Groep van Tien en deze zeer belangrijke verschillen zijn in het verslag zelf niet vermeld, laat staan gemotiveerd. Alleen op de allerlaatste bladzij (108) vindt men onder de „Notes to accompany Tables” een laconieke mededeling dat het verschil van \$ 3,26 mrd. in het bezit aan vreemde valuta van de centrale monetaire instanties moet verklaren:

„Figures for 1963 and earlier years are revised, as shown in the July 1965 issue of I.F.S. The revisions result in some reductions in foreign exchange holdings from previously published figures, principally affecting „Rest of World” ”.

Ook enkele andere verschillen worden op soortgelijke wijze aangestipt. Het is goed om de beide officiële opgaven, die voor een en dezelfde zaak, op een en dezelfde datum waargenomen, uiteenlopende resultaten vertonen, nauwkeurig met elkaar te vergelijken. Dit is gedaan in tabel 1; voor het gemak is de Engelse terminologie overgenomen, evenals de nummering van de kolommen, die in beide rapporten dezelfde is; een aantal subtotalen en lege kolommen zijn weggelaten.

Vergelijking van „Official Reserves and Credit Facilities, all countries” per 31 december 1963, zoals vermeld in A. Ministerial Statement of the Group of Ten and annex prepared by Deputies dd. 1-8-1964;

B. Report of the Study Group on the Creation of Reserve assets dd. 31-5-1965

(in mrd. \$)

Nummer van de kolom		A	B	B minus A
1	Gold	40,20	40,23	+ 0,03
2	Foreign Exchange	25,07	21,81	— 3,26
3	Subtotal	65,27	62,04	— 3,23
4	Gold tranch I.M.F.	3,94	3,94	—
5	Special U.S. bonds	0,71	0,71	—
6	Swaps used by other party	0,29	0,29	—
10	Swaps unactivated	3,16	3,16	—
11	I.M.F. stand bys	0,51	0,73	+ 0,22
14	Other I.M.F. tranches	13,48	12,75	— 0,73
	Subtotaal 4 t/m 14	22,09	21,58	— 0,51
	Totaal generaal	87,36	83,62	— 3,74

Ik noem het resultaat van deze vergelijking kortweg verbijsterend. Van de 8 regels in tabel 1 kloppen er maar 4; de 4 andere tonen verschillen, die tezamen een vermindering

1) Prof. Dr. H. W. J. Bosman heeft in *E.-S.B.* van 27 oktober 1965 reeds een uitvoerige beschouwing gegeven over het verslag-Ossola in zijn artikel: „Naar een nieuwe sleutelvaluta?”. Voor een overzicht van de inhoud van het verslag mag ik dus naar dit artikel verwijzen.

iteiten is op geen drie miljard dollar nauwkeurig.

„I ask you to think with me that the worst which can happen to us is to endure tamely the evils that we see”.

William Morris, 1887.

opleveren van de officiële reserves van \$ 3,23 mrd., van de kredietfaciliteiten van \$ 0,51 mrd.; een totale vermindering van \$ 3,74 mrd. De lezer houde hierbij in het oog:

1. dat het hier volstrekt niet gaat om vraagstukken van de „hogere liquiditeitsrekenkunde”. Beide verslagen houden zich alleen maar bezig met *officiële* reserves en liquiditeiten; particuliere vorderingen of schulden in dollars, ponden of welke andere valuta ook komen er niet aan te pas, zelfs niet de vraag of de quasi-automatische trekkings„rechten” op het I.M.F. in de goudtranche bij de reserves mogen worden gerekend — al wordt het antwoord op deze vraag in de tabellen opgelost op een manier die klaarblijkelijk in strijd is met het bepaalde in art. XIX van het Statuut van het I.M.F.;

2. dat het hier gaat om gegevens betrekking hebbend op de toestand per 31 december 1963, die men blijkbaar 7 maanden later zo onvoldoende meester was, dat nog tien maanden later de verschillen gevonden werden, blijkend uit tabel 1;

3. dat de verschillen in regels 1 en 2 van tabel 1 betrekking hebben op zaken, waarbij het I.M.F. afhankelijk is van gegevens, ontvangen van derden (nationale circulatiebanken enz.), maar dat de verschillen in regels 11 en 14 uitsluitend betrekking hebben op gegevens uit de eigen boekhouding van het I.M.F.

Men moet dus onvermijdelijk tot de conclusie komen, dat zowel de boekhouding van de internationale liquiditeit, die bij het I.M.F. behoort te berusten, als de boekhouding van het I.M.F. zelf (zo eerstgenoemde al bestaat) in elk geval niet beantwoorden aan moderne eisen van snelheid en vergelijkbaarheid, van intra-comptabele sluitendheid en van interne en externe controle.

Deze conclusie vindt bevestiging indien men teruggaat naar de gegevens van de I.F.S., waar de cijfers van beide rapporten aan zijn ontleend. In de aflevering van mei 1965 is de „herziening” (revision) van de berekening van de monetaire reserves voor het eerst vermeld.

Het oude totaal (Gold, Reserve Position in the Fund and Foreign Exchange) voor „all countries” wordt daar voor ultimo 1963 gesteld op \$ 69,195 mrd., maar in de januari-aflevering stond deze zelfde grootte nog op \$ 69,275 mrd., daalde in februari op 69,210, in april op 69,200 en kwam in juni 1965 tot rust op 69,13, waar het bedrag tot dusver op is gebleven; de telling evenwel stond in februari op 69,265, in maart op 69,205 en in mei op 68,035; te beginnen met de aflevering juni 1965 is ook de telling op 69,13 gekomen!

Het *nieuwe* totaal voor december 1963 is in de I.F.S. van mei 1965 ingezet op \$ 66,650 mrd.; dit daalde in juni op 66,600, in juli op 66,510, steeg tot 66,520, daalde opnieuw in oktober, december en maart 1966 en staat in deze laatste mij bekende maand op 66,505; de telling op \$ 66,500 mrd.

Om het zo vriendelijk mogelijk te zeggen: er wordt blijkbaar voortdurend aan de cijfers uit het verleden gedokterd; dit dokteren leidt soms, als in mei 1965, tot grote verschillen, soms tot kleine, maar het is in alle gevallen onverenigbaar met het bestaan van een moderne boekhouding. Men moet dus wel tot de verdere conclusie komen, dat het I.M.F. in de meer dan twintig jaar van zijn bestaan

er niet in geslaagd is een boekhouding van monetaire reserves en internationale liquiditeit tot stand te brengen.

De studiegroep-Ossola had de uitdrukkelijke opdracht van de „Deputies” zich te beperken tot bepaalde, met name genoemde varianten van de *papiertechniek* (zie punt 2 van het verslag), met een nadere omschrijving, waar o.a. in staat:

„It (the Study Group) should cover all relevant *technical*, procedural and institutional aspects of the respective proposals, but should not enter into details of operation or administration”.

Het had dus voor de hand gelegen, dat de studiegroep reeds bij het begin van haar werkzaamheden de conclusie had aanvaard, dat *elke* papiertechniek als eerste en algemene technische voorwaarde voor een behoorlijke hanteling de beschikking moet hebben over een doelmatige internationale boekhouding van het papier dat zij in circulatie brengt.

Het had eveneens in de rede gelegen, dat de studiegroep, kennis dragend van de schoksgewijze verandering in reeds vroeger vastgestelde cijfers van de officiële reserves en kredietfaciliteiten (zie tabel 1) alarm had geslagen. Men had duidelijk in het licht moeten stellen dat hier een leemte bestaat, die onmiddellijk ingrijpen vereist vóórdát men met enig vertrouwen kan besluiten tot vergroting van de papiercirculatie op welke manier dan ook.

Dat de studiegroep het een noch het ander heeft gedaan laat maar twee mogelijkheden over: óf men heeft de grote verantwoordelijkheden, die hier op het spel staan, niet goed begrepen, óf men meent dat men deze het beste binnenskamers kan behandelen en dat buitenstaanders zich daar niet mee moeten bemoeien.

In het laatste geval staat men blijkbaar nog op het standpunt van wijlen Montagnu Norman; hij zag zichzelf aan het hoofd van een selecte oligarchie van directeurs van circulatiebanken, die alle monetaire zaken los van politiek en publieke inmenging wel zou bedisselen; zijn „systeem” is vernietigd in de catastrofe van september 1931²⁾.

Ik kan daartegenover slechts herhalen wat ik reeds vroeger schreef: men moet de publieke zaak publiek behandelen. Men moet de daartoe vereiste gegevens voor publieke behandeling geschikt maken³⁾. Men moet, om een geliefkoosde uitdrukking van wijlen Dr. F. M. Wibaut te gebruiken: alles wat belangrijk is voor het economisch inzicht, „vooraan in de kast leggen”.

2

HET zal, hoop ik, de lezer zijn opgevallen, dat ik voortdurend spreek over de *boekhouding* van monetaire reserves en liquiditeit, terwijl hij, als hij het spraakgebruik volgt (I.F.S., enz.) deze dingen *statistieken* noemt. Het verschil is duidelijk en essentieel. Statistieken kan men naar willekeur, desgewenst met terugwerkende kracht, ver-

²⁾ Zie de rede van Milton Friedman, *American Economic Review*, mei 1965, blz. 180.

³⁾ *E.-S.B.*, 28 mei 1965, blz. 690.

anderen; een boekhouding, eenmaal afgesloten over een bepaald tijdvak, is niet meer voor verandering vatbaar. Bij statistieken kan men bij vergissing of opzettelijk posten weglaten of dubbel tellen zonder dat er een haan naar kraait; in een normale dubbele boekhouding waarschuwt de altijd vereiste gelijkheid van debet- en creditstellingen, versterkt door hulp- en bijboeken, verzamel- en sluitrekeningen, afstemkringen enz. onmiddellijk wanneer zoiets gebeurt.

Maar het belangrijkste verschil is dat de *dubbele boekhouding een dwingend verband legt tussen balansgegevens op twee opeenvolgende tijdstippen en de veranderingen in deze gegevens gedurende het tijdvak tussen deze data*. Dit is precies wat nu ontbreekt. Daardoor kon het gebeuren, dat uit de „Official Reserves and Credit facilities” per 31 december 1963 tussen 1 augustus 1964 en 31 mei 1965 een bedrag van \$ 3,74 mrd. vrijwel onopgemerkt verdwijnt uit de statistieken, terwijl een methodische boekhouding dit als verlies zou herkennen en zou blijven vermelden op de datum waarop de herziening plaats greep.

„Une science bien faite n'est qu'une langue bien faite”, schreef Taine bijna honderd jaar geleden; het omgekeerde van zijn stelling is nog klemmender. Men zal nooit een wetenschappelijk verantwoorde en dus praktisch bruikbare administratie van de internationale liquiditeit verkrijgen zolang men niet de uiterste zorg besteedt aan de terminologie. Als belemmering uit het verleden vindt men op zijn weg het ongelukkige woord „betalingsbalans”, een onjuiste vertaling van „balance of payments”, waarvan de goede vertaling is „betalingssaldo” of „evenwicht der betalingen”⁴⁾. Veel duidelijker is het om te spreken van „liquiditeitsrekening”⁵⁾; deze levert over elk tijdvak een positief of negatief liquiditeitssaldo dat, overgebracht naar de liquiditeitsbalans aan het begin van het tijdvak, het liquiditeitssaldo aan het eind van dat tijdvak verschaft.

Om ruimte te maken voor het begrip liquiditeitsbalans (waarvan cijferopstellingen als vergeleken in tabel 1 slechts een fragment zijn) moet men het woord balans uit het Nederlandse taalgebruik verwijderen wanneer het gaat om een rekening die alleen maar bestaat over een bepaald tijdvak; balans behoort gereserveerd te blijven voor de naam van een rekening, die alleen bestaat per *tijdstip*.

Hoe sterk de suggestie is, die van woorden kan uitgaan blijkt in dit geval het duidelijkst uit het *I.M.F. Balance of Payments Yearbook*, waar, evenals in een Engelse balans (balance-sheet) de crediteringen links en de debiteringen rechts zijn gezet⁶⁾. Maar men kan zich voorstellen, dat men in landen als het Verenigd Koninkrijk en de Ver-

⁴⁾ Men heeft dezelfde moeilijkheid in de Duitse terminologie. De Fransen daarentegen spreken van „la balance des paiements” en „la balance du commerce” en zouden er niet over denken hier het woord „bilan” te gebruiken.

⁵⁾ Dit is gedaan in mijn artikel in *E.-S.B.* van 21 juli 1965, blz. 666.

⁶⁾ Zie ook *Finance and Development*, The Fund and Bank Review van maart 1966, blz. 33, waar men leest: „This is a tradition that appears almost as difficult to change as it is to change traffic from the left side to the right side of the road in a country”. Maar het is, evenals het linkshouden een traditie die praktisch alleen maar in Engels sprekende landen bestaat.

enigde Staten de betalings„balans” gaarne als het laatste woord beschouwt en over een liquiditeitsbalans, die een negatief saldo vertoont liever niet spreekt. Dit is geen reden voor anderen om hetzelfde te doen.

3

ELKE boekhouding berust op zekere conventies of afspraken. Het verschil tussen een soliede en een minder soliede boekhouding bestaat in hoofdzaak in de meer of mindere soliditeit van deze conventies, o.a. van de waardering der activa (aanschaffings- of vervangingswaarde, gecombineerd met een reserve herwaardering; afschrijvingen, voorzieningen tegen incurante voorraden, tegen dubieuze debiteuren enz.). Het is belangrijk om te constateren, dat deze conventies een grote mate van stabiliteit vertonen in de tijd en in de ruimte; zij zijn nu in essentie dezelfde als vele tientallen jaren geleden en zij zijn in vrijwel alle moderne landen in essentie dezelfde.

Het is niet anders — het behoort althans niet anders te zijn — met de boekhouding van de internationale reserves en liquiditeiten. Deze speciale boekhouding houdt zich uitsluitend bezig met de bijzondere soort van activa aan welke men krachtens overeenkomst of conventie het karakter van reserve, resp. liquiditeit toekent in het internationale betalingsverkeer en vanzelfsprekend ook met de corresponderende passiva.

Een eerste en zeer bruikbare grondslag voor deze conventies vindt men voor wat de reserves betreft in art. XIX van de Articles of Agreement van het I.M.F. Maar het spreekt vanzelf en het is ook in art. XIX voorzien dat dit enkele artikel niet voldoende is om alles tot in de puntjes te regelen. In vijf met name genoemde gevallen heeft het I.M.F. het recht tot verdere interpretatie; in drie daarvan is dit recht gebonden aan voorafgaand overleg met het betrokken lid. In de Selected decisions of the Executive Directors vindt men op blz. 2 - 5 en 95 - 100 een aantal nadere uitwerkingen van art. XIX.

Maar dit alles is nog niet voldoende om precies te weten hoe in elk speciaal geval de boeking plaats moet vinden. Men zoekt naar de Written Standard Practice Instructions, zoals deze reeds tientallen jaren geleden door Amerikaanse schrijvers over bedrijfsorganisatie terecht zijn gepropageerd en door talrijke grote ondernemingen toegepast; speciaal door de wijdvertakte internationale concerns en in het bijzonder voor hun interne administratie. Men vindt dan het *I.M.F. Balance of Payments Manual* (derde uitgaaf, juli 1961). Dit is een uitstekend handboek van 176 bladzijden. Het is misschien te uitstekend; het begeeft zich in allerlei details tot en met de kosten van rondreizende circussen; bij het lezen komt onwillekeurig de Wet van Parkinson op de lippen. Dit interesseert ons verder niet.

Belangrijk is hoe de instructies zijn ten aanzien van de boeking der korte kredieten, het gevaarlijkste element in het internationale betalingsverkeer. Men leest reeds op blz. III van het voorwoord „the formal distinction between long-term and short-term capital, which varies in significance for the various sectors, has been de-emphasized”. Verder op blz. 29 onder 84:

(I. M.)

Uw reserves deskundig belegd: aandelen

„The traditional distinction between long-term and short-term assets and liabilities, which was applied to all capital movements in the first and second editions of the Manual (1948 en 1950), is given less emphasis and is now (only) applied to private and central government sectors. The distinction is believed to be unimportant for the monetary sectors because most (!) of the international assets and liabilities of monetary institutions are liquid, regardless of their formal maturities, with the exception of loans, which are shown separately”.

De uitwerking van deze gedachte vindt men op blz. 113 en 114 van het Manual, waar men leest:

„Long-term capital (movements) are usually derived from a record of transactions whereas short-term capital (movements) are usually derived from changes in outstanding assets and liabilities”.

Hier blijkt een kardinale fout in de rekentechniek van het I.M.F. Voor de korte kredieten springt men plotseling over op vergelijking van balansgrootheden die niemand in hun totaliteit goed kan waarnemen. Deze methode is omslachtig, duur en hoogst onnauwkeurig; zij moet aanleiding geven tot een grote post „net errors and omissions”, die dan ook overvloedig aanwezig is ⁷⁾. Veel beter is het om de verandering in de korte kredieten, die van nature optreedt als sluitpost in de liquiditeitsrekening (betalings-„balans”) ook als sluitpost te berekenen, zoals ik reeds vroeger heb aanbevolen ⁸⁾. Deze methode wordt door Canada sinds vele jaren toegepast ⁹⁾.

Een nog veel ernstiger leemte is het ontbreken van elke verwijzing naar de opstelling van liquiditeitsbalansen in het Balance of Payments Manual. Men schijnt dit begrip bij het I.M.F. niet te kennen en misschien wil men het ook niet kennen. Dit leidt er toe, dat men een toestand handhaaft, gelijk aan die van een onderneming die elk jaar wel winst- en verliesrekeningen publiceert, maar nooit een balans laat verschijnen. De gevolgen kan men gemakkelijk voorspellen: slechte financiering, slechte liquiditeit. Het I.M.F. heeft zich nu reeds voor bijna \$ 1 mrd. in de schulden gestoken bij acht landen van de Groep van Tien en men moet wel zeer optimistisch zijn als men denkt dat het daarbij zal blijven; zijn grootste leden zijn tegelijk zijn grootste liquiditeitsstrekkers. Een nauwkeurige kennis van alle liquiditeitsbalansen is meer dan ooit urgent ¹⁰⁾.

4

HET merkwaardigste van het Balance of Payments Manual is dat het anoniem verschijnt. De mededeling, terloops gedaan, dat de derde uitgaaf is herzien door de Fund Staff, geeft natuurlijk geen enkel houvast. Er zijn dus twee urgente desiderata ten aanzien van dit handboek: het behoort te verschijnen onder volle verantwoordelijkheid

⁷⁾ Uit het *I.M.F. Balance of Payments Yearbook 1959 - 1963* telt men voor het jaar 1963 een totaal van \$ 2,420 mrd. plus en \$ 3,223 mrd. minus voor deze post!

⁸⁾ *E.-S.B.*, 28 juli 1965, blz. 690.

⁹⁾ *Balance of Payments Yearbook 1959 - 1963*; Summary Statements blz. 2 en blz. 17, noot 5; Canada blz. 4, noot 13.

¹⁰⁾ Keynes heeft reeds in 1930 in *A Treatise on Money*, Vol. II, blz. 315-319 gewezen op de noodzaak van goede liquiditeitsbalansen (a matter of first-rate importance) en de goede gegevens van het Amerikaanse Department of Commerce aan Engeland ten voorbeeld gesteld.

heid van de Executive Directors van het I.M.F. en het dient te worden aangevuld met soliede, nauwkeurige en gespecificeerde voorschriften over de berekening van de reserves en de liquiditeit per land en per totaal, dus met voorschriften over de opstelling van liquiditeitsbalansen aansluitend op de jaarlijkse liquiditeitsrekeningen ¹¹⁾.

Het spreekt vanzelf, dat deze voorschriften in overeenstemming moeten zijn met het bepaalde in art. XIX van het Statuut van het I.M.F. In een algemeen gedeelte dienen zij een nadere uitwerking te geven van het beleid van het I.M.F. ten aanzien van de in dat artikel gegeven vrijheden. Maar daarnevens is het wenselijk dat *per lid* nauwkeurig wordt omschreven waar de scheidingslijn is getrokken tussen kort en lang krediet, tussen officiële en niet-officiële houders van reservebestanddelen. Het moet niet voor een tweede keer kunnen gebeuren, dat door een anoniem besluit van de „I.M.F.-staff” het officiële bezit aan vreemde valuta plotseling daalt met meer dan \$ 3 mrd. (zie tabel 1). Evenmin is het toelaatbaar dat deze staf de zeer soliede en goed gemotiveerde berekeningswijze van het tekort op de Amerikaanse liquiditeitsrekening door het U.S. Department of Commerce van de hand wijst en daarmee dit tekort tot veel kleinere en geheel onrealistische bedragen reduceert.

Het is wenselijk dat de bevoegdheid van het I.M.F. om inlichtingen te vragen aan zijn leden, geregeld in het vijfde lid van art. VIII van het Statuut, zo wordt geïnterpreteerd dat het I.M.F. het recht heeft deze informatie te verlangen binnen een zekere tijd en gewaarmerkt door een bevoegde accountant ¹²⁾.

Het is ook een eis des tijds, dat de balansen van alle circulatiebanken e.d. van aangesloten leden worden onderworpen aan regelmatige accountantscontrole. Het I.M.F. zelf kan hier het goede voorbeeld geven. De zgn. „external audit” van de rekeningen van het I.M.F. is nu geregeld in art. 20 van de By-laws door instelling van een soort kascommissie, elk jaar bestaande uit drie of vijf andere personen. Deze methode is geschikt voor een kegelclub in een niet te grote provincie stad; zij is waardeloos voor een gecompliceerd internationaal lichaam als het I.M.F. De gebrekkige administratie blijkt zonneklaar uit regel 11 en 14 van tabel 1. Mede-ondertekening van de jaarstukken door een, of beter meer dan een, internationaal ervaren accountantskantoor, telkens te benoemen voor een redelijk lang tijdvak van bijv. vijf jaar, geeft hier de goede oplossing. Vooral de acht grote crediteuren op het I.M.F. hebben het recht en de plicht deze maatregelen te verlangen.

¹¹⁾ De liquiditeitsrekeningen op korte termijn hebben weinig betekenis. Men kan bijv. na de aankondiging van de Engelse regering, dat de 10 pCt. extra invoerrechten in november a.s. zullen komen te vervallen, nu reeds voorspellen, dat de invoeren van het Verenigd Koninkrijk in de maanden vóór november sterk zullen dalen en de liquiditeitsrekening van het Verenigd Koninkrijk dienovereenkomstig zal verbeteren. De vraag is maar wat van deze verbetering overblijft in de maanden na de afschaffing van de extra 10 pCt.

¹²⁾ Het besluit van de uitvoerende directeurs van het I.M.F. van 3 mei 1963 noemt reeds een termijn van één maand voor de indiening van een voorlopig verslag over de monetaire reserves van een lid wiens valuta in het I.M.F. zijn gestegen boven 75 pCt. van zijn quota. Zie *Selected Decisions*, blz. 51.

(I. M.)

VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De urgentie van deze hervormingen neemt met de dag toe. In de *I.M.F. Staff Papers* van november 1965 leest men in een artikel van O. L. Altman (blz. 348):

„The conception of the nature of international liquidity has broadened considerably in recent years, but in the process of becoming more meaningful it has become less measurable”.

Een dergelijke uitlating doet het ergste vrezen. Als de liquiditeit niet meetbaar is, dan betekent dit al gauw dat men haar hoger of lager kan berekenen al naar het in iemands kraam te pas komt. Maar misschien doe ik met deze gedachte Altman onrecht en lijdt hij alleen maar aan een metafysische opvatting van liquiditeit, die het technische en pragmatische karakter van dit begrip in de bedrijfspraktijk ignoreert. Dan moet het opstellen van standaardvoorschriften voor de berekening van de liquiditeit hem een gruwel zijn. Dit mag geen reden zijn het na te laten; integendeel dergelijke opvattingen maken de vastlegging van dwingende voorschriften des te noodzakelijker.

Veel gevaarlijker is het verslag over *The Balance of Payments Statistics of the United States*, verschenen in april 1965. Het is het werk van een commissie onder voorzitterschap van E. M. Bernstein, vroeger verbonden aan het I.M.F. Reeds op blz. 2 leest men:

„The definition and measurement of a balance of payments surplus or deficit is a matter of analysis rather than accounting”.

Deze afkeer van accounting deel ik niet, maar ik begrijp hem wel. Het edele paard, onder zekere omstandigheden, vreedt de roskam. Op het eind van dezelfde bladzijde:

„... the transactions of the monetary authorities provide the most useful starting point for balance of payments analysis”.

Op blz. 3:

„In the view of the Committee, changes in liabilities to others than monetary authorities usually represent ordinary capital movements and should be treated in the same way as changes in U.S. private banking and money market claims”.

Er volgen nog enkele secundaire voordelen: „fewer problems of measurement than any (!) alternative” (het Canadese alternatief, zie onder 3, is natuurlijk niet vermeld); het is „internationally symmetrical” en „less subject to errors and omissions” (blz. 3).

Dan komt de klap op de vuurpijl:

„The recommended summary indicator of the U.S. payments position shows a deficit from 1958 to 1964 that is lower by about \$ 900 million a year than the measurement now used, averaging \$ 2,6 billion a year instead of \$ 3,5 billion”.

Dit alles toegelicht met grafiek en tabel. Men ziet: een klassiek voorbeeld van de beste Amerikaanse Hassan-stijl: *de tekorten op de Amerikaanse betalingsbalans zijn kleiner dan ze zijn. De toeneming van de korte vorderingen tegen de Amerikaanse dollar zijn minder dan ze zijn.*

Het is nog veel mooier. *De korte vorderingen tegen de dollar zijn nul; er zijn geen korte vorderingen meer, alleen maar „ordinary capital movements”.*

De tot dusver door het Department of Commerce op zeer goede gronden gehandhaafde asymmetrie tussen de korte vorderingen van Amerikaanse banken op het buitenland, die als lang kapitaal worden verrekend en de korte vorderingen van buitenlanders op Amerikaanse debiteuren, die als kort krediet worden verrekend, is met één slag weggeveegd. Daarmee miskent de Commissie Bernstein het aperte verschil tussen de Amerikaanse bedrijfskredieten in hoofdzaak verleend aan Amerikaanse ondernemingen in het buitenland, die inderdaad niet incasseerbaar zijn zonder deze Amerikaanse belangen in de grootste ongelegenheid te brengen en de buitenlandse deposito's in Amerika die dit karakter volstrekt niet dragen, maar voor het overgrote deel bestaan uit kasmiddelen, d.w.z. „vagebonderd kapitaal”, dat van vandaag op morgen kan worden weggetrokken.

En hier ligt juist het grootste gevaar voor de stabiliteit van de internationale circulatie. Keynes zag dit gevaar reeds zeer scherp in 1930 en raamde het totaal van deze internationale korte kredieten per eind 1929 op £ 1 mrd. Zijn raming was te laag; de veel nauwkeuriger berekeningen van de B.I.B. voor eind 1930 kwamen op bijna £ 3 mrd.¹³⁾ Ook nu zijn de officiële ramingen belangrijk te laag¹⁴⁾, maar men ziet tenminste dat het gevaar bestaat. Volgt men de aanbeveling van het Bernstein-verslag dan dooft men de lampen en men ziet niets meer.

Het spreekt haast vanzelf, dat de heer Robert V. Roosa, bij uitstek inventief in camouflage, zich onmiddellijk op dit verslag heeft geworpen en de aanbeveling voor de berekening van een „Bernstein deficit” krachtig ondersteunt. In zijn in juni 1965 verschenen boek schrijft hij¹⁵⁾:

„This end (the continued provision of dollars for trading needs) will be furthered and misunderstanding abroad avoided in the future, if there is at least one official measure of the United States balance-of-payments deficit that does not include the steadily growing(!) volume of private holdings of liquid(!) dollars, as the Bernstein committee has recently recommended”.

Zou men deze bezorgdheid voor de wereldhuishouding en voor de vermindering van buiten-Amerikaans misverstand niet kunnen overdragen op het I.M.F.? Bij een volgende herziening van zijn statistieken?

De lezer weet nu het antwoord op de vraag in mijn opschrift over de verdwijning van meer dan \$ 3 mrd. uit de officiële internationale liquiditeiten.

Pretoria.

J. GOUDRIAAN.

¹³⁾ Keynes, l.c. blz. 316; *E.-S.B.*, 21 juli 1965, blz. 665.

¹⁴⁾ *E.-S.B.*, 28 juli 1965, blz. 690.

¹⁵⁾ Robert V. Roosa: *Monetary Reform for the World Economy*, New York and Evanston 1965, blz. 51. Zie ook blz. 57, 58.

In een bespreking van het Bernstein-verslag in *The American Economic Review* van maart 1966, blz. 247, leest men: „The most interesting recommendation — that henceforth the official measure of the deficit be given in two forms — is shortly to be put into effect”.

Het Bernstein-verslag zegt evenwel op blz. 2: „we recommend that the main summary indicator now used be replaced by the „balance settled by official transactions””.

De twee door mij gemaakte cursiveringen zijn tegenstrijdig. Maar het is waar: men moet de lichten geleidelijk doven; dan valt het minder op.

(I. M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

In dit artikel vindt een bespreking plaats van de regeling inzake het lang bedrijf der banken, zoals die, blijkens het onlangs verschenen jaarverslag 1965 van De Nederlandsche Bank, sinds 1 mei 1965 door de Bank wordt gehanteerd. Na een beschrijving der regeling vindt een vergelijking plaats met de restricties inzake de korte kredietverlening. De auteur wijdt enige aandacht aan de achtergrond van de regeling, en eindigt met een beoordeling van het systeem. Naast de positieve punten zijn ook negatieve aan te wijzen, w.o. de omstandigheid dat ten gevolge van deze op sociaal-economische overwegingen gebaseerde monetaire maatregel het bankbedrijf ten onrechte in twee segmenten wordt verdeeld. De stijging van de depositotarieven die van de regeling een gevolg is, beïnvloedt niet alleen de rentemarge van de banken maar leidt mogelijk ook tot renteverhoging op de gehele kapitaalmarkt.

De regeling inzake het lange binnenlands bedrijf der banken

TERWIJL de binnenlandse kredietverlening van de handelsbanken met een looptijd van minder dan twee jaar in 1965 met f. 611 mln. is toegenomen, stegen de binnenlandse kredieten met een looptijd van twee jaar of langer met f. 486 mln. Bovendien vond een uitbreiding van de beleggingen op de Nederlandse kapitaalmarkt plaats ten bedrage van f. 358 mln. Deze cijfers, ontleend aan het jaarverslag 1965 van De Nederlandsche Bank, laten afdoende zien, welk een betekenis de activiteiten van de handelsbanken op het gebied van de lange en middellange financiering langzamerhand hebben verworven. In het eind april 1966 verschenen verslag wordt medegedeeld, dat nu ook inzake het lange bedrijf van de banken een regeling van toepassing is verklaard, en wel sinds 1 mei 1965¹⁾. Er is dus praktisch een jaar verstreken tussen het in werking treden dezer regeling en de publikatie hiervan, een kwestie waartegen bezwaren uit een oogpunt van voorlichting inzake een belangrijk onderdeel van de economische politiek naar voren kunnen worden gebracht.

In dit artikel stellen wij ons ten doel een korte beschrijving te geven van de inhoud der „lange restricties”; voorts zullen wij deze vergelijken met de restricties die voor de korte kredieten gelden, en ten slotte willen wij — na een korte beschouwing over de theoretische achtergrond — stilstaan bij enkele positieve en negatieve aspecten van de nieuwe regeling, zowel voor het bedrijf der banken als voor het economisch leven als geheel. Het accent in dit artikel ligt bij de toepassing van de regeling op de handelsbanken.

Inhoud der regeling

DE restricties inzake het lange bedrijf der banken houden in, dat de „lange activa” van de banken in principe niet met een groter bedrag mogen stijgen dan de „lange passiva”, zulks te rekenen van 1 mei 1965 af²⁾.

¹⁾ Verslag blz. 91 en vooral blz. 135/6.

²⁾ Zowel de onderhavige regeling als de korte kredietrestricties hebben uitsluitend betrekking op het binnenlands bedrijf der banken.

Deze regeling geldt zowel voor de handelsbanken als voor de landbouwkredietbanken. Indien bij een bank dus op een bepaalde uitgangsdatum het bedrag der lange activa dat van de lange passiva met f. x mln. overtrof dan mag dit verschil tijdens de duur der regeling nimmer groter worden. Dit impliceert, dat een bank, bij een uitbreiding der lange activa, moet trachten haar lange passiva met een gelijk bedrag te vergroten.

Om deze regeling te begrijpen is het nodig nader in te gaan op de inhoud die door De Nederlandsche Bank aan de termen „lange activa” en „lange passiva” wordt gegeven. Onder lange activa worden o.a. verstaan: binnenlandse obligaties en andere binnenlandse effecten, buitenlandse guldensobligaties ter beurse van Amsterdam genoteerd, leningen aan de lagere overheid met een looptijd van méér dan 1 jaar, kredieten aan de private sector met een oorspronkelijke looptijd van ten minste twee jaar, deelnemingen, syndicaten en onroerende goederen. Onder lange passiva worden verstaan: kapitaal, reserves, deposito's met een oorspronkelijke looptijd van ten minste twee jaar (in bepaalde gevallen één jaar) en de zgn. eigenlijke spaartegoeden.

Laatstgenoemde post — het eigenlijke spaargeld — verdient speciale aandacht. De Bank beschouwt niet het totale bedrag van de spaartegoeden bij handelsbanken — welke inmiddels per ultimo vorig jaar waren opgelopen tot f. 2.265 mln., zijnde ca. 11 pCt. van alle spaartegoeden bij de traditionele spaarinstituten en de handelsbanken gezamenlijk — als een onderdeel van de lange passiva, maar alleen het gedeelte, dat als „eigenlijk spaargeld” wordt bestempeld. Hoe groot dit gedeelte is hangt af van de omloopsnelheid. Bedraagt deze bij een bepaalde instelling 0,50, of, anders gezegd, is de gemiddelde looptijd van de spaardeposito's twee jaar, dan worden zij bij die instelling volledig tot de lange passiva gerekend. Dit gedeelte wordt, volgens een bepaalde schaal, steeds geringer naarmate de omloopsnelheid groter wordt. Bij een omloopsnelheid van bijv. 1 — dus een gemiddelde looptijd van één jaar — wordt slechts driekwart van de spaardeposito's

als lange passiva beschouwd. Voor de handelsbanken gezamenlijk heeft de omloopsnelheid in 1965 0,80 bedragen. Ter vergelijking diene, dat de omloopsnelheid bij de landbouwkredietbanken 0,49 was, bij de Rijkspostspaarbank 0,29 en bij de algemene spaarbanken 0,60³⁾.

In de aanhef is reeds vermeld dat de (middel)lange kredietverlening aan de private sector in 1965 met f. 486 mln. is gestegen en de beleggingen op de binnenlandse kapitaalmarkt met f. 358 mln.; de „lange activa” namen dus in totaal met f. 844 mln. toe. Hiertegenover staat dat de „lange passiva” van de handelsbanken, door de Bank ook wel „vaste financieringsmiddelen” genoemd, een accres van f. 388 mln. vertoonden. Per saldo vond dus een uitbreiding van het netto-lang bedrijf met f. 456 mln. plaats, tegenover een stijging van f. 170 mln. in 1964 en zelfs een daling van f. 34 mln. in 1963. Indien de regeling inzake het lang bedrijf voor geheel 1965 zou hebben gegolden, zou men dus kunnen concluderen, dat de banken de norm, dat de lange activa niet met een groter bedrag mogen stijgen dan de lange passiva, voor een bedrag van niet minder dan f. 456 mln. hebben overschreden. Thans is een dergelijke conclusie echter niet gerechtvaardigd, omdat het nieuwe regime eerst op 1 mei 1965 in werking is getreden, en omdat geen cijfers bekend zijn inzake de ontwikkeling van het netto-lang bedrijf gedurende de eerste vier maanden van 1965⁴⁾.

Vergelijking met „korte kredietrestricties”

DE regeling van het lang bedrijf vertoont belangrijke verschillen met de bepalingen die voor de korte kredietverlening (looptijd minder dan twee jaar) gelden. Deze korte kredietrestricties houden grosso modo in dat voor de collectiviteit van de handelsbanken en landbouwkredietbanken een zekere expansienorm wordt vastgesteld: de collectieve korte kredietverlening mag in een bepaalde periode toenemen met x pCt. van de stand der kredietverlening in een basisperiode. Bij overschrijding der expansienorm door de collectieve banken moeten de individuele banken die hun — op soortgelijke wijze berekende — individuele expansienorm hebben overschreden, bij De Nederlandsche Bank een renteloos deposito aanhouden dat, behoudens een zekere franchise, gelijk is aan het bedrag der individuele overschrijding⁵⁾. Dit is het zgn. compenserend deposito.

De belangrijkste verschillen tussen de beide regelingen zijn de volgende:

1. collectieve vs. individuele regeling;
2. de sanctieregeling;
3. de aard van de relevante activa;
4. de „aftrekbaarheid” van passiva.

Collectieve vs. individuele regeling.

De korte kredietrestricties zijn zodanig opgezet, dat voor de vraag of de overschrijding van de norm door een individuele instelling voor deze bank consequenties heeft, relevant is de ontwikkeling van de collectieve kredietverlening, dus van de kredietverlening bij alle handelsbanken en bij de landbouwkredietbanken als collectiviteit. Overschrijdingen

bij de ene instelling kunnen in principe dus gecompenseerd worden door het feit dat andere banken hun expansienorm niet volledig hebben gebruikt. Dit is niet het geval bij de lange restricties. Hier wordt per individuele instelling bekeken in hoeverre deze zich aan de norm dat geen uitbreiding van het netto-lang bedrijf mag plaatsvinden, heeft gehouden. Ongebruikte „ruimte” bij de ene bank levert dus een andere bank geen extra mogelijkheid tot uitbreiding der lange activa op.

Sanctieregeling.

Bij een overschrijding der collectieve norm moet de individuele overschrijder een compenserend deposito bij De Nederlandsche Bank aanhouden. Een dergelijke sanctie ontbreekt tot nog toe bij de lange restricties. Van de banken wordt eenvoudig verwacht dat zij zich aan deze regeling houden. In de praktijk zou een dergelijk systeem, dat men kan beschouwen als een vorm van „moral persuasion”, wel eens heel wat effectiever kunnen blijken te zijn dan de sanctie van het compenserend deposito, waarmee men als het ware het zondigen tegen de expansienorm tot op zekere hoogte kan „afkopen”.

Aard van de relevante activa.

Onder de korte kredietrestricties vallen alleen de kredieten aan de private sector met een looptijd van minder dan twee jaar. Bij de regeling van het lang bedrijf worden tot de lange activa niet alleen de overige (dus langer lopende) kredieten aan de private sector gerekend, maar ook o.a. obligaties en onderhandse leningen ten laste van de Staat, de lagere overheid of overige effecten.

Bij kredieten of de private sector is het looptijds-criterium — beslissend of de korte dan wel de lange restricties van toepassing zijn — dus twee jaar. Bij onderhandse of kasgeldleningen aan gemeenten is dit criterium één jaar. Is de looptijd langer, dan valt zo'n lening onder de lange restricties. Is zij maximaal één jaar, dan is zij — althans op het ogenblik van schrijven — aan geen enkele restrictie onderworpen. De raison van deze vrijstelling is waarschijnlijk hierin gelegen dat het eerder tot de competentie van de Staat dan tot die van de Centrale Bank gerekend moet worden regels uit te vaardigen inzake de (passieve) financiering van de gemeenten. Het zou dus dubbel-op zijn als De Nederlandsche Bank ook nog eens voorschriften ging vaststellen inzake de (actieve) financiering van gemeenten door de banken. Inderdaad kan men constateren dat de Bank tot nog toe alleen in tijden van acute financiële crisis tot het geven van dergelijke voorschriften is overgegaan. Maar in 1965 was die korte kredietverlening geheel vrij; zij werd met f. 290 mln. uitgebreid.

Het is evenwel onduidelijk, waarom de Centrale Bank meende de lange gemeentefinanciering (langer dan één jaar) onder een bepaalde regeling te moeten brengen, en de korte gemeentefinanciering van elke regeling vrijstelde. De korte zowel als de lange financiering is immers aan een regeling van de zijde van de centrale overheid onderworpen. Op grond hiervan zou men een pleidooi kunnen houden om lange leningen aan de lagere overheid — evenals de korte kasgeldleningen — niet onder de „lange activa” van de banken te begrijpen. Een dergelijke wijziging zou een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot de oplossing van het knellende probleem der gemeentefinanciën, en in zoverre toch verantwoord zijn, als de regels van de centrale overheid inzake het financiële beleid der gemeenten de toets der kritiek kunnen doorstaan.

³⁾ Jaarverslag 1965, blz. 81.

⁴⁾ Een niet met cijfers geïllustreerde mededeling hieromtrent treft men aan op blz. 92 van het jaarverslag 1965.

⁵⁾ Zie mijn boek „De handelsbank als financiële instelling”, Deventer 1965, blz. 69 e.v.

Ook bij belegging in vorderingen op de Staat doet zich een discrepantie voor. Schatkistpapier is vrijgesteld van elke regeling, ook al is de looptijd 10 jaar (zoals het geval is bij de schatkistcertificaten). Maar staatsobligaties, hoe kort ook de gemiddelde of resterende looptijd, vallen onder de regels van het lang bedrijf. Een bank die dus 5-jaars-schatkistpapier zou willen vervangen — bijv. op rendementsoverwegingen — door Investeringscertificaten, welke momenteel een looptijd van minder dan 1 jaar hebben, zou daarmee haar netto-lang bedrijf uitbreiden! Er kunnen daardoor merkwaardige dingen gaan gebeuren met de rendementsverhoudingen van verschillende soorten staats-titels.

De aftrekbaarheid van passiva.

Bij de beantwoording van de vraag of het bankwezen als geheel en de individuele banken zich aan de expansie-norm hebben gehouden, wordt slechts de ontwikkeling van bepaalde actiefposten — de verschillende vormen van kredietverlening aan de private sector met een looptijd korter dan twee jaar — bezien. Zo neen, dan treedt de sanctie van het compenserend deposito in werking.

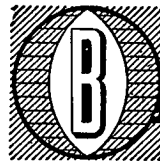
In het kader van de lange restricties gaat het niet alleen om het verloop van de relevante activa, maar om de ontwikkeling van het verschil tussen die relevante activa en de relevante passiva. Er wordt dus in wezen geen expansie-norm gesteld: de individuele banken mogen hun lange activa in beginsel onbepaald uitbreiden, mits zij er maar voor zorgen dat zij precies evenveel additionele lange passiva, of „vaste financieringsmiddelen” aantrekken. De bank die dus voor f. 500 mln. aan staatsobligaties wil kopen of f. 100 mln. extra lang.krediet aan een binnenlands bedrijf wil geven kan dit rustig doen — ook als zij, krachtens de korte kredietrestricties, geen gulden meer aan krediet zou kunnen geven zonder hiervoor een renteloos compenserend deposito te moeten aanhouden — mits deze bank maar zorgt een gelijk bedrag aan langlopende termijn- of spaar-deposito's aan te trekken. In wezen mag men dus eigenlijk niet spreken van een „restrictie” inzake het lang bedrijf, maar zou men dit complex van maatregelen moeten aanduiden als een voorschrift inzake de financieringswijze van bepaalde activa. Wij komen hierop nader terug.

De theoretische achtergrond

WAAROM heeft De Nederlandsche Bank nu voor het lang bedrijf der banken zo'n totaal verschillend regime ontworpen als voor de korte kredietverlening? Begrijpen wij het goed, dan ligt hieraan de volgende theorie ten grondslag.

Uitbreiding der binnenlandse activa van banken doet in beginsel maatschappelijke liquiditeiten ontstaan. Een dergelijke uitbreiding pleegt immers gepaard te gaan met het ontstaan van vorderingen op de banken, die als maatschappelijke liquiditeiten worden beschouwd. Die liquiditeiten kan men onderverdelen in primaire liquiditeiten (geld) en secundaire liquiditeiten, welke laatste weliswaar geen geld zijn, maar hierin op betrekkelijk korte termijn kunnen worden omgezet. Zichtdeposito's bij banken zijn primaire liquiditeiten: men kan er onmiddellijk betalingen mee verrichten. Termijn- en spaardeposito's werden tot nog toe als secundaire liquiditeiten beschouwd.

De Bank heeft nu echter, met ingang van 1 mei 1965, in deze beschouwingswijze een verandering aangebracht. Zij beschouwt een deel van de termijndeposito's en een deel van de spaardeposito's niet meer als maatschappelijke

**VOOR ADVERTENTIES EN
RECLAME IN HET BUITENLAND**

INTERNATIONAAL
ADVERTENTIE BUREAU

BOLIJN

KONINGSPLEIN 12-14 • AMSTERDAM • TEL 247181

(I. M.)

(secundaire) *liquiditeiten*, maar als maatschappelijke *besparingen*⁶⁾. Maar dit houdt in, dat het toenemen van dit soort deposito's een vermindering van de liquiditeiten-massa meebrengt, m.a.w. deflatoir werkt. Tegenover een dergelijk deflatoir effect van de toeneming der „vaste financieringsmiddelen” is het de banken dan toegestaan voor een gelijk bedrag aan liquiditeitsverruimende activiteiten te verrichten. Het gaat hier echter — en dit is een kwestie waarop wij bij de beoordeling van het systeem nader zullen terug komen — niet om liquiditeitsverruimende activiteiten zonder meer, maar om een uitbreiding der *lange activa*.

Beoordeling

Positieve punten.

GEZIEN de ontwikkeling van de banken tot instellingen die zich niet langer beperken tot het geven van korte kredieten, maar voor wie ook het lang bedrijf een belangrijk bedrijfs onderdeel is geworden, is het in principe zonder meer juist te noemen dat De Nederlandsche Bank deze activiteiten aan haar toezicht onderwerpt. Sterker gezegd, de monetaire politiek, althans de kredietrestrictie-politiek, mocht, gezien de huidige structuur van de handelsbanken, niet au serieus worden genomen zolang niet op een of andere manier rekening werd gehouden met het lang bedrijf der banken.

Een tweede positief punt, zij het van meer academische betekenis, achten wij het dat De Nederlandsche Bank blijk geeft de banken thans niet meer alleen te beschouwen als geldscheppende instellingen, die door de vergroting van hun activa liquiditeiten creëren; maar bepaalde activiteiten van de banken kunnen ook tot vernietiging van liquiditeiten leiden, en wel niet slechts het vergroten van kapitaal en reserves, maar ook het aantrekken van bepaalde termijndeposito's (oorspronkelijke looptijd twee jaar of langer) en van spaardeposito's. Banken zijn dus niet meer louter en alleen geldscheppende instellingen, maar hun activiteit bestaat in de ogen van De Nederlandsche Bank ten dele ook uit het overhevelen van gelden van cliënten met een overschot aan (een bepaald soort) middelen naar cliënten met een tekort aan (een bepaald soort) middelen. Voor een bepaald onderdeel van hun bedrijf zijn de banken op één lijn te stellen met financiële instellingen zoals hypotheekbanken, spaarbanken e.d., die ook besparingen van anderen aan derden „doorgeven” zonder dat hieraan een monetair schadelijk effect wordt toegekend.

Als laatste positieve punt noemen wij, dat voor de banken in zoverre van een bevredigende regeling sprake is, als zij in principe in staat zijn om volledig te voorzien in de behoefte aan middellang krediet van hun cliënten, mits zij erin slagen een dienovereenkomstig bedrag aan lange pas-

⁶⁾ Althans in het kader van de lange kredietrestricties; bij de berekening van het totaal aan liquiditeiten in ander verband (blz. 79 Jaarverslag 1965) blijkt de verandering in beschouwingswijze nog niet te zijn doorgewerkt, daar het totaal van de termijndeposito's, dus ook de lang lopende, tot de liquiditeiten-massa wordt gerekend.

siva aan te trekken. Dat er aan deze regeling voor de banken ook minder aangename aspecten vastzitten komt hieronder ter sprake.

Negatieve punten.

Als het juist is dat het aantrekken van bepaalde passiva (met name termijn- en spaardeposito's) een vermindering meebrengt van de maatschappelijke liquiditeiten, en als het de banken hier tegenover toegestaan is om een dienovereenkomstig bedrag aan nieuwe liquiditeiten te creëren, dan is het onbegrijpelijk waarom door De Nederlandsche Bank als eis wordt gesteld dat die liquiditeitscreatie de vorm moet aannemen van een uitbreiding der lange activa. Maatschappelijk gezien is het immers volkomen irrelevant of de banken de door de liquiditeitsvernietiging ontstane ruimte gebruiken voor het verstrekken van korte kredieten, lange kredieten, het kopen van obligaties of het aanbesteden van bankgebouwen. De regeling van het lang bedrijf zoals die in concreto wordt gehanteerd, verdeelt het bankbedrijf als het ware in twee segmenten, zonder dat hiervoor enige monetaire *raison* aanwezig is. De bank, die een tweejarig deposito aantrekt en hiermee een kort krediet financiert, kan als gevolg hiervan een (extra) compenserend deposito moeten aanhouden; wordt het termijndeposito echter gebruikt voor het geven van een langlopende lening aan een bedrijf of aan een gemeente, dan is noch tegen het korte noch tegen het lange regime gezondigd. Toch is er maatschappelijk gezien van geen verschil sprake: in beide gevallen staat tegenover de liquiditeitsvernietiging uit hoofde van het aantrekken van het bewuste termijndeposito een liquiditeitscreatie uit hoofde van de uitbreiding der activa van de bank.

Een negatief punt dat met het voorgaande verband houdt is, dat de Bank, in het kader van haar monetaire politiek, gewild of ongewild, bedrijfseconomische financieringsregels aan het hanteren is. Door immers te stellen dat een uitbreiding der lange activa is toegestaan voor zover hier een vergroting der lange passiva tegenover staat, maakt zij het voor de banken bijzonder moeilijk zo niet onmogelijk om korte passiva te gebruiken voor de financiering van lange activa, terwijl het onvoordelig is, zoals hierboven is gebleken, om lange passiva te gebruiken voor de financiering van korte activa.

Het bankwezen moet dus, krachtens monetaire voorschriften van De Nederlandsche Bank, kort met kort en lang met lang financieren. Hiermee wordt in feite ingegrepen in de bedrijfsvoering van de banken. Men moet het o.i. aan het inzicht van de bankiers overlaten, volgens welke beginselen zij hun financiering wensen te verzorgen ⁷⁾ en of zij hierbij al dan niet de „golden rule of banking” willen toepassen ⁸⁾. O.i. wordt door de wijze waarop de regeling inzake het lange bedrijf is geconcretiseerd, de klok in ons land weer een heel stuk teruggezet waar het de financieringspolitiek van de handelsbanken betreft.

De hier genoemde bezwaren zouden kunnen worden ondervangen door de regels inzake het korte en het lange bedrijf samen te voegen. Aan de banken zou dan worden toegestaan om hun relevante activa niet alleen te vergroten met het krachtens de expansienorm toegestane bedrag, maar bovendien met het bedrag waarmee hun vaste finan-

cieringsmiddelen zijn gestegen. Dit zou de banken volledig vrij laten bij de beslissing of zij hun expansie liever in de korte dan wel in de lange sfeer willen zoeken.

Als laatste negatieve punt noemen wij het pendant van het laatste aspect dat wij bij de positieve facetten van het systeem hebben besproken. Het is weliswaar prettig voor de banken dat de grenzen van de expansie der lange activa uitsluitend worden bepaald door hun capaciteit om lange passiva aan te trekken, maar op hun rentabiliteit heeft dit een uitermate ongunstige invloed. De regeling heeft namelijk, zoals bij voorbaat was te voorzien, de concurrentie tussen de banken onderling bij het aantrekken van termijn- en spaardeposito's nog intensiever gemaakt dan al voordien het geval was. Dit effect heeft zich niet eens beperkt tot de spaardeposito's en de termijndeposito's met een looptijd van ten minste twee jaar, maar ook in de tarieven van de overige termijndeposito's is deze strijd om de lange passiva tot uitdrukking gekomen, hoe irrationeel dit misschien ook moge zijn. Nu kunnen de banken de stijging van de kostprijs der vaste financieringsmiddelen terugverdienen door ook hun rendementseisen voor de lange activa die zij hiermee financieren te verhogen. Maar voor zover ook hun vergoeding voor de overige deposito's omhoog gaat, mag dit zonder meer als een aantasting der rentemarges worden gezien.

Hoewel dus een sanctie, zoals die bij de overschrijding der expansienorm voor de korte kredieten wordt toegepast, bij de regeling van het lang bedrijf ontbreekt, taxeren wij de indirecte kosten hiervan voor de banken vele malen hoger dan die van het compenserend deposito. De gemiddelde omvang hiervan was in 1965 f. 125 mln.; stellen wij de rentekosten op 5 pCt., dan hebben de banken, althans de individuele banken die hun expansienorm hebben overschreden, een offer gebracht ten bedrage van ruim f. 6 mln. Als men van de stijging der termijn- en spaardepositotarieven die in 1965 heeft plaatsgevonden slechts $\frac{1}{4}$ pCt. toeschrijft aan de regeling van het lang bedrijf dan zou dit aan de handelsbanken alleen op jaarbasis al ca. f. 16 mln. hebben gekost, geheel onafhankelijk van de vraag of zij zich individueel al dan niet aan een bepaalde norm hebben gehouden.

Het is voorts niet onwaarschijnlijk dat deze concurrentie heeft bijgedragen tot een stijging der rentetarieven op de gehele kapitaalmarkt en op de markt voor middellang krediet, omdat de banken zich thans geschaard hebben onder de marktpartijen die een agressieve concurrentie voeren om datgene, hetwelk door De Nederlandsche Bank als vaste financieringsmiddelen wordt beschouwd. Voor zover de aldus verworven middelen onttrokken zijn aan rechtstreekse belegging op de openbare kapitaalmarkt en door de banken op de onderhandse markt worden ondergebracht, gaat de belegging hiervan plaatsvinden in het kader van een „geïsoleerde ruil”. Van een dergelijke wijziging in de markttechnische constellatie kan een afzonderlijk rente-verhogend effect uitgaan.

Een regeling van het lang bedrijf waarin het liquiditeitsvernietigende effect van het aantrekken van vaste financieringsmiddelen op een andere wijze zou zijn geïncorporeerd dan thans het geval is, zou o.i. dan ook de voorkeur verdienen boven het huidige systeem, niet alleen wat betreft de rentabiliteit van de banken, maar wellicht ook voor de kapitaalmarkt als geheel.

Breda.

M. P. GANS.

⁷⁾ Uiteraard met inachtneming van de bedrijfseconomische liquiditeits- en solvabiliteitsregels welke De Nederlandsche Bank in het kader van de Wet Toezicht Kredietwezen heeft gegeven.

⁸⁾ Zie „De handelsbank als financiële instelling”, blz. 32 e.v.

„Inflatie, noodlot of keuze?”

De Economistendag 1966

Een van de merkwaardigste verschijnselen in onze maatschappij is dat van de geldontwaarding. Merkwaardig, omdat wij, bij alle vooruitgang op materieel en wetenschappelijk gebied die wij geboekt hebben, er niet in geslaagd zijn een toch betrekkelijk oud probleem als de inflatie op te lossen. Ten dele kan dit verklaard worden uit de verschillende oorzaken die het inflatieproces in de loop der tijden op gang hebben gebracht. Leerde de oude theorie dat de oorzaken vooral gezocht moeten worden in de monetaire sfeer (een overmatige goudtoevoer/geldschepping), sinds Keynes zijn de economen van mening dat vooral de bestedingsbeslissingen van de economische subjecten verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor veranderingen in de geldwaarde. De laatste jaren wordt bovendien steeds meer aandacht opgeëist voor de opvatting dat er in het inkomensvormingsproces zelf krachten optreden, die rechtstreeks het prijspeil omhoog kunnen stuwten. Deze verschillende „denk-modellen”, zoals de president van De Nederlandsche Bank het noemt in zijn jongste jaarverslag, kunnen alle een zeker realiteitsgehalte hebben, wat het verkrijgen van een scherp omlijnd inzicht in het probleem en de oplossing ervan belemmert.

Daarbij komt dat het, na aanvankelijk optimisme, steeds duidelijker is geworden dat de beleidsmogelijkheden voor de verantwoordelijke instanties beperkt zijn, niet alleen omdat de instrumenten van economische politiek niet zo soepel manipuleerbaar zijn als wel eens gedacht is, maar ook omdat uitvoering van de „volmaakte” anti-inflatiepolitiek consequenties kan hebben die velen onvereenigbaar achten met hun opvattingen aangaande de gewenste economische orde. De Nederlandse beleidsmogelijkheden worden bovendien naar veler mening beperkt door de inflatoire impulsen van het buitenland.

Een andere verklaring voor het nog steeds voortduren van de geldontwaarding kan gevonden worden in het gebrek aan daadwerkelijke belangstelling voor het probleem bij vele groepen. Deze en nog andere overwegingen, gevoegd bij het hardnekkig voortbestaan van het verschijnsel, kunnen ertoe leiden dat men uiteindelijk de vraag gaat opwerpen of de inflatie met voor

ons aanvaardbare middelen wel in genoegzame mate bestreden kan worden.

Dit is waarschijnlijk het motief geweest dat de Vereniging van Afgestudeerden der Nederlandse Economische Hogeschool heeft bewogen op 1 juni 1966 haar jaarlijkse Economistendag te organiseren met als thema: „Inflatie, noodlot of keuze?”. Nu is het uiteraard zaak voorzichtig te zijn met het woord „noodlot”. Het roept herinneringen op aan de depressie van de jaren dertig, die door velen ook met een noodlotsmentaliteit werd aanvaard, maar niettemin toch meer te maken had met een — op onvoldoende kennis gebaseerde — bewuste politiek. Zei Schopenhauer niet reeds, dat wat de mensen het noodlot plegen te noemen, gewoonlijk slechts hun eigen domheid is?

Men heeft zich aan de inflatie gewend. De laatste jaren kan men zelfs niet alleen gewinning, maar ook aanpassing constateren. Indexatie, fractieverzekeringen enz. deden hun intrede. Een bevestiging van Keynes' oude wijsheid: „Het vermogen om ons aan te passen aan onze omgeving is een typische algemeen menselijke eigenschap”¹⁾. Eén stap verder is fatalisme. Aan de andere zijde staan degenen die aan-

passing, althans fatalisme, afwijzen. Wij hebben gekozen voor volledige werkgelegenheid, groei en een redelijke inkomensverdeling. Indien het nastreven van deze doelstellingen inflatie meebrengt, betekent dit niet dat de inflatie als een „act of God” buiten de sfeer der menselijke verantwoordelijkheden kan worden geplaatst.

Het accepteren van een uitnodiging tot het houden van een inleiding op de onderhavige conferentie impliceert al bijna dat men zich niet in het fatalisme gevangen voelt. Dit bleek dan ook niet het geval te zijn bij de discussieleider Prof. Drs. Ch. Glasz, hoogleraar in het geld-, krediet- en bankwezen aan de Nederlandse Economische Hogeschool, en de beide inleiders: Dr. H. M. de Lange, directielid van het Universitair Instituut Vormingswerk Bedrijfsleven te Utrecht en Prof. Dr. H. J. Witteveen, hoogleraar in de Staathuishoudkunde te Rotterdam en lid van de Tweede Kamer. Onderling was overeengekomen, dat Dr. De Lange zich zoveel mogelijk tot de nationale, en Prof. Witteveen zich tot de internationale aspecten zou beperken, terwijl Prof. Glasz als het ware een inleiding op de inleiders zou geven.

Inflatiebeleving

PROF. Glasz schonk in zijn openingstoespraak vooral aandacht aan de wijze waarop de inflatie wordt beleefd. Hij maakte hierbij onderscheid tussen de *verwachtingen* omtrent de prijsstijgingen bij de economische subjecten, en de *feitelijke reacties*. Verwachtingen behoeven geen wijzigingen in het gedragspatroon ten gevolge te hebben. Het is zelfs twijfelachtig of de verwachting van een stijgend prijspeil het subject zodanig beïnvloedt dat dit in zijn disposities merkbaar wordt. Overigens, al zijn de verwachtingen omtrent de prijsstijging in het algemeen gelijkgericht, de feitelijke reacties moeten afzonderlijk per groep bezien worden, voor zover dit althans op grond van het beperkte statistische materiaal mogelijk is.

Wat de consument betreft, is het denkbaar dat deze zijn aankopen versnelt in de verwachting van prijs-

stijgingen. Echter ook de tegengestelde reactie is mogelijk: de consument vertraagt zijn aankopen om zeker te zijn in de door hem verwachte duurere tijd zijn meer essentiële behoeften te kunnen bevredigen. Volgens onderzoekingen van G. Katona is de laatste theorie in de Verenigde Staten meer actueel dan de eerste — traditionele — zienswijze. Ook de spaarzin heeft tot dusverre anders gereageerd op de inflatie dan de onheilsprofeten wilden doen geloven. De groei van het aantal middelgrote spaarsaldi bij de verschil-

(I.M.)

5% Rente van uw spaargeld met een Spaardeposito (1 jaar opzegging) van de

Algemene Bank Nederland
(Nederlandsche Handel-Maatschappij — De Twentsche Bank)

¹⁾ J. M. Keynes, *De economische gevolgen van den vrede*, Amsterdam 1920, blz. 3.

lende financiële instellingen is opmerkelijk. En dat in de laatste jaren waarvan enquêtes uitwijzen dat ongeveer 90 pCt. van de geënuquëeerden prijsstijgingen verwachten! Een gedeeltelijke verklaring is misschien te vinden in het feit dat goederen van lange gebruiksduur (waarvoor de consument veelal spaart) slechts weinig in prijs gestegen zijn, terwijl bovendien de beschikking over een liquiditeitsreserve toch ook een gevoel van rust blijft geven, ook al is men zich van de geleidelijke daling van de koopkracht van zijn besparingen bewust.

Ten aanzien van de ondernemersbeslissingen stelde Prof. Glasz, dat hier het inflatiebesef vrijwel steeds een medespeler zal zijn (de ondernemer ziet de inflatie doorwerken in kosten en opbrengsten beide), „maar wij weten niet in hoeverre, wij weten ook niet in hoeverre bewust”.

De enige figuur, ten aanzien van wie wijzigingen in het gedragspatroon zich duidelijker hebben gemanifesteerd, is de belegger. Veel beleggers zoeken —

overigens met zeer uiteenlopend succes — wegen buiten de guldenwaarden. „Merkwaardig is hier toch weer dat het deel van de financiële wereld, die zijn *raison d'être* in de schuldtitle vindt, volkomen overeind is gebleven — levensverzekering, spaarbankwezen, hypotheaire kredietverlening, overheidskrediet”.

Conclusie van het geheel kan zijn dat er wellicht „toenemende wrevel” wordt gewekt door het inflatieverschijnsel, zoals de president van De Nederlandsche Bank in zijn jongste jaarverslag opmerkt, maar dat er geen *duidelijke* aanwijzingen zijn dat de inflatiebewustheid in de disposities van de economische subjecten doorwerkt. En wat betreft de politieke discussie hier te lande: pas als de inflatie tot uiting komt in een betalingsbalanstekort, „gaan we inflatie erg vinden en er elkaar de schuld van geven. Maar dan zijn we in een te laat stadium. De kardinale vraag lijkt of wij de inflatie willen en daarmede kunnen beteugelen zonder te wachten dat de wal het schip keert”.

Nationale aspecten

DR. De Lange haakte in zijn betoog meteen in op de laatste elementen in de uiteenzetting van Prof. Glasz: de zinloosheid van het zoeken naar zondebokken en de eerste voorwaarde voor inflatiebestrijding: de *wil* tot inflatiebestrijding. Een van de eerste zondebokken die bepaalde kringen steeds de woestijn trachten in te sturen is de overheid: niet alleen kan zij de inflatie niet effectief bestrijden, zij draagt zelfs nog bij tot verergering van de geldontwaarding door haar uitgavenpolitiek. Dr. De Lange achtte het gewenst dat de politieke partijen hier duidelijk stelling nemen en de onontkoombaarheid van de groei van de overheidssector erkennen. Hij sprak zelfs van de wenselijkheid van een „gentlemen's agreement” tussen de vijf grote partijen om elkaar op dit punt geen afbreuk te doen met het doel stemmenwinst te behalen. Men behoort te erkennen dat de bestedingsbeslissingen der consumenten extra overheidsuitgaven induceren. De individuele wensen tot meer en betere opleiding en vorming nopen tot hogere overheidsuitgaven voor onderwijs, meer particuliere uitgaven voor auto's nopen tot meer en betere wegen. Daar zou onzerzijds nog aan toegevoegd kunnen worden de noodzaak tot salaris aanpassing voor overheidsambtenaren als gevolg van salarisstijgingen in het bedrijfs-

leven.²⁾ Complementariteit en interdependentie in het economisch leven leiden tot een min of meer parallelle vergroting van overheids- en particuliere sector, indien men niet kiest voor afdoende beperking van de particuliere bestedingsdrang. Beter is het nog vergelijking van de grootte van beide sectoren achterwege te laten: de wezenlijke vragen zijn of overheidsuitgaven in een bepaalde richting al of niet terecht zijn, gegeven omvang en karakter van de particuliere uitgaven³⁾.

²⁾ Vgl. G. de Man: „Dr. Holtrop en de inflatie”, *E.-S.B.*, 11 mei 1966, blz. 501.

Hiernaast behoren wij duidelijk de wil tot inflatiebestrijding op te brengen. Dit kan ons een beperking van onze vrijheid kosten, met name op het gebied van de loonvorming. De centraal geleide loonpolitiek die in 1959 in Nederland losgelaten werd, omdat deze — volgens Dr. De Lange — niet paste in de ideologie van enkele politieke partijen, zullen wij als onvermijdelijk moeten aanvaarden. Dat dit de positie van de vakbeweging wellicht voor een deel zal ondermijnen, is een prijs die wij misschien zullen moeten betalen.

De wil tot inflatiebestrijding behoort ook tot uiting te komen in een andere mentaliteit ten aanzien van de inkomensverdeling. „Het structureel verlangen naar meer” is langzamerhand een „basic rule” (Mannheim) van onze samenleving geworden. Dr. De Lange bepleitte in dit verband een nieuwe „moral restraint”.

Wanneer men dergelijke desiderata zo onverbloemd durft uit te spreken, volgt daaruit dat het blokkeren van beleidsmogelijkheden door het zo gemakkelijk uitgesproken „niet haalbaar” niet wordt aanvaard. De „realisten” hebben weliswaar tegenwoordig een goede pers, maar zonder idealisme zal men met de oplossing van een van de grootste problemen van deze tijd niet ver komen. Een bevrediging schenkende oplossing wordt nooit bereikt, wanneer men de „haalbaarheid” van hervormingsvoorstellen blijft hanteren als eerste criterium⁴⁾.

³⁾ Opvallend is hoe vaak in dit verband J. K. Galbraith, *The Affluent Society*, geciteerd wordt.

⁴⁾ Geïnteresseerden in de visie van Dr. De Lange worden verwezen naar zijn dissertatie *De gestalte van een verantwoordelijke maatschappij*, waarin de aangeroerde problemen in een meer algemeen kader — en dus minder toegespitst op de inflatieproblematiek — behandeld worden.

(I. M.)

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG IN **Interunie**

BELEG INTERNATIONAAL

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

Internationale aspecten

PROF. Witteveen constateerde dat wij ons kennelijk wel wat inflatie kunnen permitteren zonder vast te lopen met onze betalingsbalans. De belangrijke vragen zijn hier hoe groot de ruimte is die ons speling geeft en door welke factoren die ruimte wordt bepaald. Is er bovendien zekerheid dat die ruimte in de toekomst zal blijven bestaan?

Mede met het oog op deze laatste vraag lijkt het zinvol nog even de consequenties van het stelsel van de gouden standaard te bezien. De evenwichtsherstellende krachten werkten hier over het algemeen bevredigend mits de verschillende landen zich hielden aan de spelregels en doordat een aantal gunstige nevenvoorwaarden vervuld bleek te zijn. Een inflatoire situatie in een bepaald land kon onder deze omstandigheden nooit een lang leven beschoren zijn. Gelijk bekend is het stelsel na de eerste wereldoorlog bezwaken. Een belangrijke oorzaak was dat de rol van Engeland als financieel leidinggevend land werd overgenomen door de Verenigde Staten, in welk laatste land de monetaire politiek mede bepaald wordt door binnenlandse economische overwegingen. Daarnaast was van belang dat oude goudpariteiten na 1918 weer veelal op hun vooroorlogse hoogte werden vastgesteld en de noodzaak van grote internationale transfers in de overheids sfeer (herstelbetalingen e.d.), die zich als regel in de richting van de Verenigde Staten bewogen.

In de tweede wereldoorlog werd te Bretton Woods overeenstemming bereikt over een nieuw monetair stelsel, waarvan Keynes de grote voordelen achtte, dat binnenlandse aanpassing aan de betalingsbalans niet altijd noodzakelijk was en dat de rentestand niet afhankelijk zou zijn van internationale kapitaalbewegingen. Beide voordelen bleken inmiddels in de praktijk minder gelding te bezitten dan Keynes meende. Aanpassing van de wisselkoers is een grote uitzondering gebleven (en voor de reservevalutalanden bijna uitgesloten) en een toename van de vrijheid van het internationaal kapitaalverkeer heeft de rentestand weer belangrijke invloed doen ondervinden. Dit laatste wordt vooral in de hand gewerkt door de grote kapitaaluitvoer uit de Verenigde Staten die leidde tot betalingsbalanstekorten in Amerika en betalingsbalansoverschotten in Europa. De Amerikaanse tekorten werden gefinancierd doordat Europa de Amerikaanse dollars accepteerde. De inflatie

in Europa wordt hierdoor voor een flink stuk verklaard.

Inmiddels achtte Prof. Witteveen het waarschijnlijk dat dit proces ten einde loopt. Evenals bij de gouden standaard gaan ook hier de evenwichtsherstellende krachten werken. In de eerste plaats komt er een einde aan de Amerikaanse werkloosheid die aanpak van de betalingsbalansproblematiek bemoeilijkt. Gezien de weerstanden in de Verenigde Staten tegen inflatie bestaat er dus een toenemende kans op een Amerikaanse restrictieve politiek. Ten tweede is het kostenpeil in Europa relatief gestegen ten opzichte van de Verenigde Staten. Er bestaat zelfs de mogelijkheid dat wij al door het evenwicht heengeschoten zijn. Reeds in het jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1964 stelde Dr. M. W. Holtrop: „Niemand kan a priori zeggen of deze kostenverschuiving nog onvoldoende of reeds te groot is”. En ten derde is er een grens om de inflatie te financieren met voortgezette accumulatie van dollarsaldi: de gouddekking van de Amerikaanse dollar neemt af. Dit brengt voor Europa mee, dat we ons niet meer kunnen verontschuldigen voor eigen in-

flatie door te verwijzen naar betalingsbalansoverschotten.

Ten aanzien van de *Nederlandse* problematiek ontkende Prof. Witteveen tegenover Dr. De Lange dat een terugkeer naar de geleide loonpolitiek nu zin zou hebben. De weerstanden hier tegen werden te groot. Men kan nooit duurzaam tegen de krachten in de maatschappij ingaan. Zeker wanneer de spanning op de arbeidsmarkt voortduurt, is een straffe loonpolitiek een weinig effectief instrument. Bovendien had ook de loonexplosie van 1963 niet voorkomen kunnen worden door de geleide loonpolitiek, wat Dr. De Lange niet ontkende.

Ook ten opzichte van het „gentlemen's agreement” tussen de politieke partijen, zoals bepleit door Dr. De Lange, stelde Prof. Witteveen zich kritisch op. De politieke partijen behoren duidelijke, maar *verschillende* standpunten kenbaar te maken, opdat de kiezer kan kiezen. Het alternatief zal in dat geval moeten zijn: uitgavenverlaging of belastingverhoging. In elk geval zal de anti-inflatiepolitiek meer dan tot nu toe moeten worden gevoerd met structurele, in plaats van met conjuncturele middelen.

Samenvatting

WANNEER we na de Economistendag 1966 het wat verweerde inflatievraagstuk opnieuw bezien, zijn uit de gegeven uiteenzettingen de volgende conclusies mogelijk:

1. De inflatiebewustheid werkt niet op duidelijk waarneembare wijze door in de handelingen van de economische subjecten (Glasz).

2. Het is de taak van de economen heldere taal te spreken en de alternatieven scherp te stellen; loon- en prijsvorming zijn de strategische factoren bij uitstek; op het terrein der overheidsuitgaven behoort de politieke strijd niet te worden gevoerd (De Lange).

3. In Nederland zullen we de verantwoordelijkheid voor de daling van de geldwaarde binnenkort niet meer op het buitenland kunnen leggen; in de overheidsfinanciën liggen de strategische mogelijkheden tot het voeren van beleid; een politieke godsvrede op dit terrein is niet te verwachten noch gewenst (Witteveen).

Wanneer we ons bewust worden van eigen verantwoordelijkheid en de moed opbrengen consistent te denken, moet het ons gelukken het onrecht der geldontwaarding tenminste te beteugelen. De inflatie heeft zeker minder te maken met een noodlot, dan wel met de keuze van een lotgenoot, die ons noodlottig zou kunnen worden.

Rotterdam.

M. H. J. DULLAART.

**ADVERTEER MEER
IN
E.-S.B.**

Doorstroming en de financiering van het eigen woningbezit

IN „E.-S.B.” van 11 mei 1966 heeft de heer I. van der Sluys terecht opgemerkt dat de kloof tussen de woonkosten van een huurwoning en van een eigen woning de doorstroming belemmert. Naast de oplossingen welke reeds gegeven zijn om dit verschil kleiner te maken komt hij met een oplossing in het financieringsvlak, waardoor de hoge uitgaven voor de eigen woning naar de toekomst worden verschoven.

Het komt mij voor, dat dit slechts een *schijnoplossing* is, omdat wel de *uitgaven* aanvankelijk lager zijn, doch de *kosten* geen enkele vermindering ondergaan. Integendeel, deze worden door de meerdere rente nog hoger. Doorstroming zal alleen ontstaan wanneer de *kostenverschillen* kleiner worden gemaakt.

Slechts voor een relatief gering deel van het aantal liefhebbers voor een eigen woning zal een gemakkelijker financieringsmethode dan het annuïteitensysteem aantrekkelijk zijn. Ik denk hierbij met name aan jonge academici e.d. die met vrij grote waarschijnlijkheid kunnen rekenen op een stijging van hun reëel inkomen. Het min of meer rekenen op een stijging van de lonen met 6 pCt. per jaar voor een periode van tien jaar lijkt mij een griezelige zaak. De heer Van der Sluys ziet kennelijk over het hoofd, dat ook bij het annuïteitensysteem de kosten na verloop van tijd stijgen, omdat eerst na enkele jaren de onderhoudskosten op het totaal van de kosten invloed gaan uitoefenen. Het systeem, waarbij de hypotheekschuld aanvankelijk iets toeneemt is ook vanuit het standpunt van de geldgevers niet aantrekkelijk, omdat zij daarvoor tegen een nog onbekende rentevoet zullen moeten lenen.

Als men in aanmerking neemt, dat degene die een eigen huis koopt meestal reeds enige jaren heeft gespaard, dan is de annuïteitenmethode, waarbij ook maar weinig behoeft te worden gespaard, eigenlijk de meest juiste oplossing. Een werkelijke oplossing voor de huidige moeilijkheden kan alleen worden gevonden door maatregelen welke verschillen in bouwkosten, grondkosten en rentekosten kleiner maken.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

Naschrift

HET is duidelijk, dat de oplossing, die de heer Bakker aangeeft, nl. het verminderen van het kostenverschil tussen huurwoningen en eigen woningen, als zodanig aantrekkelijk is. Dit is echter niet nieuw. Op alle mogelijke manieren is hiervoor reeds gepleit. Onafhankelijk hiervan is echter een oplossing, die het in de huidige constellatie voor een grotere groep mogelijk maakt om een eigen huis te verwerven, naar mijn mening aanbevelenswaardig.

Afgezien van de — betrekkelijk kleine — verhoging van de totale rentelast brengt de door mij voorgestelde oplossing géén verzwaring van lasten mee. Door de stijging ook ná het 10e jaar nog enkele jaren voort te zetten is het zelfs mogelijk om de totale rentelast weer terug te brengen. Het is verder niet redelijk om de woonkosten van huurwoningen en eigen woningen tegenover elkaar te zetten, zonder er rekening mee te houden dat de eersten als gevolg van huurverhogingen zullen stijgen.

In dit verband zou ik willen wijzen op het artikel van

Drs. R. F. M. Lubbers in „E.-S.B.” van 8 juli 1964, waarin — onder bepaalde veronderstellingen — reeds werd aangetoond, dat indien men de kosten van een eigen woning en van een huurwoning in verloop van tijd ongeveer gelijkvormig wenst te doen verlopen, men de schuld gedurende de eerste jaren van de looptijd van de lening zou moeten laten toenemen. De onderhoudskosten van de nieuw gebouwde eigen woning spelen in de kostenstijging — mede gezien de aftrekbaarheid voor de inkomstenbelasting — toch wel een geringe rol.

Het verwachten van een jaarlijkse nominale inkomstenstijging is — gezien de prognoses over de groei van het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking en de, zelfs bij op produktiviteitsstijging gebaseerde loonsverhogingen, optredende geringe prijsinflatie — niet zó griezelig als de heer Bakker doet voorkomen. Dat daarnaast juist onder de groep, die de stap naar het eigen huis wil nemen — zoals bijv. de jaarverslagen van de N.V. Bouwfonds Nederlandse Gemeenten uitwijzen *niet* alléén academici —, een groot deel een extra inkomensstijging als gevolg van positieverbetering en extra inspanning zal ontvangen, is een prettige omstandigheid waarmee natuurlijk bij de beoordeling van de hypotheekaanvraag rekening kan worden gehouden.

Ik wil er verder op wijzen, dat het bouwen van woningen met toekomstwaarde, waarvan ook de heer Bakker een voorstander is, alléén verantwoord is, indien in de toekomst die hogere waarde werkelijk betaald kan worden, d.w.z. indien een inkomensstijging en/of een stijging van de huurquote plaatsvindt. „Indien de politici niet bereid zijn de Nederlanders te leren, dat zij méér voor hun woning moeten over hebben, terwijl zij evenmin bereid zijn degenen die meer voor wonen over hebben daarvoor de gelegenheid te geven” (C. P. A. Bakker in „E.-S.B.” van 22 december 1965) kan dat toch via de gewenningsfinanciering bereikt worden voor in ieder geval een deel van de bevolking.

Het alternatief in de huidige constellatie, nl. zóveel sparen vóór de aankoop dat met een lagere lening en dus een langere annuïteit volstaan kan worden, is in de afgelopen periode bijzonder moeilijk en in ieder geval weinig aantrekkelijk gebleken.

Pijnacker.

I. VAN DER SLUYS.

Bij het HOOFDBEDRIJFSCHAP DETAILHANDEL
kan worden geplaatst een

ECONOOM

van academisch of gelijkwaardig niveau voor gevarieerde taken met zowel sociaal-economische als bedrijfseconomische aspecten.

Vaardigheid om schriftelijk en mondeling helder te formuleren moet aanwezig zijn, evenals het vermogen om zich in te leven in de problemen van onderling zeer verschillende bedrijfstvormen.

Geboden kan worden een interessante afwisselende werkring met een aantrekkelijke honorering en goede toekomstmogelijkheden.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan de algemeen secretaris,
Nieuwe Parklaan 74, Den Haag.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt

IN de 6 juni eindigende periode voltrokken zich omvangrijke verschuivingen, zonder dat deze de geldmarkt-situatie wezenlijk hebben beïnvloed. Tegenover de toevoer naar de markt van betaalmiddelen als gevolg van de inkrimpande bankpapiercirculatie (f. 297 mln.), stond een grotere drainering door grote betalingen aan de Schatkist (f. 337 mln.). Omdat de tegoeden der banken bij De Nederlandsche Bank sedert 16 mei ruim boven het bedrag van het verplichte deposito hadden gelegen konden zij zich veroorloven hun saldo bij de Centrale Bank beneden het door De Nederlandsche Bank vastgestelde bedrag te laten zakken. Een kleine verbetering in de verhouding tot De Nederlandsche Bank met f. 22 mln. kon er bovendien nog net af. Het is duidelijk dat van een echte ontspanning geen sprake is.

Uit de cijfers van de vorderingen en schulden der handelsbanken op en aan het buitenland per ultimo maart blijkt hoe sterk de banken in het eerste kwartaal van 1966 buitenlandse liquiditeitsbronnen hebben moeten aanspreken. Het netto buitenlandse actief van deze instellingen daalde van f. 1.009 mln. tot f. 597 mln., dus met f. 412 mln. Opmerkelijk is, dat de bruto vorderingen op het buitenland in deze periode nog met f. 189 mln. zijn gestegen, zodat de daling van het netto actief geheel is toe te schrijven aan het aantrekken van — overwegend — kortlopende middelen uit het buitenland. Dit heeft meer labiliteit in ons monetair bestel gebracht. Tegenover schulden op korte termijn aan het buitenland, eind maart 1966 ten bedrage van f. 4.892 mln., staan korte activa ter grootte van f. 2.471 mln. Het verschil is gebruikt voor financiering van langer lopende buitenlandse activa.

De mutatie in het totaalcijfer van de goud- en deviezenreserves van De Nederlandsche Bank en handelsbanken tezamen stelt ons in staat een goede indruk te krijgen van de betalingsbalanssituatie. Wanneer wij de uitzettingen der banken op de besloten buitenlandse geldmarkten als behorende tot de kapitaalrekening buiten beschouwing laten, vormen de mutaties in de goud- en deviezenreserves van de Centrale Bank en de netto vorderingen op het buitenland met deviezenkarakter van de handelsbanken de salderingsposten. De wijziging hierin heeft in het eerste kwartaal f. 490 mln. bedragen, hetgeen vrij nauwkeurig het tekort op de totale betalingsbalans op kasbasis weerspiegelt. Wanneer men de invloed van de betalingsbalans op de binnenlandse liquiditeitsmassa wil weten moet men de uitzettingen der banken op de besloten buitenlandse markten, de langer lopende activa dus, in de berekening betrekken. De mutatie hierin heeft f. 554 mln. bedragen en de binnenlandse liquiditeit is met ongeveer dit bedrag verminderd. Dat de rente hierop met een stijging heeft gereageerd is achteraf begrijpelijk.

Kapitaalmarkt

DE emissies op de publieke markt hebben zich in de eerste vijf maanden van het jaar als volgt ontwikkeld:

	1965	1966
	(in mln. gld.)	
Rijk	—	248,7
Lagere overheid	299,6	298,8
Particuliere sector	540,9	522,9
Buitenland	80,0	—
Totaal	920,5	1.070,4

OPENBARE VERKOPING

van het

MODERN FABRIEKS-COMPLEX

te

STOPPELDIJK

(gem. Vogelwaardse) Z.-VI.

door

NOTARIS I. R. VAN DAM te HULST

op

dinsdag 21 juni 1966 bij opbod en woensdag 29 juni d.a.v. bij afslag telkens des namiddags om 2 uur in de zaal van het concertgebouw „De Koning van Engeland” aan de Houtmarkt 2 te Hulst

met

medewerking van Z. DEENIK & ZOON, makelaars in onroerende goederen te Amsterdam

omvattende

de uiterst solide, omstreeks 1961/62 gebouwde en in prima staat verkerende

KOLOMLOZE FABRIEKSHAL

ter grootte van ca. 2100 m² met aangebouwde kantoren, kantine, garderobe, toiletten, waslokaal, douches, enz., verder een magazijn, ketelhuis en werkplaats, afzonderlijk aangebouwd trafohuis en berguimten, ter grootte van ca. 650 m² derhalve met een totaal **BEBOUD OPPERVLAK VAN CA. 2750 M²**, groot gedeeltelijk bestraat terrein met open „Velopa”-rijwielloosden en erve staande en gelegen aan de

HENGSTDIJKSEKEIWEG 1a

kad. bek. gem. Vogelwaardse-Stoppeldijk sectie C, nummers 1329 en 1377 (beide gedeeltelijk) tezamen groot ca. 1.30.00 ha.

Onder de verkoop zijn begrepen de volaut. centr. verw. (olie), de bevochtigingsinst., de kracht- en lichtleidingen, inclusief de ornamenten.

Bezichtiging: elke dinsdag en donderdag van 2 tot 4 uur en op de verkoopdagen 's morgens van 10 tot 12 uur.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door notaris I. R. van Dam te Hulst, tel. (01140) 28 21 en Z. Deenik & Zoon, Reguliersgracht 57 te Amsterdam, telefoon (020) 22-35 05.

**Met „E.-S.B.”
een beter
economisch-politiek
inzicht**

Het totale beroep is in 1966 verder gegroeid, nl. met f. 150 mln. In 1965 heeft de Staat in januari t/m mei verstek laten gaan, in 1966 werd f. 248,7 mln. opgenomen. De lagere overheid, incl. de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, nam in 1966 tot nu toe een zelfde bedrag als in de overeenkomstige periode vorig jaar. De particuliere sector nam iets minder op. Het buitenland kreeg in 1966 geen kans.

In juni zijn uitgiften aangekondigd van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten en van de Nationale Bank voor Middellang Krediet, een dochtermaatschappij van de Amrobank. De gemeentebanklening betreft een bedrag van nominaal f. 100 mln. tegen 7 pCt. 25-jarige obligaties met een uitgiftekoers van 99½ pCt., een effectief rendement derhalve van 7,06 pCt. De tweede lening betreft een verkoop over de toonbank van 6¾ pCt. 8-jarige obligaties.

ADVERTENTIE VOOR DE VACATURE VAN DIRECTEUR VAN DE STREEKRAAD NOORD-WEST OVERIJSSSEL

Bij de Streekraad Noord-West Overijssel, gevestigd te Steenwijk, een door 9 gemeenten in dit gebied ingesteld rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam, is te vervullen de functie van

DIRECTEUR

Gevraagd wordt een representatieve figuur op het niveau van een academisch gevormde, die de capaciteit bezit de Streekraad bij het vervullen van zijn taak — het verbeteren van de economische, culturele en sociale ontwikkeling in Noord-West Overijssel — terzijde te staan, daarbij in staat is initiatieven te ontwikkelen en te adviseren over een zojuist uitgebracht sociaal-economisch rapport over deze streek.

De aanstelling zal, afhankelijk van genoten opleiding en bekwaamheid, plaatsvinden in de rang van hoofdcommies; hoofdcommies A of referendaris.

Salarisgrenzen respectievelijk f. 1.052,— - f. 1.379,—; f. 1.156,— - f. 1.553,— en f. 1.379,— - f. 1.843,— per maand. Premie A.O.W. en A.W.W. is voor rekening van de Streekraad.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige inlichtingen gaarne binnen 14 dagen na de verschijning van dit blad te richten tot de heer H. A. te Riet, lid van het College van Gedeputeerde Staten in de Provincie Overijssel, voorzitter van genoemde Streekraad, p/a Provinciehuis te Zwolle.

*U reageert op
annonces in*

„E.-S.B.“?

*Wilt U dat dan steeds
kenbaar maken!*

NATIONALE BANK VOOR MIDDELLANG KREDIET N.V.

gevestigd te Amsterdam

Tot nader bericht verkrijgbaar in stukken van f 1.000,-,

6¾ 0/0 8-jarige obligaties 1966

tegen de koers van 100%

voor hoofdsom en rente onvoorwaardelijk gegarandeerd door de

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.

op de voorwaarden van uitgifte vermeld in het prospectus d.d. 8 juni 1966.

Aflossing à pari in 5 jaarlijkse termijnen, telkens op 1 juni, te beginnen op 1 juni 1970, door uitloting. Niet vervroegd aflosbaar.

Exemplaren van het prospectus zijn verkrijgbaar bij de kantoren van de AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.

8 juni 1966.

**Het is
helemaal
geen
wonder**

*dat het advertentievolume
van E.-S.B., vooral het
laatste halfjaar, zo sterk is
gegroeid.*

*Er zijn namelijk weinig
bladen, die zo goed zijn
ingevoerd bij de leiding
van het Nederlandse be-
drijfsleven (en daar nog
terdege gelezen worden
ook!) als E.-S.B.*

*Dit is geen loze bewering
maar de keiharde conclusie
van het lezerskringsrapport,
dat kortgeleden door een
ter zake deskundige op
grond van een uitvoerige
enquête werd uitgebracht.*

*Vraagt u het ons eens ter
lezing (71 pagina's) en u
weet waar u het zoeken
moet als u Mijnheer zelf
iets te zeggen hebt.*

*Adm. E.-S.B. - Postbus 42 -
Schiedam.*

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1965	H. & L. 1966	3 juni 1966	10 juni 1966		30 dec. 1965	3 juni 1966	10 juni 1966
Algemeen	343	361 — 302	307	302	E.M.S.	190	177	170½
Internationale concerns	477	513 — 412	422	412	Kon. Zout-Ketjen	765½	576	570
Industrie	313	322 — 283	287	283	Zwanenberg-Organon	f. 171	f. 170	f. 172
Scheepvaart	136	140 — 115	115	117	Robeco	f. 222	f. 204	f. 204
Banken en verzekering	180	187 — 148	148	151	New York.			
Handel enz.	163	167 — 149	150	149	Dow Jones Industrials	964	888	883
<i>Bron: A.N.P. - C.B.S., Prijscourant.</i>					Rentestand.			
Aandelenkoersen a).					Langlopende staatsobligaties b) ..	5,98	6,68	6,70
Philips	f. 112,50		f. 108,20	f. 106,40	Aandelen: internationalen b) ..	4,0		
Unilever, cert.	f. 114		f. 92,30	f. 89,40	lokalen b)	4,2		
Kon. Petroleum	f. 147,60		f. 136,60	f. 131,50	Disconto driemaands schatkist-			
A.K.U.	389		353½	355	papier	4½	5	5
K.L.M.	f. 268		f. 371	f. 381				
Hoogovens, n.r.c.	440		346½	350	a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.			
					b) <i>Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.</i>			

C. D. JONGMAN.

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN

f 100.000.000,— 7 pCt. 25-jarige Obligaties 1966

Grootte der stukken: nominaal f 1000.— en f 500.—.

Na de toewijzing kunnen desgewenst, in de plaats van obligaties, schuldregisterinschrijvingen, groot tenminste nominaal f 100.000.—, worden verkregen.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

VRIJDAG 17 JUNI 1966

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 99½ pCt.

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

Amsterdam-Rotterdam Bank N.V.

Algemene Bank Nederland N.V.

Lippmann, Rosenthal & Co. N.V.

Mees & Hope

H. Oyens & Zonen N.V.

Pierson, Heldring & Pierson

Theodoor Gilissen N.V.

Hollandsche Bank-Unie N.V.

Nederlandsche Credietbank N.V.

Nederlandsche Middenstandsbank N.V.

alsmede ten kantore der Vennootschap

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 9 juni 1966.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 9 juni 1966.

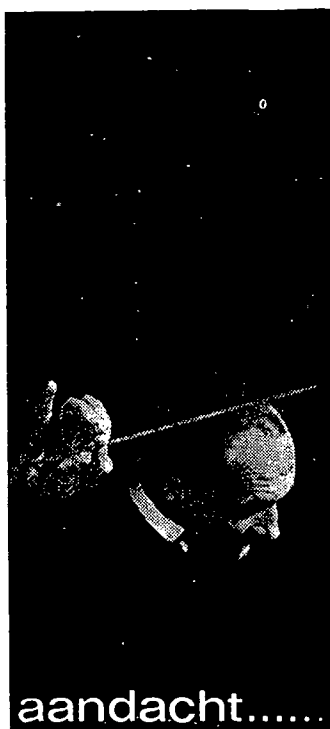
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

BANDEN E.-S.B. 1965

Zond u ons uw bestelkaart reeds toe? Het aantal banden, dat wij laten vervaardigen, hangt nl. af van de hoeveelheid bestellingen, die wij ontvangen. Opdat wij u niet zullen moeten teleurstellen, adviseren wij u, voor zover u dit nog niet deed, uw bestelkaart omgaand in te zenden aan:

N.V. Koninklijke Nederlandsche
Boekdrukkerij H. A. M. Roelants.
Postbus 42, Schiedam.

aandacht.....

Volledige concentratie. Niets ontgaat de dirigent. Niets ontgaat het publiek. Een harmonisch samenspel met een verrassend resultaat. Bijzondere aandacht krijgt ook Uw advertentie in het vaktijdschrift. Een tijdschrift wordt gelezen in een rustige sfeer. Bij uitstek de gelegenheid om Uw verkoopboodschap te lanceren. Daarom adverteert men steeds méér bedrijven - met groeiend succes - in vaktijdschriften

Wie iets te zeggen heeft - adverteert in vaktijdschriften

N.V. PLETTERIJ VOORHEEN L.I. ENTHOVEN EN CIE.

gevestigd te Delft.

Ondergetekenden delen mede, dat ten kantore van de

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.
ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.
LIPPMANN, ROSENTHAL & CO. N.V.

te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft of Gouda, voorzover aldaar gevestigd, verkrijgbaar zijn exemplaren van een Bericht inzake het aanbod tot verwisseling van

gewone aandelen N.V. Pletterij voorheen L.I. Enthoven en Cie.

in

gewone aandelen

Verenigde Bedrijven Nederhorst (Nederhorst United) N.V.

in de verhouding van nom. f 1000,- gewone aandelen N.V. Pletterij voorheen L. I. Enthoven en Cie. tot vier gewone aandelen van nom. f 100,- elk, zomede een scrip vertegenwoordigende nom. f 50,- kapitaal in de Verenigde Bedrijven Nederhorst (Nederhorst United) N.V.

N.V. PLETTERIJ VOORHEEN L.I. ENTHOVEN EN CIE. VERENIGDE BEDRIJVEN NEDERHORST (NEDERHORST UNITED) N.V.

Delft/Gouda, 8 juni 1966.

UITGEVERIJ HET SPECTRUM N.V.

(uitgever van o.a. prisma-boeken, aula-boeken, marka-boeken, prisma-compendia)
vraagt:

REDACTEUR

voor de uitgave op het terrein van de bedrijfswetenschappen. Ook de sociologie, psychologie, in het algemeen de vakgebieden die direct aan de bedrijfswetenschappen grenzen, ressorteren onder deze medewerker.

Gedacht wordt aan een socioloog of econoom.

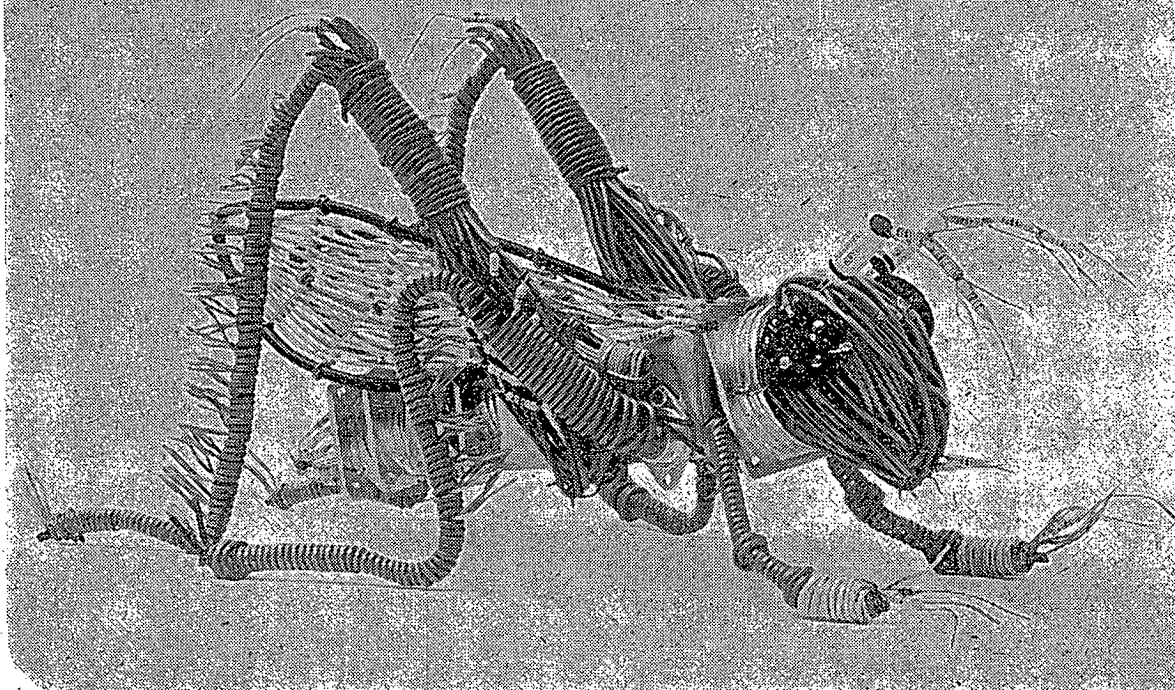
Hij zal o.m. verantwoordelijk zijn voor:

- initiatief en research betreffende onderwerpen die voor publikatie in aanmerking komen
- het beoordelen van in het buitenland verschijnende uitgaven
- begeleiding van de Nederlandse auteurs en controle op de vertalingen.

Sollicitaties te richten aan:

schriftelijk: Postbus 2073, Utrecht
telefonisch: (03406) 15 41, toestel 44

Spring over op de serie 200

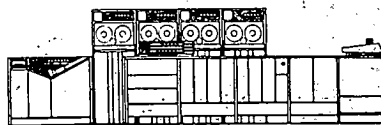
De sprong naar de SERIE 200 computers kan van vitaal belang zijn voor de toekomstige ontwikkeling van uw bedrijf. Waarom? Eenvoudig, omdat de Honeywell SERIE 200 een informatieverwerkend systeem is dat de hoogste prestatie per geïnvesteerde gulden levert. Omdat het een optimale oplossing voor uw beleidsproblemen biedt.

De SERIE 200 is een familie van compatibele computers, opgebouwd rondom hardware en software met de meest

uiteenlopende capaciteiten. Dit betekent dat uw computersysteem exact kan worden aangepast aan de eisen van uw bedrijf. En dat kan u veel geld besparen. Want u betaalt alleen, wat u op dit moment werkelijk nodig hebt. Terwijl u groeit, breidt u het systeem uit - geleidelijk en daardoor economisch verantwoord. We noemen deze nieuwe conceptie: Dimensional Data Processing.

De SERIE 200 stelt u, dank zij de unieke „Liberator” - bovendien

in staat van een 1400 over te gaan op de 200 zonder herprogrammering en herscholing. Daarom - overspringen naar de SERIE 200 is eenvoudig. Schrijf of bel Honeywell EDP, James Wattstraat 100, Amsterdam. Telefoon (020) 92 22 29.

Honeywell
ELECTRONIC DATA PROCESSING

INTOMART-ONDERZOEK WIJST UIT:

RTV-bladen worden nadrukkelijk gelezen

Vooroordelen worden weggevaagd door de overtuigende cijfers die uit het Intomart rapport inzake de lees- en hanteergewoonten van de RTV-bladen naar voren komen.

VOORoorDEEL: "RTV-bladen worden niet goed gelezen, het zijn naslagmedia, geen leesmedia"

FEITEN: Onjuist, want dit zijn de cijfers: 55% leest de redactionele artikelen. Dit komt overeen met ruim 3.000.000 personen. 46% (ofwel 2.500.000 personen) leest de programma-toelichting geregeld. Daarbij komen nog de 'zo nu en dan eens' met 28%.

Dit zijn slechts enkele, maar belangrijke feiten uit het onlangs verschenen INTOMART rapport. U kunt dit 3-delige rapport of een uittreksel hiervan, dat de belangrijkste gegevens bevat, aanvragen bij het CENTRAAL BUREAU VOOR DE OMROEP, Koninginneweg 22, Hilversum. Tel. 02950-45645.

DE R TV BLADEN

met de laagste peilprijs het grootste ongedoubleerde bereik in Nederland

ONDER DE RTV-BLADEN WORDEN VERSTAAN DE BLADEN VAN: AVRO - KRO - NCRV - VARA - VPRO.

Het ballet van de vezels

**Internationale consequenties van de concurrentiestrijd
tussen katoen en man-made fibers**

door

Dr. W. T. Kroese

Deze publikatie is mede mogelijk gemaakt door het Economisch Instituut voor de Textiel-Industrie te Rotterdam en de Vereniging Nederlandse Katoen-, Rayon- en Linnenindustrie te Arnhem

Bijlage bij „Economisch-Statistische Berichten” van 15 juni 1966

Het ballet van de vezels^{*)}

Internationale consequenties van de concurrentiestrijd tussen katoen en man-made fibers

1. Inleiding

IN de voorzomer van dit jaar zal het reizende katoen-parlement, de International Cotton Advisory Committee (I.C.A.C.)¹⁾, weer bijeen komen, ditmaal in de hoofdstad van een der producentenlanden van langstapelige katoen, Peru. Gedurende tien dagen zullen dan de afgevaardigden van ruim veertig belangrijke produktie- en consumptielanden van gedachten wisselen over alles wat met de grondstof katoen verband houdt. In eerste instantie zullen daarbij de meest brandende vraagstukken, zoals de toeneming van de wereld-katoenvoorraad en de invloed van de wijziging in de Amerikaanse katoenpolitiek op het wereld-prijzniveau, aan de orde komen. Ongetwijfeld zal echter ook veel aandacht worden besteed aan de concurrentie van de katoen met de man-made fibers²⁾. Een onderwerp immers, dat de laatste jaren steeds weer op de I.C.A.C.-agenda's prijkte.

Tijdens de 24ste plenaire vergadering welke in mei/juni 1964 in Washington werd gehouden, wijdde men zelfs twee dagen aan een „Symposium on Inter-Fiber Competition”. Zes sprekers uit de kringen van industrie en handel behandelden daarbij verschillende facetten van deze concurrentiestrijd. Uit de aard der zaak kan deze materie nimmer statisch worden bezien; daartoe is de ontwikkeling van de vezels — wij mogen wel zeggen: gelukkig — te zeer dynamisch van karakter. In de nabeschuivingen over het symposium, welke gehouden werden in het „Committee on Information and Statistics” van de I.C.A.C., werd dan ook besloten: „that this most important question of inter-fiber competition should be kept under review”. Als een eerste stap daartoe zou dit onderwerp — zo werd onder punt 10 in het verslag van dit Committee gesuggered — tijdens de plenary meeting van 1966 weer ter tafel worden gebracht.

Nu ons het voorrecht te beurt is gevallen op dit gebied als „key-note speaker” op te treden, willen wij echter pogen iets verder te gaan dan alleen maar het constateren

van het verloop van de concurrentie tussen katoen en man-made fibers in het afgelopen jaar. Het komt ons namelijk voor, dat bij vorige besprekingen toch niet alle aspecten van deze strijd, zoals bijv. de internationale consequenties ervan, voldoende zijn belicht. Verder is het goed er thans reeds op te wijzen dat de strijd op de vezelmarkt zich niet alleen tussen katoen en man-made fibers afspeelt. Alle vezelsoorten staan in deze kamp dan weer zij aan zij dan weer tegenover elkaar. Ten einde een inzicht te verkrijgen in de verhoudingen op het gebied van de wereldvezelproduktie en -consumptie zullen wij dus mede een moment aandacht moeten schenken aan de groep van de jute en aanverwante vezels, aan de hennep, het vlas, de zijde en vooral aan de wol. Want wat bijv. het aandacht trekken voor de speciale eigenschappen van de natuurlijke vezels aangaat, komen de vooruitstrevende manifestaties van de wol de laatste jaren steeds duidelijker naar voren. Tijdgebrek gebiedt echter dat wij niet verder mogen gaan dan het plaatsen van enkele kanttekeningen hier en daar over de andere natuurlijke vezels dan katoen.

Behalve dat over rechtstreekse concurrentie van alle vezelsoorten moet worden gesproken, valt verder te signaleren dat daarnaast de vezels via talloos vele mengingen als het ware hand in hand naar de gunsten van de uiteindelijke verbruikers dingen. Tot op zekere hoogte een complicatie, die de behandeling van deze toch al ingewikkelde materie niet vergemakkelijkt. En om het werkterrein nog onoverzichtelijker te maken dient bovendien te worden gesteld dat niet alleen het vezelaanbod zeer heterogeen is, doch dat ook de tegenpartij, de afnemerskring, sterk gevarieerd is. Deze loopt uiteen van hen die de vezels zoeken voor industriële toepassingen via de consumenten van huishoud- en woningtextiel tot de verbruikers van datgene wat een ieder die met het begrip vezels wordt geconfronteerd op het eerste gezicht het meest aanspreekt: de kleding. De kleding in al haar variaties met als exponent de fraaiste textielen die men op een modeshow presenteert.

Ook een inleiding als die over „inter-fiber competition” behoort — in het onderhavige geval zelfs voor een zeer gemengd internationaal gezelschap — te worden geshowed, gepresenteerd. Ten einde daarbij niet al te zeer de nadruk op de harde concurrentie te moeten leggen, kozen wij als titel: het ballet van de vezels. Bij het zgn. brengen van het onderwerp, hetgeen nimmer mag bestaan uit een doods lezen van een vooraf geprepareerde tekst, zullen enkele luchtige passages over het ballet o.i. ongetwijfeld stimulerend kunnen werken. Er zal op worden gewezen hoe decennia lang een prima ballerina — als katoen of wol — op haar speciale gebied zal excelleren. Maar ook zal er op gezinspeeld moeten worden hoe in een danse macabre een vezelsoort, die zich niet tijdig wist aan te passen, ten grave zal worden gedragen. Misschien dat een pas-de-deux in de vorm van een creatie van blends tussen natuurlijke

*) De Nederlandse tekst van een inleiding over Inter-Fiber Competition, te houden tijdens de 25ste plenaire vergadering van de I.C.A.C. te Lima (Peru) op 16 juni a.s. Ten behoeve van de haastige lezer zijn de paragrafen 8 en 10 zoveel mogelijk als samenvatting geredigeerd.

¹⁾ Voor het ontstaan en de ontwikkeling van de I.C.A.C. gedurende 15 jaar na de tweede wereldoorlog wordt verwezen naar: „De geschiedenis van het reizende katoen-parlement” in de opstellenbundel aangeboden aan Prof. Dr. J. Wisselink, Rotterdam, oktober 1960.

²⁾ Ten einde de toch al bestaande verwarring op het gebied van de terminologie betreffende „kunst”- of „chemische” vezels niet te vergroten, passen wij ons aan bij de internationaal gangbare benaming: man-made fibers, onderverdeeld in „cellulosics” (rayon en acetaat) en „non-cellulosics” (w.o. voornamelijk polyamide, polyester en acryl vezels en garens zijn gerangschikt).

en man-made fibers hier echter op het laatste moment redding kan brengen?

Hoe het ook moge zijn, een gehoor van zulk een uitlopende samenstelling als op de a.s. I.C.A.C.-vergadering aanwezig is te moeten boeien is een taak, die veel overeenkomst vertoont met de eisen die worden gesteld aan een koorddanser optredend zonder vangnet. Vandaar deze toelichting tot de presentatiesfeer van het ballet. In het navolgende zullen wij ons echter verder — ditmaal uit plaatsgebrek — tot de zuiver zakelijke sfeer van de harde concurrentiestrijd beperken.

2. De wereldvezelproductie

TEN EINDE het gehele terrein van onze studie te overzien volgt hier allereerst een overzicht van de wereldproductie aan vezels: het „tableau de la troupe”.

TABEL 1.

World fiber production *)

(mln. lbs.)

Season or calendar year a)	Average		1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
	1946/47 1950/51	1951/52 1955/56					
Wool b)	2.186	2.575	3.220	3.225	3.270	3.262	3.334
Cotton	13.393	19.966	23.121	22.664	22.308	23.716	24.633
Man-made fibers (cellulosics and non-cellulosics)	2.591	4.630	6.822	7.295	7.765	8.703	9.669
Silk	38	55	70	67	69	72	68
Flax	986	1.012	1.149	1.460	1.409	1.528	1.411
Hemp c)	1.947	2.278	2.639	2.621	2.589	2.652	2.710
Jute and allied fibers d)	3.488	4.632	5.609	5.217	7.710	6.604	6.989
Total	24.629	35.148	42.630	42.549	45.120	46.537	48.814
of wch Natural fibers:							
Apparel, household and industrial.	16.603	23.608	27.560	27.416	27.056	28.578	29.446
Sacking & cordage e)	5.435	6.910	8.248	7.838	10.299	9.256	9.699
Man-made fibers as % of total	10,4	13,2	16,0	17,1	17,2	18,7	19,8

*) Source: Industrial Fibres, The Commonwealth Economic Committee, London 1965.

a) Cotton, wool, jute: seasons; other: calendar year.

b) Clean basis.

c) Excluding soft hemp in China.

d) Excluding U.S.S.R.

e) Output of coir: estimated at 450 mln. lbs.; figure insufficiently complete to be included.

schakelen van jute en hennep, de vezels die meestal tot de categorie verpakkingsmateriaal worden gerekend, enerzijds en van vlas en zijde anderzijds wordt het beeld aanmerkelijk vereenvoudigd. Aldus handelende sluiten wij ons aan bij de algemeen gangbare groepering van katoen, wol en man-made fibers als de drie veruit belangrijkste grondstoffen voor textielen bestemd voor kleding, voor huishouding en woning alsmede voor technische doeleinden ⁴⁾.

Het is — wij zijn ons hier terdege van bewust — ongetwijfeld een zeer grove en hier en daar aanvechtbare rubricering. Insiders weten bijv. maar al te goed welk een belangrijke rol de jute tegenwoordig ook in de woningtextiel bekleedt. Verder leveren vlas en zijde nog altijd hun niet onbelangrijke historische bijdrage tot de kledingtextiel. De indeling als door ons gekozen blijft echter,

gezien de belangrijkheid van de drie vezelsoorten, de meest praktische; vermoedelijk daarom ook internationaal de meest aanvaarde.

Ter afronding van deze paragraaf ten slotte nog een grafiek ⁵⁾ waarin de motivering van de keuze van het uitverkoren drietal — de doeleinden waarvoor zij gebruikt worden in aanmerking genomen — tot uiting wordt gebracht. De keuze van het ballet-ensemble dat verder voor u zal optreden.

⁴⁾ In 7 belangrijke landen van West-Europa was het verbruik van de drie genoemde vezels in 1963 als volgt over de verbruiksgroepen te verdelen (1.000 ton):

Kleding	1.543,5	} 2.601,5
Huishoud/woning	703,5	
Industrieel	228,5	
Diversen	126,0	

Het procentuele aandeel van de 3 vezelsoorten hierin bedroeg in 1964 in de Verenigde Staten en West-Europa:

	katoen		wol		man-made fibers	
	Ver. Staten	West-Europa	Ver. Staten	West-Europa	Ver. Staten	West-Europa
Kleding	59,4	35,1	9,8	24,1	30,8	40,8
Huishoud/woning	54,3	50,5	6,2	17,5	39,5	32,0
Industrieel (excl. banden)	75,2	72,8	1,3	2,9	23,5	24,3

Bron: C.I.R.F.S.

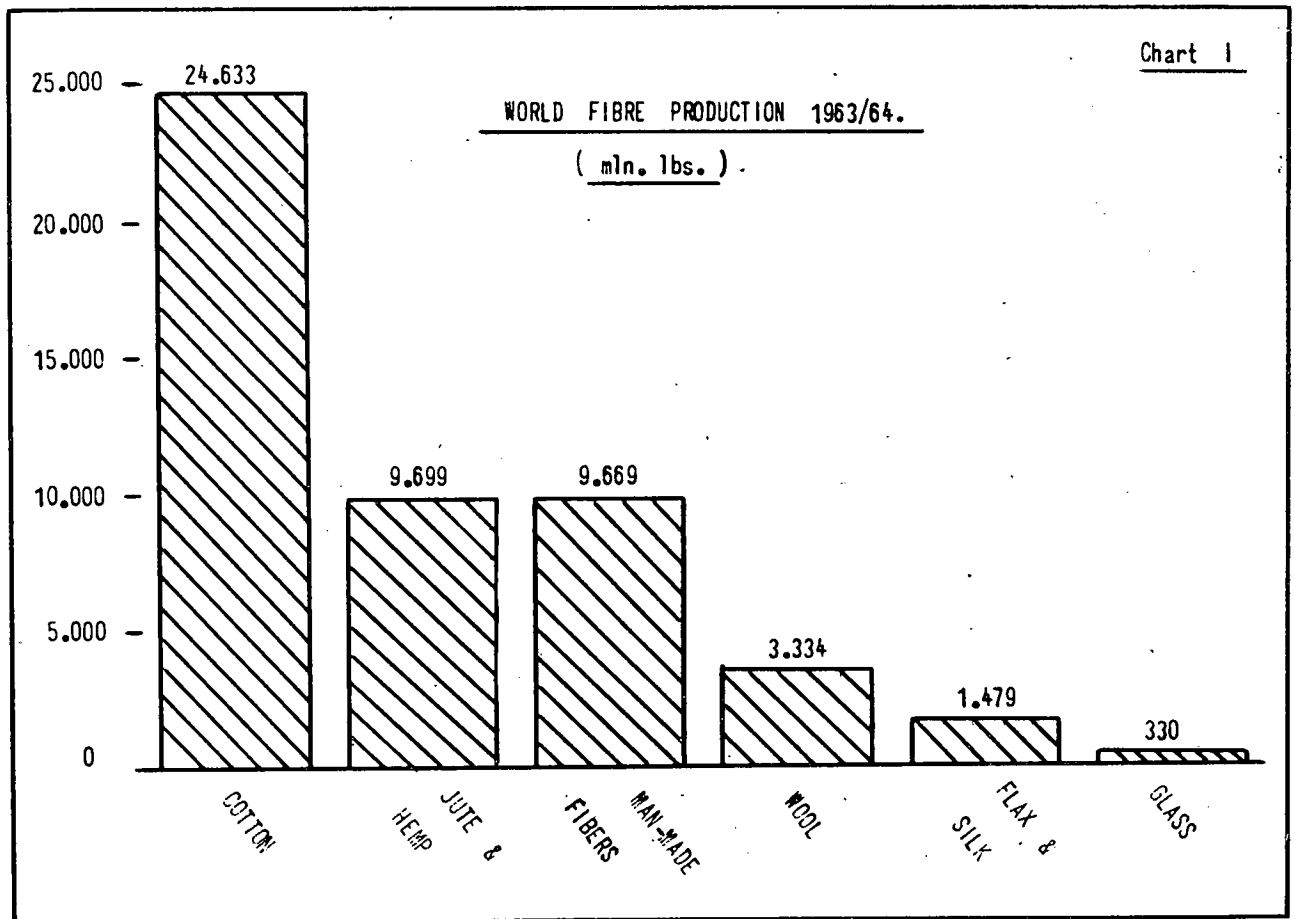
⁵⁾ Bron: Commonwealth Economic Committee.

Eigenlijk ontbreekt aan deze tabel nog de dikwijls moeilijk te classificeren (man-made fiber?) glasvezel. In de laatste 15 jaar is de produktie van glasvezel gestegen tot 331 mln. lbs. met een waarde van ca. \$ 165 mln. ³⁾. Vooral in de Verenigde Staten, waar bijna 75 pCt. van het totale kwantum glasweefsels wordt geproduceerd, heeft deze vezel een groot afzetterrein veroverd in de sectoren woningtextiel en weefsels voor technische doeleinden.

Wat uit deze tabel direct opvalt is de overheersende positie die de katoen nog in dit krachtenveld inneemt. Hierbij moet echter wel worden aangetekend, dat waardevergelijkingen en het inschakelen van „poundage-utility”-berekeningen — waarop wij in het navolgende nog nader terugkomen — dit beeld aanmerkelijk zullen wijzigen. Een tweede punt dat uit het overzicht naar voren komt, is de gestage groei van de man-made fibers, een verschijnsel dat als een rode draad door deze studie heen loopt. Door het gebruikmaken van een logaritmische schaalverdeling zal het in volgende paragrafen zelfs nog sterker worden geaccentueerd.

Terwille van de overzichtelijkheid zullen wij ons bij het behandelen van de mededinging tussen natuurlijke vezels en man-made fibers sterk moeten beperken. Door het uit-

³⁾ Textile Organon, juni 1965. Gem. prijs ontleend aan: „The man-made fiber industry”, L. F. Laun, A.T.M.I., november 1965.

3. De productie en het verbruik van katoen, man-made fibers en wol

SEDERT de herdenking van het vijftigjarig bestaan van de International Federation of Cotton and Allied Textile Industries — I.F.C.A.T.I. — zijn met regelmatige tussenpozen studies verschenen over de internationale textielindustrie ⁶⁾. In deze overzichten werd steeds een plaats ingeruimd voor de ontwikkeling van de productie der verschillende vezelsoorten. Hierop aansluitend, verwerkten wij de meest recente cijfers in de volgende grafiek ⁷⁾.

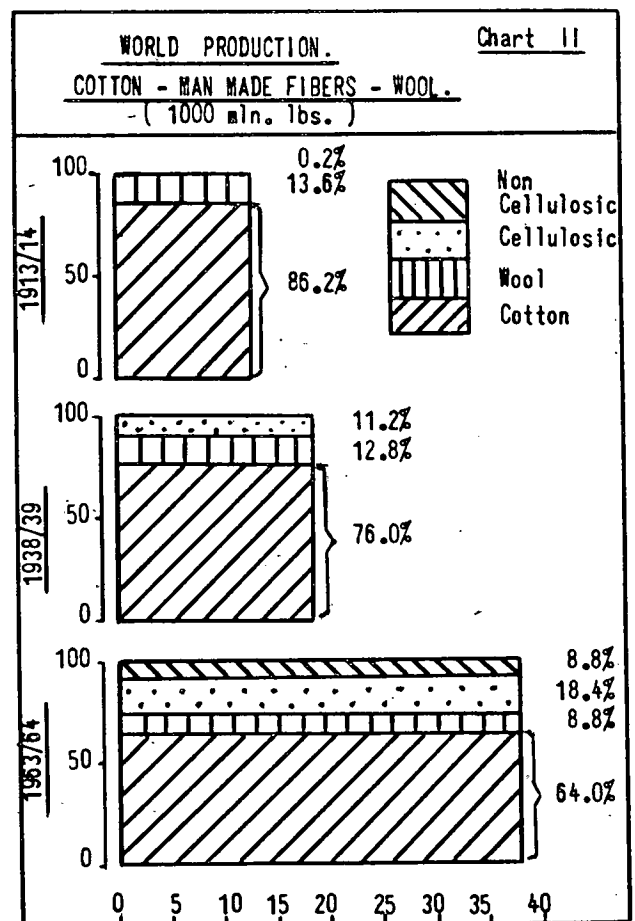
Zowel de procentuele verhoudingen als ook de totale omvang van de productie in de laatste vijftig jaar komen in deze vlakverhoudingen duidelijk tot uiting. Nog telt de katoenproductie, in gewichtshoeveelheden uitgedrukt, bijna tweederde van het totaal der drie vezelsoorten tezamen, maar de opkomst van de man-made fibers komt ook in deze weergave van de situatie toch weer sprekend naar voren.

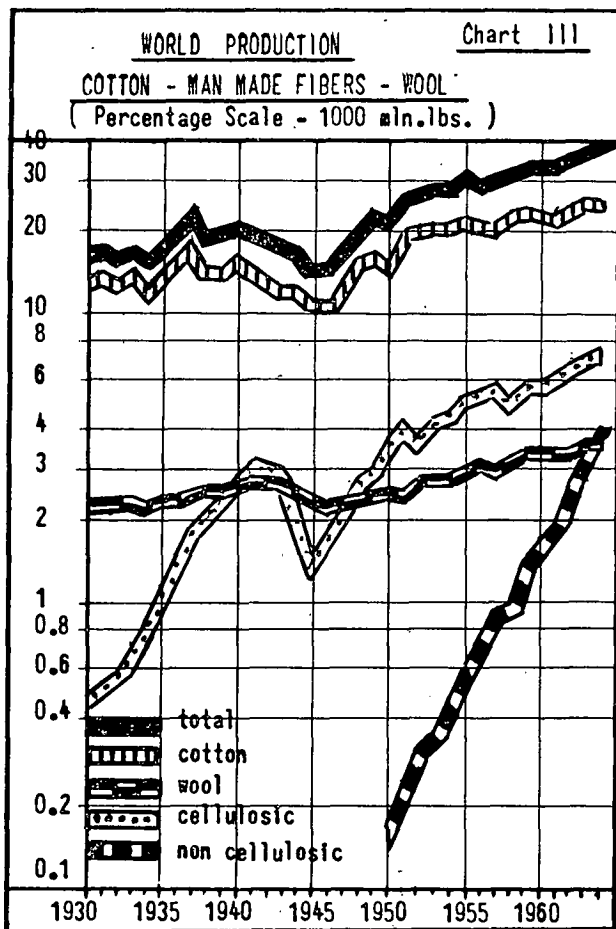
Een andere methode om de ontwikkeling van de drie mededingers ten opzichte van elkaar in beeld te brengen, is de vergelijking van de procentuele groei. Bij de samenstelling van grafiek III ⁸⁾ is uitgegaan van de productiegegevens zoals deze ieder jaar door het Textile Economics Bureau te New York worden gepubliceerd.

⁶⁾ Zie: „E.-S.B.” van 26 mei 1954, 25 september 1957, 28 september 1960 en 18 september 1963.

⁷⁾ Bron: Textile Organon, juni 1960-1965.

⁸⁾ Bron: Textile Organon, juni 1965.

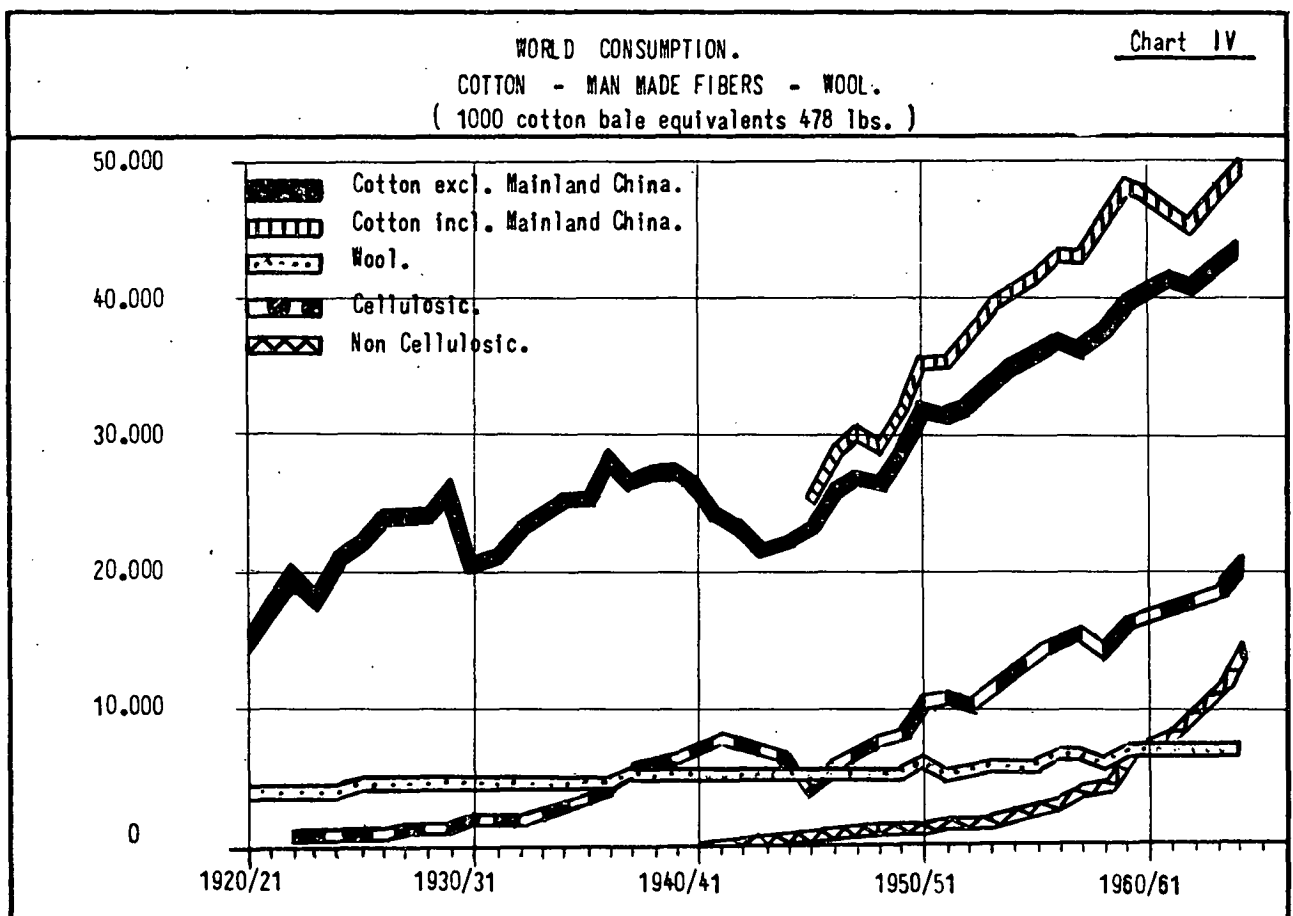
Hoewel het startpunt van de cellulosevezels, de rayon en acetaatgroep, direct na de eerste wereldoorlog ligt, zijn in de grafiek terwille van de overzichtelijkheid alleen de produkties van de laatste 35 jaar verwerkt. Laat men de invloed van de tweede wereldoorlog buiten beschouwing, dan toont elke vezel een voortdurende uitbreiding van de produktie. De ontwikkeling der man-made fibers, vooral die van de groep der non-cellulosevezels, is in de laatste 15 jaar procentueel echter het meest stormachtig geweest.

Tijdens het I.C.A.C.-symposium dat in 1965 werd gewijd aan de „inter-fiber competition”, leidde Dr. M. K. Horne Jr. het onderwerp in met een analyse van het verbruik van katoen, man-made fibers en wol. De door hem gebruikte cijfers zijn thans up to date gebracht en verwerkt in grafiek IV ⁹⁾.

Het lijndiagram voor het katoenverbruik, dat vanaf de eerste wereldoorlog tot aan het begin van de jaren dertig berust op gegevens van de New York Cotton Exchange, construeerden wij vanaf 1934-1935 op basis van de I.C.A.C.-gegevens excl. mainland China. Het verbruik in dit zeer grote, doch wel sterk op zichzelf staande gebied, gaf de laatste jaren abrupte schommelingen te zien, nl. van ca. 8 mln. bln. per jaar gemiddeld in 1958-1960 tot ca. 5 mln. bln. per jaar gemiddeld in 1962-1964. Wij gaven er daarom de voorkeur aan het totale wereldverbruik aan katoen na de jaren 1940-1945 separaat weer te geven.

De katoenlijn vertoont het bekende beeld van de teruggang in het verbruik gedurende de crisis der jaren dertig

⁹⁾ Bron: Symposium on inter-fiber competition, I.C.A.C., Washington, mei 1965. Completed with the help of the methods of calculation for the compilation of chart 1, page 24.

en in de tweede wereldoorlog. De aanvankelijk vrij steil verlopende toename nadien — 1 mln. bln. per jaar — ging in de latere jaren over in een iets meer vlak verloop. Een overeenkomstige ontwikkeling laat de partner in de groep natuurlijke vezels — de wol — zien. Het verbruik hiervan is de laatste jaren regelmatig.

Hiermee contrasteert de ontwikkeling van de man-made fibers, gesplitst in de twee groepen der cellulose- en non-cellulosevezels. Het verloop der lijnen in grafiek IV is uit de aard der zaak rustiger dan in grafiek III. Het bijzondere van de vergelijking van het wereld-vezelverbruik bestaat ditmaal echter uit het feit dat hier de methode van omrekening in „cotton bale equivalents” is toegepast. Het zijn dus niet dezelfde miljoenen ponden die tegenover elkaar worden gesteld, doch herleide gewichtseenheden. De daarbij toegepaste herleidingsfactoren ¹⁰⁾ vertegenwoordigen de gewichtshoeveelheden van een bepaalde vezel, welke gelijk worden gesteld aan een 478 pond standaard gewicht katoenbaal, voor de vervaardiging van eenzelfde hoeveelheid textielproducten.

Wat het verbruik der cellulosegarens en -vezels betreft, leek het er aanvankelijk op of de terugval in de tweede wereldoorlog door een nieuwe opwaartse ontwikkeling zou worden gevolgd. Geleidelijk aan traden echter momen-

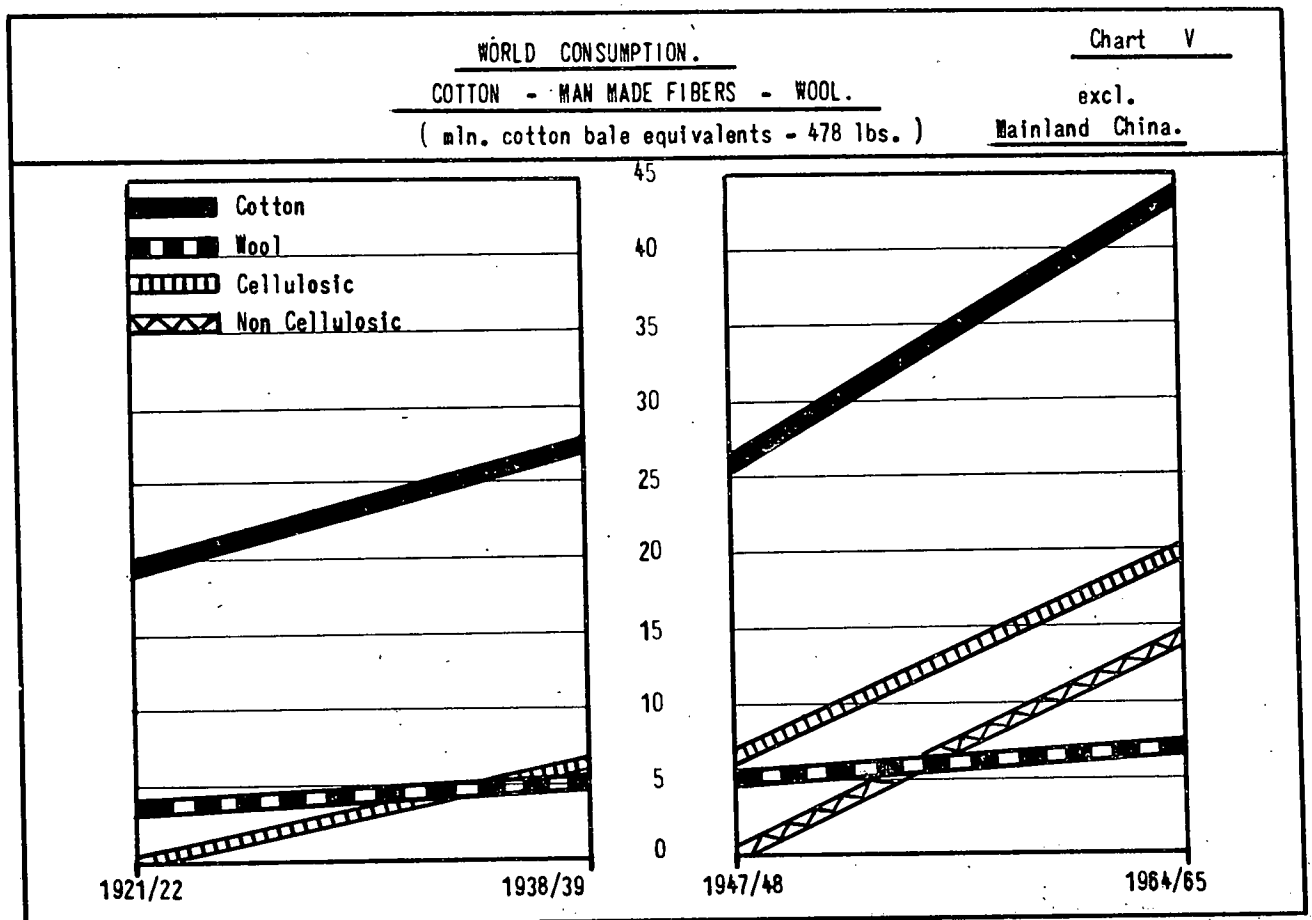
ten van aarzeling op. Voor een deel zijn deze terug te voeren op de onstuimige groei van de non-cellulosevezels. Dank zij de voordelige prijssituatie t.o.v. de katoen in de Verenigde Staten, hervonden vooral de rayonvezelsoorten in Amerika hun opwaartse gang in het begin der jaren zestig. Ook technologische verbeteringen — het ontstaan van de polynosevezels — zullen hier hun werking niet hebben gemist. De inmiddels gecorrigeerde prijssituatie, de overgang van het „dual pricing system” naar het „single pricing system” bij de katoen in de Verenigde Staten, zal, zoals wij verwachten, hierop wel weer inwerken.

Als laatste weergave van de ontwikkeling van katoen, man-made fibers en wol, volgt grafiek V ¹¹⁾ waarin wij de toename van het verbruik in gelijke perioden na 1914-1918 en 1940-1945 in c.b.e.'s naast elkaar plaatsten. Wij ecarteerden zodoende de storende invloed van de laatste wereldoorlog. Tevens wordt in deze groepering het begin van de cellulosegroepen (1921-1922) en de non-cellulosegroepen (1947-1948) der man-made fibers nog eens duidelijk geregistreerd.

Uit de vier in deze paragraaf gereproduceerde grafieken blijken de verhoudingen van de produktie en het verbruik van katoen, man-made fibers en wol. Na dit optreden van het ballet-ensemble zal iedere vezelsoort afzonderlijk de revue dienen te passeren. Alleen dan zal het mogelijk zijn in volgende paragrafen wat dieper in te gaan op de internationale consequenties van de mededinging tussen de vezelgroepen. Daar de ons ter beschikking staande tijd en

¹⁰⁾ Enkele van de belangrijkste herleidingsfactoren zijn: cellulose garens: 317 lbs.; cellulose high tenacity — (autobanden) — garens: 1953 — 303 lbs. oplopende tot 1958 — 264 lbs.; cellulose-vezels: 435 lbs.; non-cellulosegarens: 275 lbs.; non-cellulosebandengarens: 175 lbs.; non-cellulosevezels: 348 lbs. U.S. Department of Agriculture.

¹¹⁾ Bron: National Cotton Council of America, Washington.

plaatsruimte is gelimiteerd, zullen wij daarbij slechts zeer schetsmatig te werk kunnen gaan. Bij het in het vezelballet bij toerbeurt optreden der prima ballerina's zullen wij ons bovendien nog verder moeten beperken en wel tot een vergelijking van de katoen met de man-made fibers. Aan de wol kunnen slechts enkele korte kanttekeningen worden gewijd die hier dan allereerst volgen.

4. De wol in de concurrentiestrijd

BIJ elke grafiek of tabel die in deze inleiding als illustratiemateriaal wordt gebruikt, past een toelichting.

Nimmer kan met behulp van één lijn- of staafdiagram een alles omvattend en juist beeld van de verhoudingen worden verkregen. In het voorafgaande zijn bijv. de gewichtscijfers reeds door „poundage-utility“-gegevens aangevuld. Hierna zullen produktie- en consumptiegegevens van katoen en man-made fibers moeten worden aangevuld door tabellen en grafieken waarin import-, export- en voorraadcijfers zijn verwerkt. Ook wat de wol betreft, is het nodig enkele aanvullende gegevens te verstrekken. Wij zouden anders het gevaar lopen deze uiterst belangrijke vezel te weinig tot haar recht te doen komen.

Hoewel het aandeel van de wol in de wereldproduktie en -consumptie van de drie vezelgroepen tezamen gedurende de laatste 15 jaar tussen de 9 pCt. en 10 pCt. schommelde, is het juist indien wij de wol plaatsen temidden van de vezels die qua karakteristiek onderling het meest met elkaar overeenstemmen.

TABEL 2.

Verbruik van vezels van het wol-type 1964 ¹²⁾

	(in pCt.)
Scheerwol	50
Kunstwol	9
Non-cellulosevezels	23
Cellulosevezels	15
Overige vezels	3
	100

Deze cijfers zijn samengesteld uit verbruiksgegevens van 18 landen, die tezamen 80 pCt. van het scheerwolverbruik in de wereld — excl. de Sowjet-Unie, het Oostblok en China — voor hun rekening nemen. Hieruit blijkt overduidelijk dat de scheerwol in de sector wolvezels nog steeds een zeer dominerende plaats inneemt.

Van belang zijn verder de wol-produktielanden, alsmede het wereldverkeer in deze grondstof.

TABEL 3.

Produktie van scheerwol in 1965-1966 ¹³⁾

(mln. lbs.; greasy basis)

	(in mln. lbs.)	(in pCt.)
Australië	1.628	29,1
Nieuw-Zeeland	660	11,8
Zuid-Afrika	331	5,9
Argentinië	397	7,1
Uruguay	190	3,4
Verenigde Staten	254	4,5
Verenigd Koninkrijk	130	2,3
Turkije	110	2,0
Sowjet-Unie—Oostbloklanden		
Mainland China	1.084	19,4
Overige landen	808	14,5
	5.592	100

¹²⁾ Bron: International Wool Secretariat, Londen.

¹³⁾ Bron: Commonwealth Economic Committee, Londen, geargumentiseerd door Textile Organon, december 1965, en bijgewerkt door het I.W.S.; 5.592 mln. lbs. greasy basis is ongeveer gelijk te stellen met 3.240 mln. lbs. clean basis.

In verband met de krachtige ondersteuning van de verkoop van weefsels vervaardigd uit pure wol, is het verder interessant te weten welke de voornaamste exportlanden zijn, alsmede de afzetgebieden die zij bestrijken.

TABEL 4.

Belangrijkste wolexporteurs en hun afzetgebieden in 1964-1965 ¹⁴⁾

(mln. lbs.; greasy basis)

Exportlanden		Importgebieden	
Australië	1.504	West-Europa	1.407
Nieuw-Zeeland	549	Japan	516
Zuid-Afrika	265	Verenigde Staten	372
Argentinië	286	Sowjet-Unie—Oostbloklanden	199
Uruguay	142	Overige landen	252
	2.746		2.746

Van de vijf belangrijkste exporteurs zijn het hoofdzakelijk Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika die zich de grote offers welke zijn verbonden aan de wolpromotion, getroosten. Tijdens de 23ste plenary meeting van de I.C.A.C. — Frankfurt 1964 — zijn de richtlijnen voor dit stimuleren van het wolverbruik uitvoerig en duidelijk voor het forum van de leden van het katoenparlement toegelicht ¹⁵⁾.

Hoewel de wolproducenten reeds lange tijd doende waren de afzet van hun produkt te bevorderen, nam de campagne die thans in West-Europa zo duidelijk zichtbaar wordt, eerst in 1964 vaste vormen aan. In dat jaar zonderden de wolboeren, hierbij ten dele gesteund door de respectieve regeringen, een bedrag van ruim \$ 38 mln. per jaar af voor de wolpromotion. Daarnaast zal in de komende jaren \$ 6 mln. voor research in de drie belangrijkste produktielanden worden besteed.

Sedertdien is het in het meest belangrijke afzetgebied voor wol (West-Europa) wel duidelijk geworden met welk een voortvarendheid de zaak wordt aangepakt. Daarbij heeft het International Wool Secretariat (I.W.S.), waaraan de uitvoering is opgedragen, zich allereerst geconcentreerd op het herwinnen van de identiteit van de wol als een zeer bijzondere natuurvezel temidden van een overstelpende hoeveelheid van vezelnamen afkomstig uit het kamp der man-made fibers. Een vezel die bovenal moet beantwoorden aan de „easy care“-eisen die het moderne publiek stelt; en dat dan nog op een zodanige wijze dat het eindprodukt tegen een acceptabele prijs ter beschikking kan komen. Om dit doel te kunnen bereiken, is het wolmerk gelanceerd, dat inmiddels reeds een grote bekendheid heeft verkregen. Het is de bedoeling de komende jaren te gebruiken om deze grootse campagne te consolideren. Word aanvankelijk in zes landen op proefbasis begonnen, thans is de actie reeds tot 22 landen, welke 85 pCt. van de wolconsumptie voor hun rekening nemen, uitgebreid.

Het is begrijpelijk dat het I.W.S. zich onder deze omstandigheden ook nog niet eens kan verdiepen in het gecompliceerde vraagstuk of mengweefsels bij deze propaganda-actie konden worden betrokken. Eerst als de pure wol zich door het verwerven van een eigen identiteit kan

¹⁴⁾ Bron: Textile Organon, december 1965.

¹⁵⁾ „Organization and activities of International Wool Secretariat”, R. G. Lund. Tijdens de discussies naar aanleiding van deze inleiding werd de bijdrage tot het promotion-fonds, welke was gebaseerd op het geëxporteerde quantum wol en wel met een heffing van ca. 2½ \$ cts. per lb., geschat op 3 pCt. van de toen geldende wolprijs. In de eerste maanden van 1966 hebben zich ook enkele Zuidamerikaanse landen bij de „Wool-Promotion“-groep aangesloten.

onttrekken aan de steeds heviger wordende concurrentie van vezels in een meer anoniem vlak, dan eerst zullen de experts van de wol-promotion de tijd rijp achten deze zaak nader te bestuderen. Een samenwerking met de producenten van de man-made fibers ligt op dat moment natuurlijk voor de hand. Interessant is het echter dat het I.W.S. daarvoor in het begin van dit jaar reeds als voorlopige conditie stelde, dat de uit wol en man-made fibers te vervaardigen mengweefsels van een kwaliteit zouden moeten zijn die superieur was aan overeenkomstige weefsels van pure wol. Bovendien zouden de wolpromotors het zich daarbij als taak stellen een acceptabele controle over de percentages van de gebruikte wol en overige vezels uit te voeren ¹⁶⁾. Over beide voorwaarden zal in de toekomst nog wel moeten worden gediscussieerd!

Met deze beschrijving van enkele details van de wijze waarop de wol zich in de mededinging met de overige vezels zal opstellen, willen wij deze beknopte kanttekeningen afronden. Zij zijn echter van belang als wij straks een soortgelijk probleem van mengweefsels tegenkomen bij katoen.

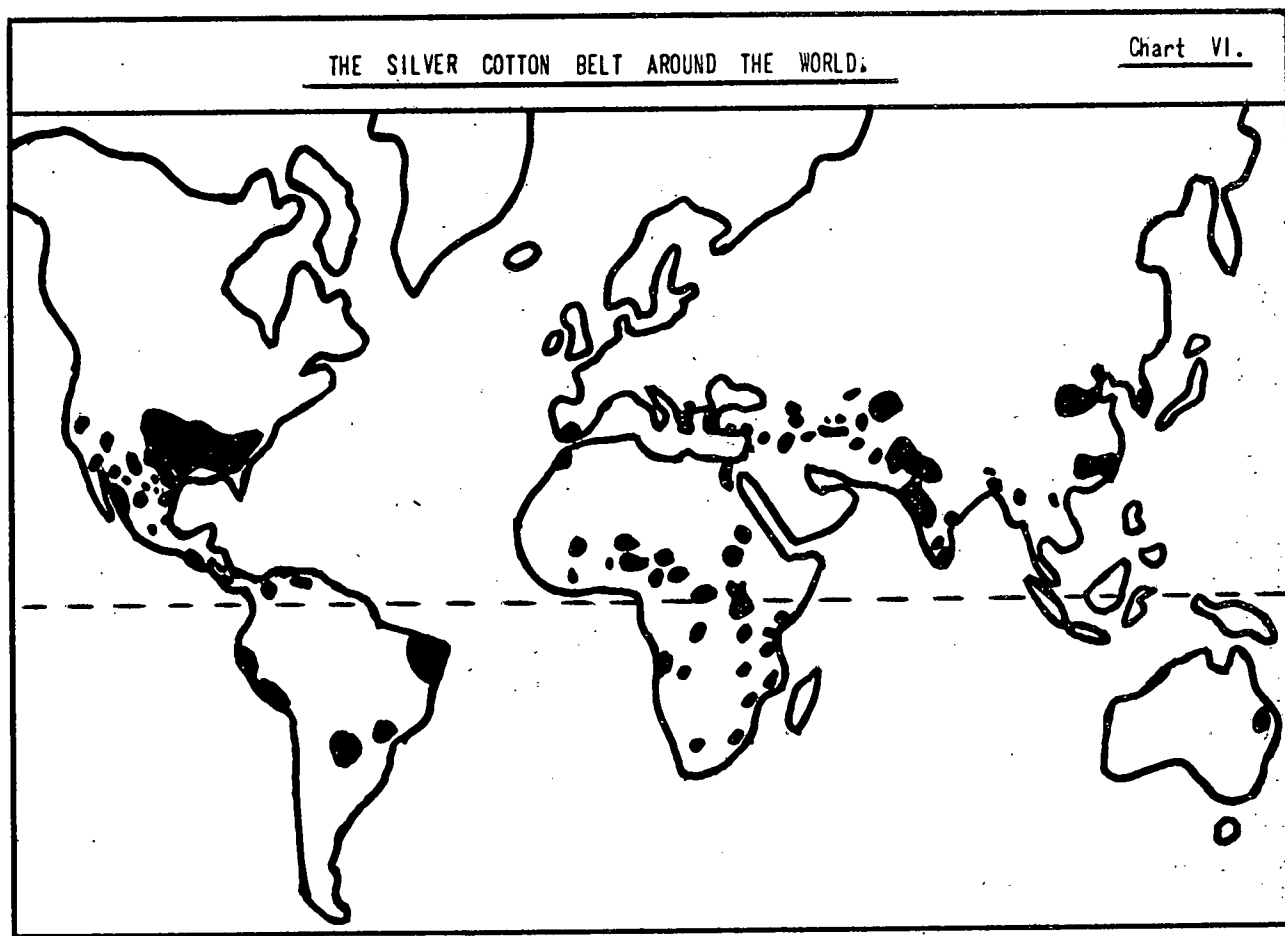
5. Het rijk van King Cotton

TEN EINDE het grimmige karakter van de harde strijd tussen de grote vezelgroepen in de wereld iets af te zwakken, kozen wij de luchtige sfeer van een vezelballet bij de presentatie der problemen. Voor de nog steeds belangrijkste vezel van alle — de katoen — is het echter toch wel moeilijk om vergelijkingen te treffen met het op-

¹⁶⁾ „An ancient fibre meets the challenge of progress”, W. J. Vines, Londen, januari 1966.

treden van een topfiguur uit de danswereld, hoe wereldberoemd deze ook moge zijn. Veeleer is men geneigd enige overeenkomst te zoeken met het Grand Ballet du Marquis de Cuevas; een volledige dansgroep dus die door King Cotton persoonlijk artistiek wordt geleid ter stimulering van de culturele ontwikkeling van zijn vele onderdanen. Inderdaad, zo was het misschien nog in de eerste decennia van deze eeuw. De vergelijking van de ontwikkeling der vezels na de eerste wereldoorlog wees echter reeds uit dat het sedertdien verstandiger is bij het schetsen van de externe betrekkingen van het rijk van King Cotton een zekere mate van bescheidenheid in acht te nemen.

Sommigen Uwer zullen zich wellicht afvragen of het nu wel nodig is voor een forum van katoenexperts uit de gehele wereld zoveel aandacht aan de U allen bekende aspecten van de katoen te besteden. Zo dikwijls menen velen reeds lange tijd een volledig inzicht te hebben verkregen in alles wat op het terrein van deze specifieke vezel voorvalt. Inderdaad behoeft aan een all-round insider weinig meer te ontgaan indien hij zich regelmatig wendt tot de unieke informatiebron voor de katoen, de statistische afdeling van de I.C.A.C., Washington. Het is echter de vraag of men hiertoe over het algemeen wel overgaat. Juist door het complexe karakter en de omvang van de katoenproblematiek moet menigeen zich tot bepaalde details van de produktie, het verbruik en het handelsverkeer van een bepaalde katoensoort beperken. Hierdoor verliest men echter het overzicht omtrent de samenhang tussen de verschillende deelmarkten. Ook onderkent men daardoor onvoldoende de belangrijkheid van de grote verschuivingen die zich nu eenmaal zeer geleidelijk, dikwijls over tientallen jaren verspreid, voordoen.

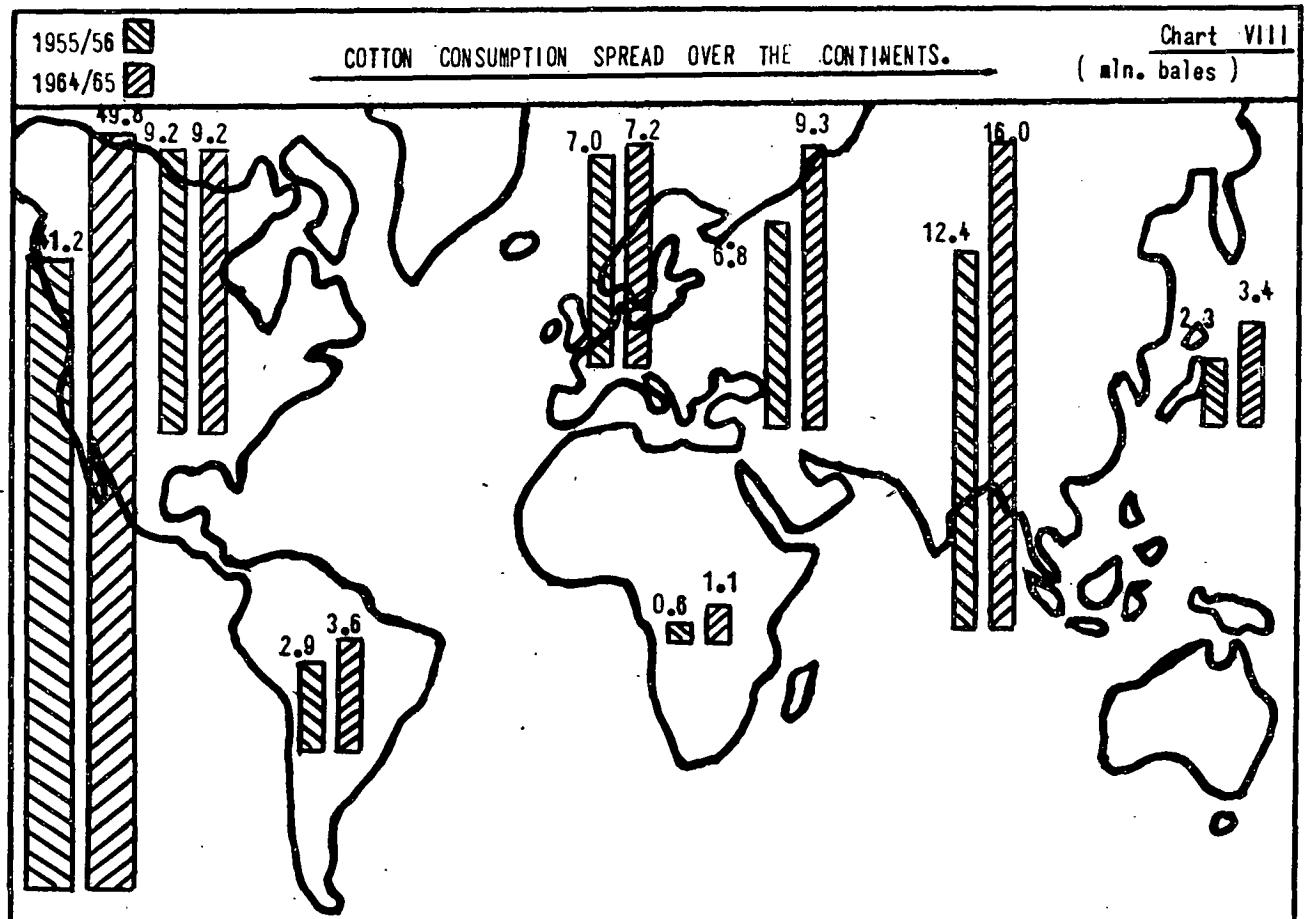
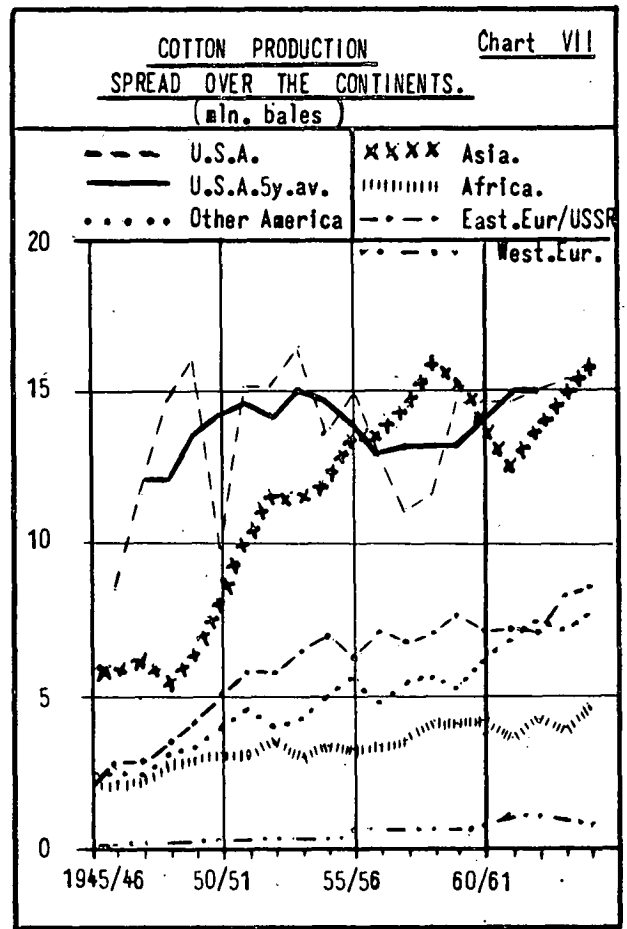

Zouden wij uitsluitend volstaan met de weergave hoe de katoen zich gedurende het afgelopen jaar heeft gehouden in de onderlinge concurrentie met de man-made fibers, dan zouden wij ons in de meest beperkte zin van onze opdracht hebben gekwet. Het gaat hier echter tevens om het opsporen van de trends uit het jongste verleden. Alleen als wij de ontwikkeling sedert de opkomst van de nieuwe vezels in al haar facetten hebben onderzocht, kunnen wij een verantwoorde poging ondernemen ons een beeld van de naaste toekomst te vormen. Wij zullen dus bepaald dieper in het verleden moeten graven dan de verslaggeving over het seizoen 1965-1966.

Ook in dit geval kunnen wij het beste de cijfers in beeldvorm laten spreken. Allereerst de begrenzingen van het rijk van King Cotton. In de zeer schetsmatig weergegeven wereldkaart (grafiek VI) ¹⁷⁾ treft U de belangrijkste produktiegebieden aan zoals deze zich nu eenmaal, klimatologisch bepaald, als tot een brede zilveren band aaneengesmeed om de wereld spannen. Een tweede plaatsbepaling van de katoenproduktie is te construeren door een vergelijking van de lijst van de 21 producentenlanden, verenigd in de I.C.A.C. ¹⁸⁾, met die van de ontwikkelingslanden, zoals deze elkaar tijdens de United Nations Conference on Trade and Development (Unctad, Genève 1964) hebben gevonden. Daarbij blijkt dat vrijwel de totale katoenproduktie valt binnen de indertijd ad hoc gevormde

¹⁷⁾ Bron: Manual of Cotton Spinners, Vol. I; The Textile Institute and Butterworths Manchester/London 1964; Various reports Foreign Agricultural Service, U.S.D.A., Washington.

¹⁸⁾ Slechts op Iran en Mainland China na zijn namelijk alle belangrijke producenten naast 19 grote consumentenlanden in het reizend katoenparlement vertegenwoordigd.

groep van 77 ontwikkelingslanden. Natuurlijk moet men daarbij een uitzondering maken voor de katoenooften van de Verenigde Staten, de Sowjet-Unie, Oost-Europa, Mainland China en enkele Westeuropese landen. Dit belangrijke feit dient men bepaald in gedachten te houden als straks ook de internationale consequenties van de „inter-fiber competition” ter sprake komen.

Hoe heeft de katoenproductie zich de laatste jaren nu eigenlijk in feite ontwikkeld? In grafiek VII ¹⁹⁾ hebben wij daartoe het verloop sedert de tweede wereldoorlog, verspreid over de continenten, afgebeeld. De I.C.A.C. is gesticht in de vooroorlogse periode van overvloed. Na 1940-1945 lag het startpunt, zoals de grafiek te zien geeft, relatief laag. De produktiecurve van de Verenigde Staten vertoont een grillig verloop met dieptepunten in 1950-1951 — de pre-Korea-periode — en 1957-1959. De duidelijke trendlijn, die wij terwille van het behoud van een goed overzicht intekenden, loopt betrekkelijk vlak. Alle overige produktielijnen vertonen het bekende beeld van een geleidelijk stijgen. In de curve van Azië worden de totaalcijfers de laatste vier jaren beïnvloed door de reeds eerderesignaleerde produktieschommelingen in Mainland China.

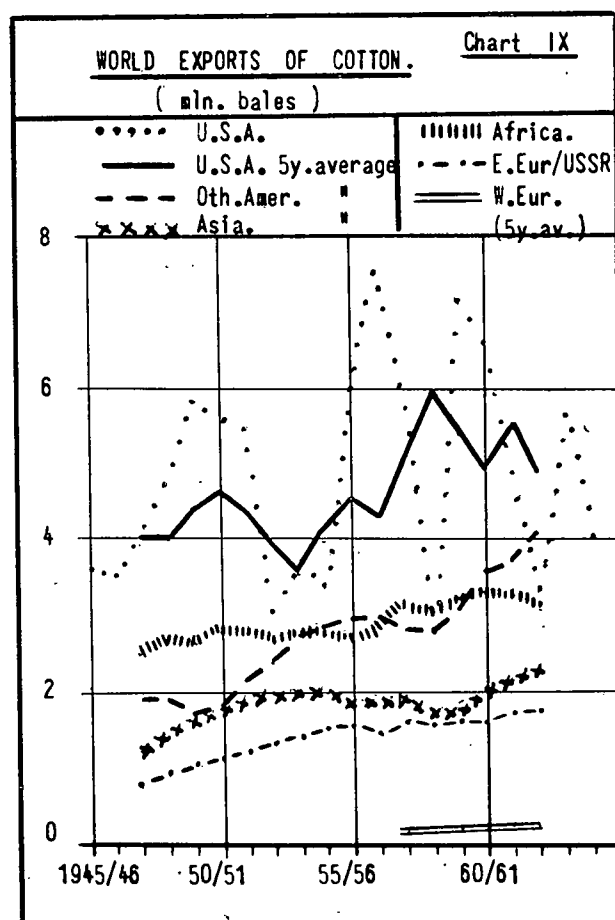
Natuurlijk is het niet mogelijk in zo'n kort tijdsbestek alle kanten van de produktie te belichten. Het feit alleen al dat wij hier geen onderscheid kunnen maken tussen kort-, medium-, lang- en extra langstapelige katoen, zegt reeds voldoende. Wij moeten daarom volstaan met het zeer beknopt vermelden van slechts enkele bijzonderheden. In de eerste plaats blijkt uit de door ons toegepaste methode van uitbeelding van de katoenproductie per continent onvoldoende dat de katoenverbouw de laatste tijd in vele kleinere landen is toegenomen. De spreiding van de voortbrenging is groter geworden. In de tweede plaats is het accent van de oorzaken der produktietoename verlegd van uitbreiding van het bebouwde areaal naar opvoering van de opbrengst per acre. Uit de aard der zaak ging dit gepaard met een stijging van de produktiekosten door het grotere gebruik van meststoffen, insecticiden en mechanische oogstmachines. Deze kostenstijging werd ten dele goedge maakt door een grotere efficiency van de katoenverbouw. Ten slotte zal uit de weergave van het verloop der voorraden blijken dat deze toename van de katoenproductie de laatste jaren onvoldoende wordt gecompenseerd door een stijging van het verbruik.

Bij een poging om ook de katoenconsumptie per continent weer te geven, stuiten wij op de moeilijkheid hiervoor een duidelijk lijndiagram te ontwerpen. Wij hebben dit bezwaar ondervangen door in grafiek VIII ²⁰⁾ een vergelijking te maken tussen de situatie vlak na de Korea-periode en de huidige verhoudingen. Het zijn immers in het bijzonder deze jaren die de landen interesseren welke thans de wenselijkheid en de mogelijkheid van het ontwerpen van een internationale katoenovereenkomst willen onderzoeken. Hoewel een nauwkeurig volgen van het verbruik van jaar tot jaar wel enkele schommelingen zou opleveren, geeft het staafdiagram het eindresultaat van deze ontwikkeling in een decennium goed weer.

De consumptie in de grootste twee historische afzetgebieden, Noord-Amerika en West-Europa, bleef gelijk. De toename van het katoenverbruik in Japan vond vooral plaats in de eerste helft van de overzichtsperiode. Ook in dit derde grote importgebied zou een curve de laatste vijf

jaar een vlak verloop tonen. In alle overige werelddelen steeg de consumptie gestadig. Het meerdere verbruik in Azië (exclusief Japan) komt voor 60 pCt. voor rekening van India, Pakistan en Hongkong. Al met al een totale consumptietoename die overeenkomt met bijna 1 mln. balen per jaar. Dit meerdere verbruik kwam echter — zeker in de laatste vijf jaren — niet voor rekening van West-Europa, de Verenigde Staten en Japan.

Thans het internationale handelsverkeer in katoen. In grafiek IX ²¹⁾ zijn de exporten weergegeven waarbij dezelfde periode werd gekozen als voor de katoenproductie. De uitvoer van de Verenigde Staten vertoont de grote schommelingen, karakteristiek voor een land dat als residu-leverancier fungeert. Alle overige curven stijgen weer geleidelijk, zij het dat hier toch wel verschillende nuances zijn te bespeuren. De grootste toename van de export van Midden- en Zuid-Amerika is in de laatste 10 à 12 jaar verkregen. Voor de meerdere uitvoer vanuit Azië, de Sowjet-Unie en Oost-Europa valt het accent juist in het begin van de overzichtsperiode. De curve van Afrika vertoont, met uitzondering van een terugval in 1961-1962, nog de meest stabiele stijging.

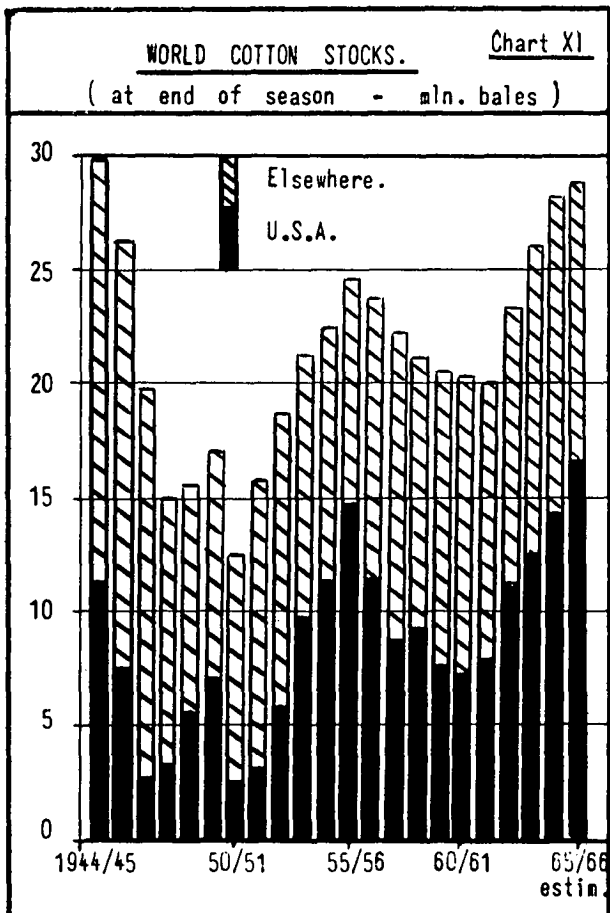
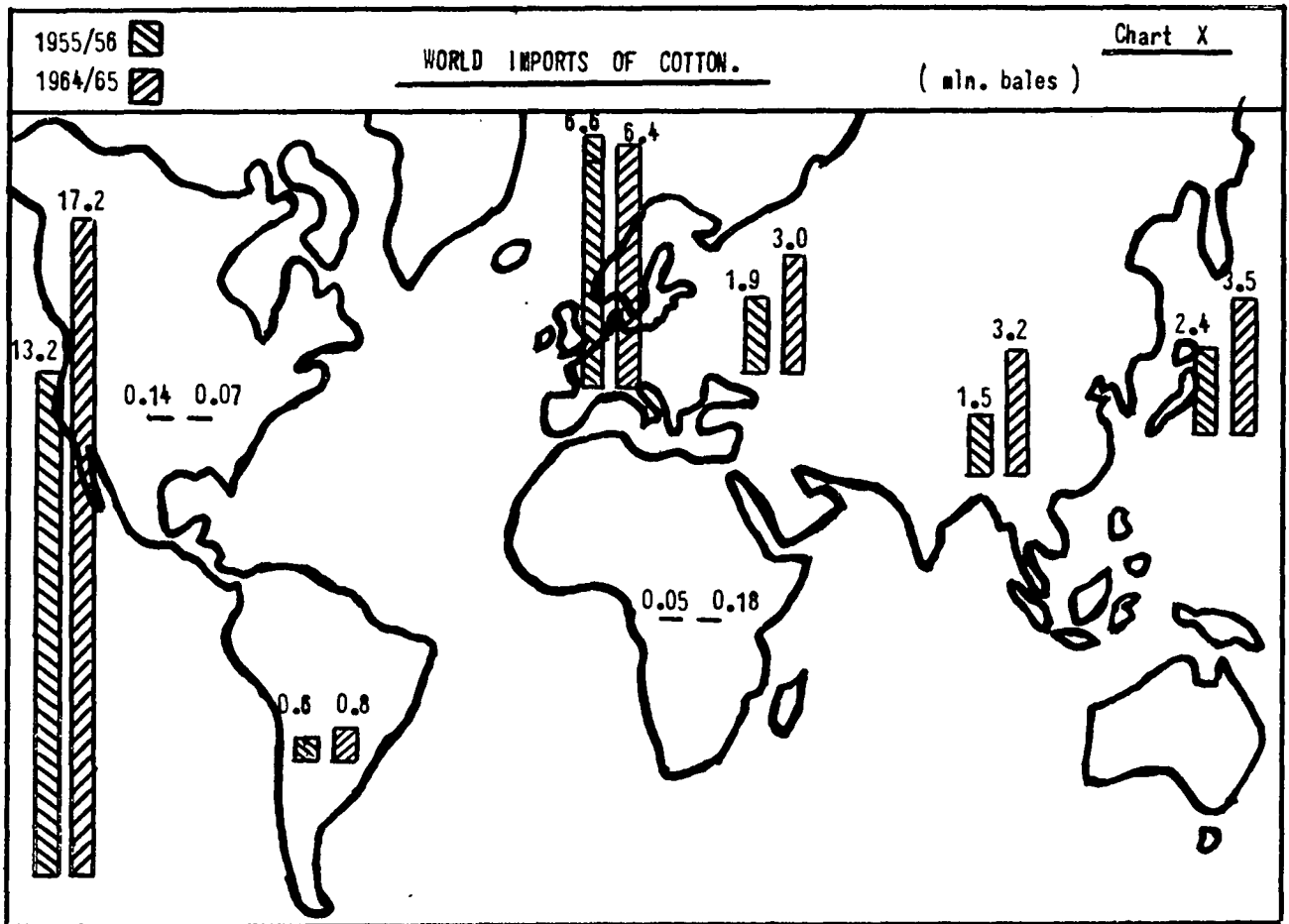
Het zeer grillige verloop van de Noordamerikaanse export is ongetwijfeld mede een gevolg van de incidentele exportoffensieven welke tot doel hadden de van tijd tot tijd wederkerende voorraadopbouw te niet te doen. De Verenigde Staten zijn hierbij gelukkig met grote voorzichtigheid te werk gegaan.

De effectieve topprijs van de grootste groep, de uplandkatoen, wordt sterk beïnvloed door de politiek van het U.S. Department of Agriculture. Washington heeft echter

¹⁹⁾ Bron: I.C.A.C., Washington.

²⁰⁾ Bron: I.C.A.C., Washington.

²¹⁾ Bron: I.C.A.C., Washington.

steeds gestreefd naar een stabiel, zij het relatief hoog, prijs-niveau. In tijden van normale voorraadposities is dit meermalen gebleken. Zodra er gegronde redenen waren de noteringen bij het wereld-prijspeil aan te passen en zodoende de voorraden partieel te liquideren, is de prijsverlaging altijd zeer geleidelijk tot stand gebracht. Een politiek die het volgen van de prijs door de andere vezel-concurrenten natuurlijk heeft vergemakkelijkt.

Evenals dit bij het katoenverbruik het geval was, bleek het ondoenlijk een duidelijke lijngrafiek voor de katoenimport te construeren. Ook hier volstaan wij dus met een vergelijking van de huidige situatie met die van tien jaar terug. Uit grafiek X blijkt ²²⁾ dat de importen in West-Europa gelijk zijn gebleven. De toename in Japan valt net zoals bij de consumptie in de eerste helft van de beschouwingsperiode. De importen van de Sowjet-Unie, Oost-Europa en Mainland China zijn de laatste jaren aanzienlijk gestegen. Het totaal volume hiervan is echter niet van die aard dat de steeds breder wordende kloof tussen wereldproductie en -consumptie kon worden overbrugd.

Deze discrepantie komt nog eens bijzonder duidelijk tot uiting in grafiek XI ²³⁾, welke het verloop van de wereld-katoenvoorraden registreert. Indien wij de naoorlogse invloeden buiten beschouwing laten, zien wij hoe de golfbeweging vrijwel volledig ten laste van de Verenigde Staten is gekomen. De Verenigde Staten treden al of niet vrijwillig sinds jaren op als de houders van de wereld-buffervoorraad in katoen. Zo verwacht men op het ogenblik dat de Amerikaanse voorraad bij het begin van het

²²⁾ Bron: I.C.A.C., Washington.

²³⁾ Bron: I.C.A.C., Washington.

nieuwe oogstjaar — 1 augustus 1966 — ca. 16½ mln. balen zal bedragen.

Ongetwijfeld is dit probleem wel een van de meest nijpende van het ogenblik, vooral daar aan te nemen is, dat er wederom een periode voor de deur staat, waarin de Verenigde Staten zullen pogen deze grote voorraad geleidelijk aan te liquideren. Jaren waarin Washington dus zal trachten door de toepassing van een meer flexibele prijs-politiek zijn katoen meer concurrerend te doen zijn op de wereldmarkt. Een afzetgebied dat zich overigens, zoals wij uit de overzichten van het handelsverkeer zagen, bepaald niet in hetzelfde tempo uitzet als de wereld-katoen-consumptie. Een strijdgebied ook dat door steeds meer exporteurs wordt bediend. Bovenal echter een markt waarop de geduchte nieuwe concurrenten, de man-made fibers, hand over hand terrein winnen. Meer bijzonderheden hierover zullen wij in de volgende paragraaf leren kennen.

6. De stormachtige ontwikkeling der man-made fibers

In de reeds besproken grafieken en tabellen is duidelijk tot uiting gekomen hoe stormachtig de ontwikkeling van de man-made fibers is verlopen. Direct na de eerste wereldoorlog waren de cellulosevezels — de rayon en de acetaat — de pioniers; na 1940-1945 traden de nieuwe non-cellulosics — de polyamide, de polyester en de acrylnitrilvezels — sterk op de voorgrond. Uit grafiek XII²⁴⁾ blijkt hoe de onderlinge produktieverhoudingen van alle man-made fibers op het ogenblik liggen.

Hoewel elke geproduceerde hoeveelheid man-made

²⁴⁾ Bron: Textile Organon, juni 1965.

fibers een aanvulling van het vezelpakket betekent, zullen de cijfers van de discontinue stapelvezels voor hen, die der traditie getrouw de katoenspinners onder hun afnemers rekenen, van het allergrootste belang zijn. In de prijs-sector der mededinging is het verder vooral de rayonvezel die de grootste bedreiging voor de katoenafzet vormt. Bij de non-cellulosics ligt het accent op de kwaliteitsverbetering die de natuurlijke vezel kan bereiken door toepassing van bepaalde mengverhoudingen met de discontinue man-made fibers. Het statische jaaroverzicht van de continue-garens en gesneden vezels in 1964 wordt in onderstaande tabel aangevuld door de meest recente cijfers van de laatste drie produktiejaren.

TABEL 5.

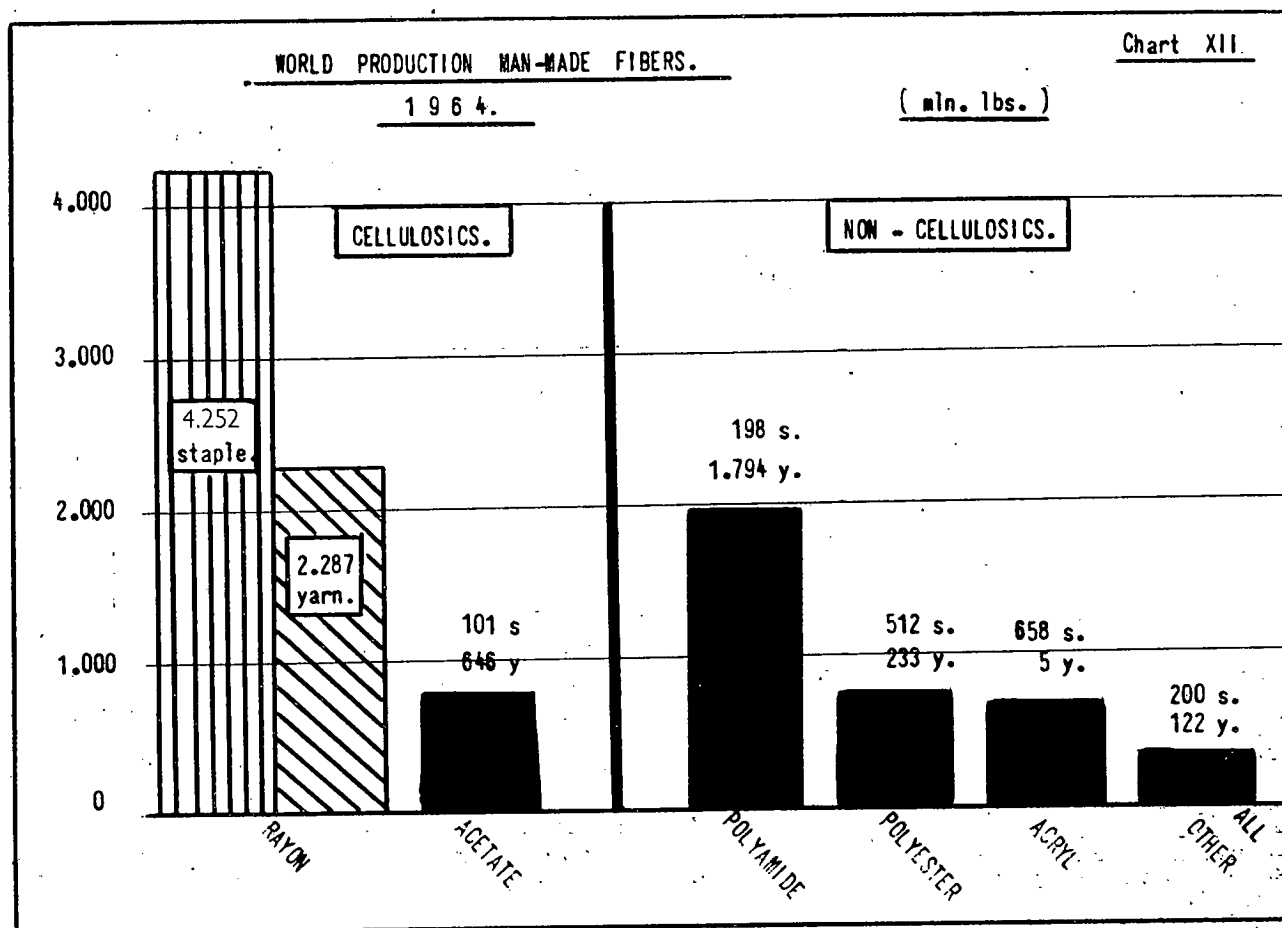
Wereld-produktie van man-made fibers²⁵⁾
in 1963 - 1964 - 1965
(mln. lbs.)

	1963	1964	1965
Cellulosics	6.728	7.286 (8 pCt.)	7.377 (1 pCt.)
Non-cellulosics	2.936	3.722 (27 pCt.)	4.450 (20 pCt.)
Totaal	9.664	11.008 (14 pCt.)	11.827 (7 pCt.)

In het jaar 1965, waarin wij strikt genomen de „inter-fiber competition” uitsluitend onder de loep dienden te nemen, bleef de groep non-cellulosics sterk toenemen. In de sector der „oudere” vezels, de cellulotics, week de produktie weinig af van die in 1964.

Een overzicht van slechts weinige jaren is natuurlijk te enen male onvoldoende om conclusies uit te trekken. De plannen voor uitbreiding der produktie moeten mede

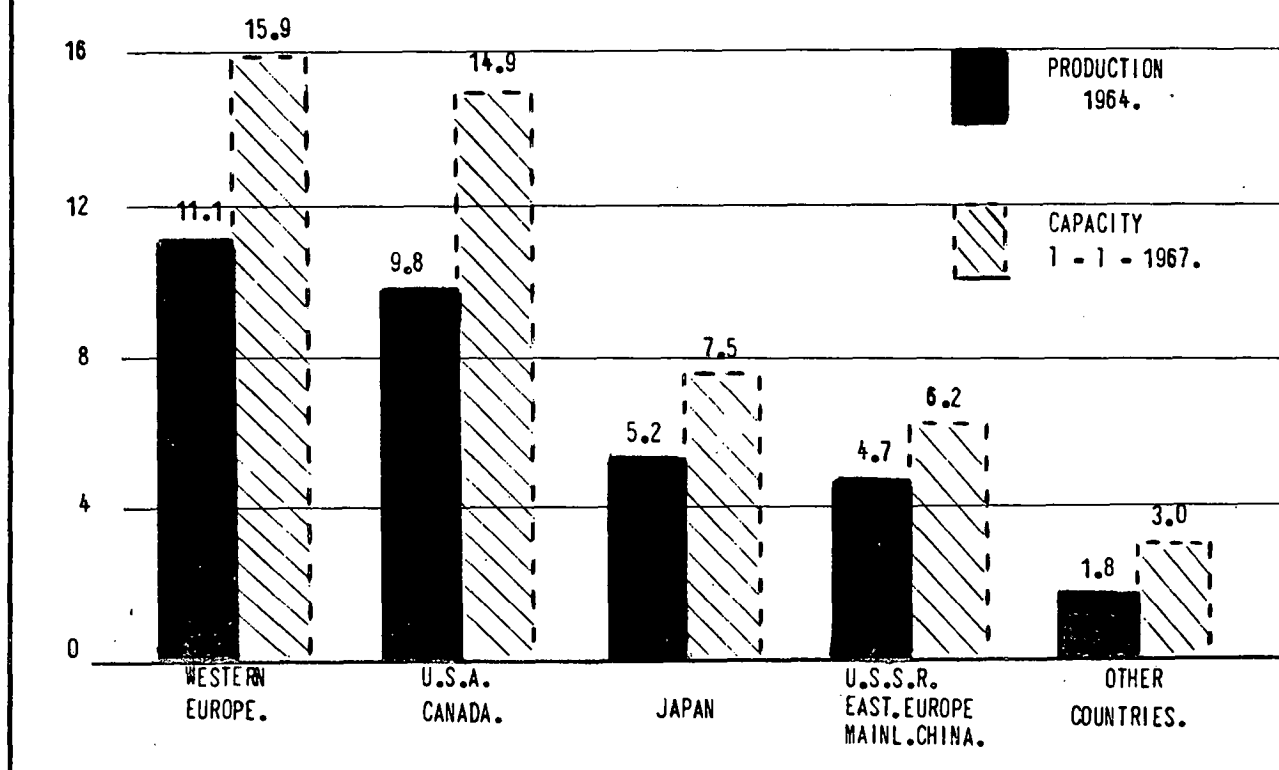
²⁵⁾ Bron: Textile Organon, februari 1966.

WORLD PRODUCTION MAN - MADE FIBERS.

Chart XIII

(mln. cotton bale equivalents)

in de beschouwingen worden betrokken. Deze laten zien, dat de producenten van man-made fibers nog lang niet aan een consolidatie van hun positie denken. Dit geldt zowel voor de cellulosics als voor de non-cellulosics. Wat deze laatste betreft, daarin gaat de enorme uitbreiding zelfs met sprongen verder.

In grafiek XIII ²⁶⁾ is de spreiding der produktie over de continenten weergegeven. Tevens worden in dit staafdiagram de „schaduw van morgen” verwerkt, de capaciteitsprognose voor eind 1966/begin 1967.

Door de omrekening van de werkelijke produktie in „cotton bale equivalents” is duidelijk te zien welk een grote invloed de projectie van de capaciteitsvergroting in de periode 1965-1966 op de afzet van katoen kan hebben ²⁷⁾. In totaal raamt men een uitbreiding van de cellulosics van ca. 19,7 mln. c.b.e.’s in 1964 tot ca. 24,1 mln. c.b.e.’s in 1967. De capaciteit van de non-cellulosics verwacht men zelfs van ca. 12,8 mln. c.b.e.’s in 1964 tot ca. 23,4 mln. c.b.e.’s te kunnen opvoeren. Steeds weer komt dus het accent bij deze laatste groep te liggen.

Uit de grafiek spreekt verder duidelijk hoe het zwaartepunt van de produktie van man-made fibers volledig in

West-Europa, Noord-Amerika en Japan ligt. In 1964 namen deze gebieden 80 pCt. van de wereldproduktie voor hun rekening, een percentage dat in de komende jaren eerder nog vergroot dan verkleind zal worden. De Verenigde Staten, waarvan wij de duidelijkste en meest vergaande capaciteitsprognoses bezitten, geven hiervoor een sprekende aanwijzing.

TABEL 6.

Produktiecapaciteit van man-made fibers in de Verenigde Staten ²⁸⁾ (1.000 c.b.e.’s)

	1964	1965	1966	1967
Cellulosics				
Stapel	1.864	1.878	1.878	1.961
Garen	2.768	2.985	3.052	3.052
	4.632	4.863	4.930	5.013
Non-cellulosics				
Stapel	2.037	2.678	3.147	4.483
Garen	4.005	4.859	5.638	7.231
	6.042	7.537	8.785	11.714

Aan de door ons toegepaste mondiale beschouwingsmethode kleefte het bezwaar van een te grof generaliseren. Reeds bij de natuurlijke vezels — de wol en de katoen — voegden wij veelal ongelijksoortige, in prijs van elkaar verschillende, kwaliteiten bijeen. Bij de man-made fibers doet dit bezwaar zich in nog sterkere mate voelen. Tot dusverre hebben wij ons bij het treffen van vergelijkingen verder onthouden van het opvoeren van waarde-eenheden. In de volgende tabel zullen wij echter, zij het onder het

²⁸⁾ Bron: National Cotton Council.

²⁶⁾ Bron: National Cotton Council of America.

²⁷⁾ Ter aanvulling van de beknopte indicatie over de berekeningswijze van de „cotton bale equivalents” in voetnoot 10 volgen hier een viertal richtlijnen, die aan de hantering van het begrip der c.b.e.’s ten grondslag liggen:

„Utility poundage” houdt rekening met:

1. afwijkingen in het gewicht der weefsels („covering power”);
2. variaties in de levensduur der artikelen;
3. verschillen in produktieverliezen;
4. premature veroudering door stijl of voorkomen der weefsels of breisels.

Bron: Textile Organon, maart 1966.

nodige voorbehoud, alnog een poging wagen de vezels zowel in gewichts- als in waarde-eenheden naast elkaar te plaatsen. Tot op zekere hoogte elimineren wij zodoende het nadeel van het over één kam scheren van in prijs van elkaar afwijkende onderdelen van het vezelpakket.

TABEL 7.

Wereld-vezelproductie 1964 ²⁹⁾

	Gewicht (mln. lbs.)	Waarde (mln. \$)
Katoen	24.600	7.020
Wol	3.340	3.010
Man-made fibers		
Cellulosics		
Rayon	6.540	2.740
Acetaat	750	520
Non-cellulosics		
Polyamide	1.990	2.380
Polyester	740	860
Acryl	660	710
Totaal:		
Katoen / wol	27.940	10.030
Man-made fibers	10.650	7.210

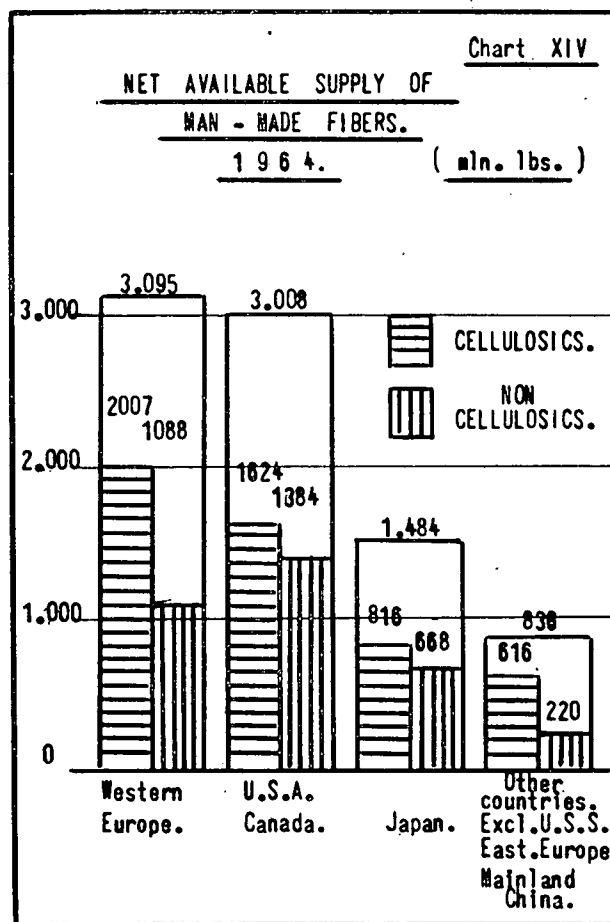
Hoewel wij ons ervan bewust zijn, dat ook hier sprake is van een zeer grove benadering, werpt deze vergelijking toch weer een nieuw licht op het economisch belang der verschillende vezels. In gewichtseenheden gemeten weegt de groep man-made fibers 38 pCt. van die der natuurlijke rivalen; in waarde maakt zij 72 pCt. uit. In een soortgelijke berekening voor de consumptie van dezelfde vezels in de Verenigde Staten in 1965 komt Laun ³⁰⁾ op percentages van 62 en 163. Wederom een bewijs van de sterke invloed, die de man-made fibers in dit belangrijke katoenproductie- en vooral consumptiegebied uitoefenen.

Analoog aan onze beschouwingen voor de katoen volgt thans nog een overzicht van de voor het directe industriële verbruik van man-made fibers ter beschikking staande gewichtshoeveelheden verdeeld over de belangrijkste verwerkingsgebieden. In grafiek XIV ³¹⁾ werden daartoe de laatst beschikbare cijfers over 1964 (excl. Oost-Europa) verwerkt.

Wederom blijkt hieruit hoezeer de verwerking van man-made fibers in West-Europa, Noord-Amerika en Japan is geconcentreerd. Dergelijke algemene totaalcijfers vragen echter om nadere detaillering. Eerst bij een vergaande splitsing komt men immers in de gelegenheid zich een zuiver beeld te vormen van de grote verscheidenheid in het verbruik binnen grote markten als West-Europa en de Verenigde Staten.

Daar het onmogelijk is in dit globale overzicht alles te verbijzonderen, volstaan wij met het geven van één voorbeeld hiervan. In de volgende tabel is het industriële verbruik van slechts één bepaalde vezelgroep in de Europese Economische Gemeenschap weergegeven.

Een staalkaart van industriële consumenten dus, die om beurten de hoogste plaats op de nationale ranglijst der topverbruikers innemen. En dat in de vijf qua afzetgebied

geleidelijk naar elkaar toegroeiende en toch nog zo van elkaar verschillende West-Europese landen. Uit de tabel blijkt, dat de kettingbreierij vooral een belangrijke afnemer is in West-Duitsland en Nederland. De sector kousen, sokken en maillots staat in Italië op de eerste en in West-Duitsland op de tweede plaats. In Frankrijk en België komt echter de weverij weer als grootste afnemer naar voren.

Wij zouden dit overzicht voort kunnen zetten met soortgelijke uitsplitsingen van het industriële verbruik van de

²⁹⁾ Bron: de conversiefactoren werden ontwikkeld aan de hand van gegevens van I.C.A.C. en I.W.S., alsmede van prijsnoteringen uit de praktijk.

³⁰⁾ „The man-made fiber industry”, Louis F. Laun, President Celanese Fibers Marketing Company, A.T.M.I. — Man Made Fibers Seminar, Charlotte N.C., november 1965.

De groep „overige” non-cellulosics, waarvan in 1964 322 mln. lbs. werd geproduceerd, lieten wij buiten beschouwing.

³¹⁾ Bron: Textile Organon, juni 1965. Exclusief Oost-Europa.

³²⁾ Drs. L. H. Meerburg, Directeur A.K.U.: „De ontwikkeling van productie en verbruik van synthetische garens en vezels”, Arnhem, november 1965.

TABEL 8. Industriel verbruik van polyamide textielgarens (incl. getextureerde garens) in de E.E.G. (1963) ³²⁾

	West-Duitsland		Frankrijk		Italië		Nederland		België	
	(tonnen)	pCt.	(tonnen)	pCt.	(tonnen)	pCt.	(tonnen)	pCt.	(tonnen)	pCt.
Kettingbreierij	16.000	40	8.500	27	5.500	27	3.300	51	1.500	30
Kousen, sokken, maillots	11.500	28	4.800	15	7.600	38	1.400	22	1.000	20
Overige breierijverbruik	4.000	10	3.500	11	1.000	5	600	9	500	10
Weverij en overig verbruik	8.800	22	14.300	47	6.000	30	1.200	18	2.000	40
Totaal	40.300		31.100		20.100		6.500		5.000	
Gebruik per hoofd (1964)	829 gr.		738 gr.		472 gr.		658 gr.		619 gr.	

overige non-cellulosics en de cellulosics. Daarop aansluitend hoort dan eigenlijk nog een verdere detaillering per toepassingsgebied te volgen. De analyse dus per verbruiksgroep als kleding, woning- en huishoudtextiel, industriële weefsels e.d. Een onderzoek dat weliswaar een goed beeld geeft van de inter-fiber competition doch dat ons toch te ver buiten het kader van deze voordracht zou voeren. Wij zullen daarom moeten volstaan met de opstelling van een globaal internationaal overzicht van de voornaamste industrietakken, die het in de vorige paragrafen geschetste aanbod van katoen en man-made fibers van jaar tot jaar verwerken. Voor het maken van gevolgtrekkingen is het bovendien nodig te weten waar de wereldcentra van dit industriële verbruik liggen en welke verschuivingen zich in het internationale handelspatroon hebben voorgedaan. Als sluitstuk hierop is het bovendien nuttig om na te gaan waar de ontwikkeling van de afzet, van de textielconsumptie per hoofd van de bevolking, de meeste perspectieven biedt.

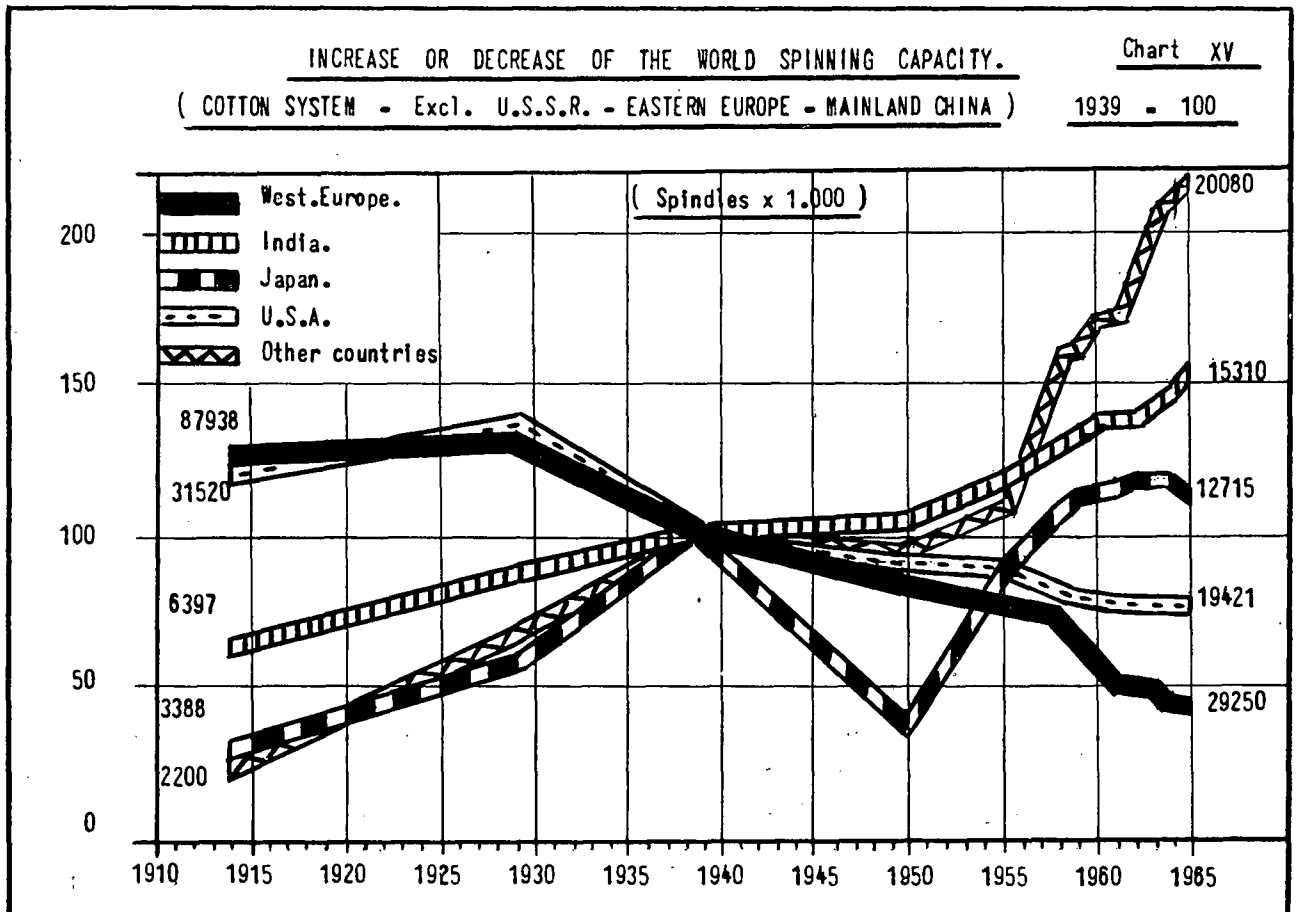
7. Het verbruik van katoen en man-made fibers geografisch bezien

WELKE internationale apparatuur staat nu gereed om het aanbod van de twee rivalen, katoen en man-made fibers, te verwerken? De registratie hiervan is nimmer een eenvoudige zaak geweest. Sedert de opkomst der man-made fibers is het probleem om tot een juiste vergelijking te komen zelfs moeilijker geworden, daar de bij elkaar te voegen machines weer minder gelijksoortig zijn geworden dan voorheen. Toch zullen wij een poging wagen om enig inzicht te verkrijgen in de internationale spreiding van de spin- en weefcapaciteit.

Bij de samenstelling van het overzicht van de spin-apparatuur welke geschikt is voor verwerking van katoen en discontinue man-made fibers sluiten wij aan op de capaciteitsgegevens van de International Federation of Cotton and Allied Textile Industries (I.F.C.A.T.I.). In grafiek XV³⁹⁾ werd de enigszins ongebruikelijke, door ons in de in voetnoot 6 opgesomde I.F.C.A.T.I.-publikaties echter reeds meermalen gebezigde, uitbeeldingsvorm gehandhaafd. De tantarella-achtige figuur ontstaat door het indexjaar 1939 als scharnierpunt te nemen.

Met één oogopslag zien wij een teruggang in aantallen spinnen van West-Europa en de Verenigde Staten. De curve van Japan vertoont een abrupte onderbreking tijdens en direct na de tweede wereldoorlog. De stijging na het opheffen van de spinnenlimiet in Japan gedurende het begin van de jaren vijftig is opmerkelijk, zij het dat deze zich de laatste jaren niet heeft doorgezet. De capaciteit in de meeste katoenproducerende landen — buiten de Verenigde Staten — is vooral na 1950 sterk gestegen. Toch bezitten India en de groep „overige landen” — de in deze grafiek het meest naar voren komende centra — tezamen niet meer dan 35,4 mln. spinnen. Dit aantal dienen wij tegen het nog altijd 48,7 mln. spinnen tellende productie-apparaat van de twee in spincapaciteit het meest gedaalde groepen, de Verenigde Staten en West-Europa, te plaatsen.

Zoals elke sprekende methode van uitbeelden haar keerzijde heeft, moet hier, als contrast tot het duidelijke beeld van de inkrimping in de geïndustrialiseerde Westerse wereld en de toename in de agrarische, katoenproducerende, gebieden, direct op het gevaar van een scheefftrekken worden gewezen. Een scrappen van overtollige, verouderde capaciteit waarmee normaliter in enkele ploeg wordt gewerkt en een gedeeltelijk vervangen daarvan door moderne spin-

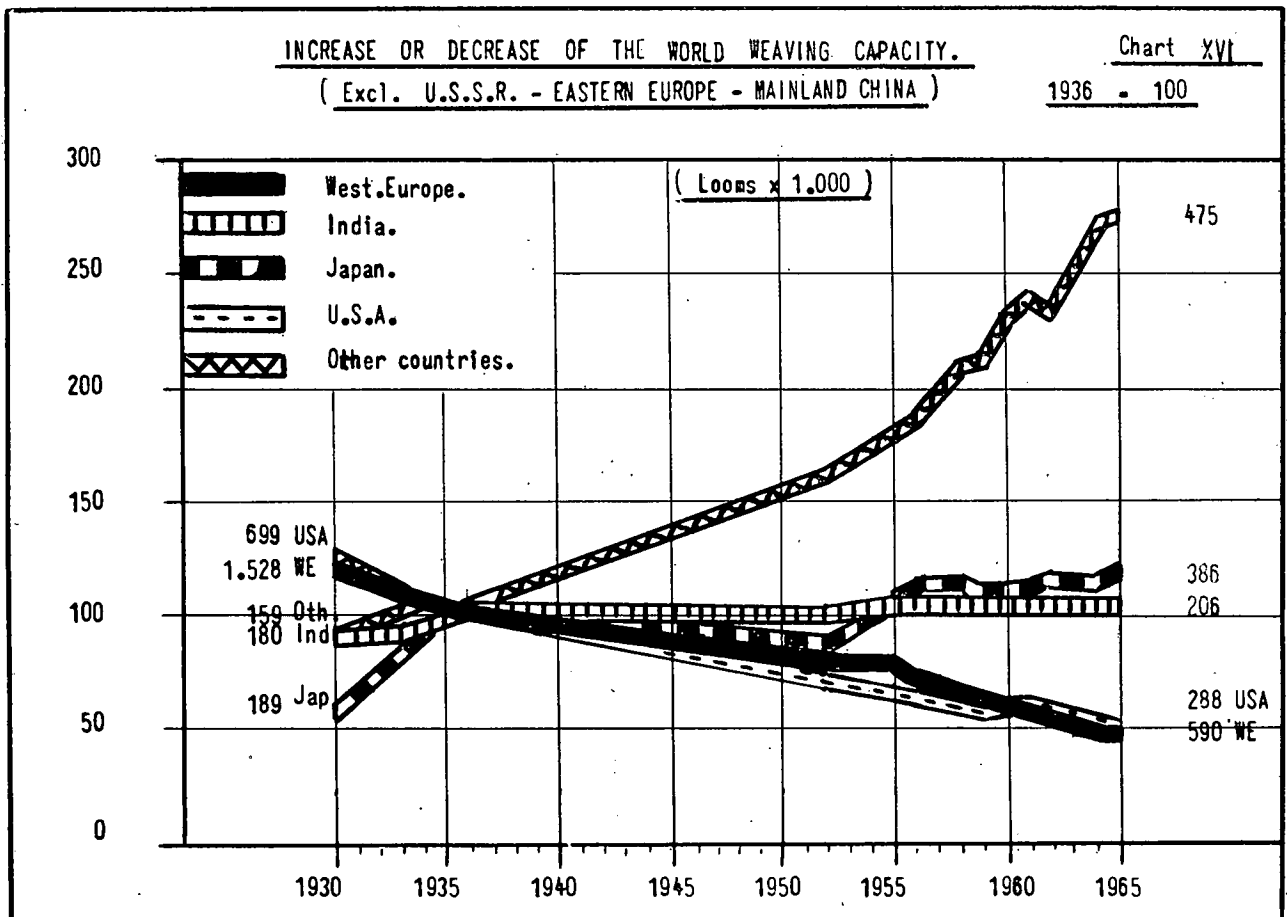

INCREASE OR DECREASE OF THE WORLD WEAVING CAPACITY.

(Excl. U.S.S.R. - EASTERN EUROPE - MAINLAND CHINA)

Chart XVI

1936 = 100

machines, welke door het stijgen van de kapitaalintensiviteit steeds in drie ploegen actief behoren te zijn, zal het zojuist geschetste beeld sterk corrigeren. Een overzicht van de uit deze en ook andere garenproductie stammende fabricage van weefsels zal dit zo dadelijk aantonen.

Eerst echter nog even een blik op de geografische spreiding van de weefcapaciteit. Hiervoor staan ons minder ver teruggaande gegevens ter beschikking. In grafiek XVI³³⁾ werd toch eenzelfde uitbeeldingsmethode als in de vorige grafiek toegepast, zij het dat het draaipunt moest worden verlengd naar het indexjaar 1936. Daardoor ontstaat het waaiervormige beeld, welhaast karakteristiek voor de handbeweging van een Oosterse dans.

Ook hier een teruggang in de capaciteit van West-Europa en de Verenigde Staten. De weefcapaciteit van India is minder spectaculair gegroeid dan de spinapparatuur. Hierbij moet worden opgemerkt, dat het nog steeds belangrijke garenverbruik in de handweefsector — hetwelk momenteel 53 pCt. van dat der fabriekmatige consumptie bedraagt — buiten beschouwing is gelaten. De curve van Japan toont minder sprekende ups and downs. In de oorlogsjaren werd de spincapaciteit van de in één groot verband samengaande Ju Dai Bo blijkbaar zwaarder geteisterd dan de minder goed georganiseerde en verspreid liggende weverijen. De stijging van het aantal weefgetouwen in de zich industrialiserende landen is echter frappant. De weefcapaciteit van deze groep is, tezamen met India, thans ca. 54 pCt. van die welke in de Verenigde Staten, West-Europa en Japan is geconcentreerd.

Voor de verwerking van katoen en man-made fibers vormen de weverijen een breder afzetkanaal dan de spinne-

rijen. Na een niet al te ingrijpende ombouw van vele types weefgetouwen kan immers een grote variatie van continu-garens op deze traditionele apparatuur worden verwerkt. De machines die bestemd zijn voor de verwerking van garens tot meer hoogwaardige artikelen zijn niet altijd in de capaciteitsopgave van het uit de katoenperiode voortkomende ledenbestand van I.F.C.A.T.I. begrepen. De weverijen die zich in het bijzonder toelagen op de verwerking van continu-garens zijn, althans wat de belangrijkste tien Westeuropese landen betreft, verenigd in de Association Internationale des Utilisateurs de Filés de Fibers Artificielles et Synthétiques (A.I.U.F.F.A.S.). Capaciteitscijfers van deze groep stonden ons echter niet ter beschikking.

Nog meer dan dit bij de spinnerijen het geval is, treedt bij de weverijen het bezwaar naar voren van het samenvoegen van ongelijksoortige eenheden. Niet-automatische weefgetouwen in verschillende breedtes, automaten van allerlei bouwjaren en constructies, spelloze weefmachines, deze zijn alle in de I.F.C.A.T.I.-capaciteitscijfers begrepen. Er zijn echter geen andere gegevens beschikbaar. Wij zullen dus met dit materiaal, dat overigens met grote nauwgezetheid wordt verzorgd, genoegen moeten nemen.

Door de weergave van de werkelijke productie van weefsels uit katoen en man-made fibers kunnen de zojuist gepresenteerde capaciteitsgegevens op een praktische wijze worden aangevuld. In grafiek XVII³⁴⁾ is daarom de ontwikkeling van deze weefselproductie in de wereld — exclusief de Sowjet-Unie, Oost-Europa en Mainland China — uitgebeeld.

Duidelijk spreekt hieruit, dat de teruggang in de weef-

³³⁾ Bron: I.F.C.A.T.I., Zürich.

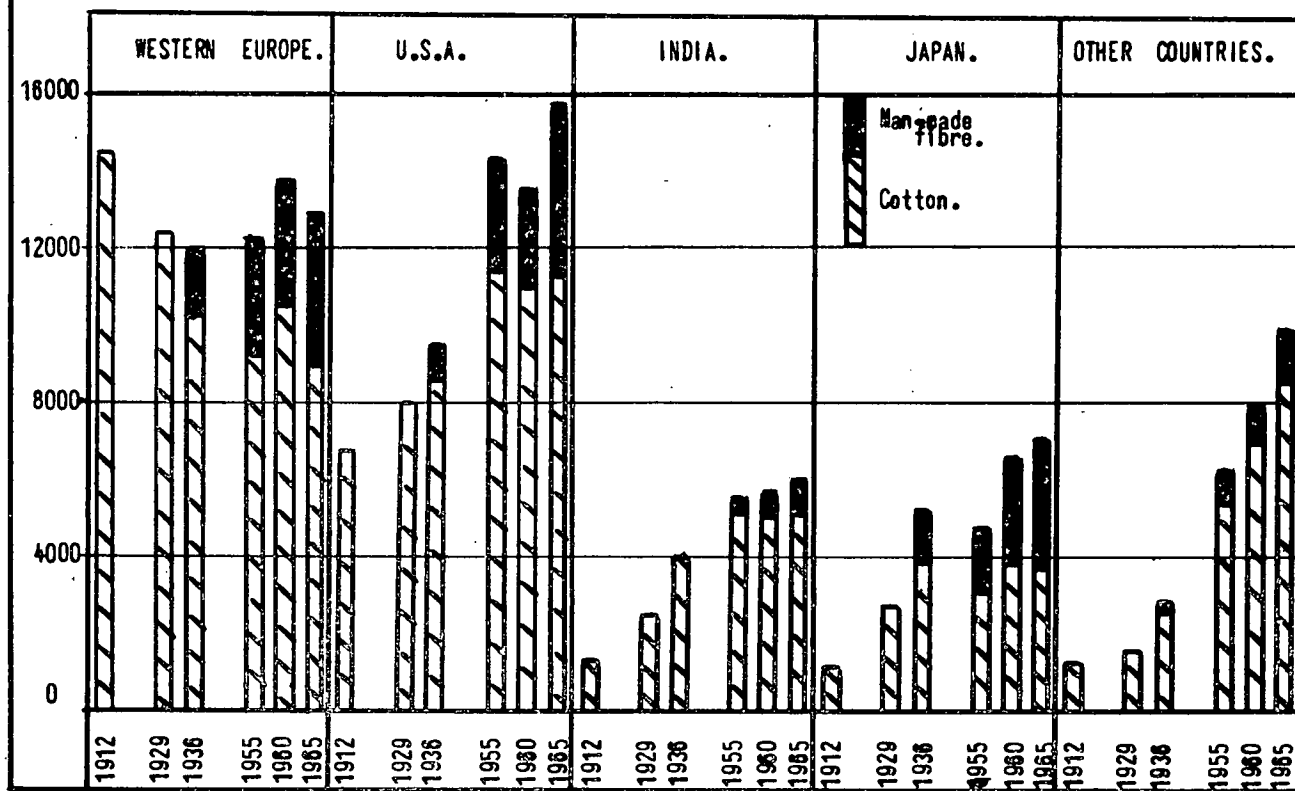
³⁴⁾ Bron: Cotton Board, Manchester.

WORLD PRODUCTION OF COTTON AND MAN-MADE FIBRE PIECE GOODS.

Chart XVII.

(Excl. U.S.S.R. - EASTERN EUROPE - MAINLAND CHINA.)

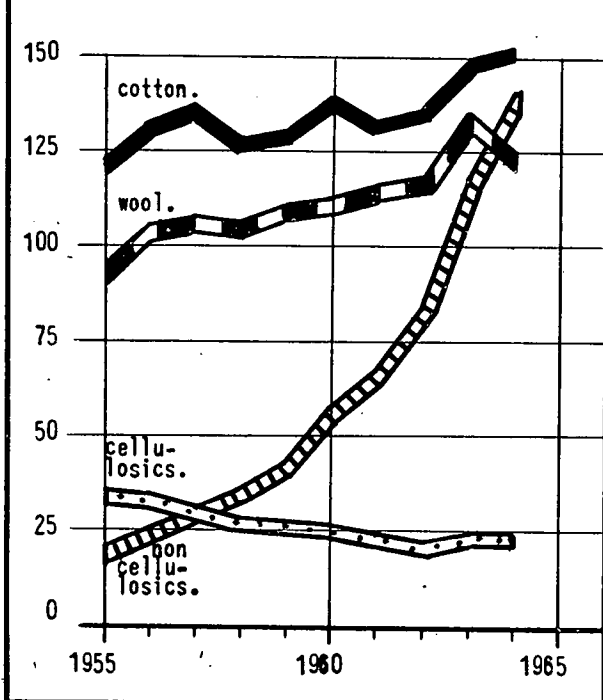
(mln. sq. yards)

YARN CONSUMPTION. Chart XVIII

WEST EUROPEAN KNITTING INDUSTRY.

(E.E.G. - E.F.T.A. incl. Finland.) 1.000 ton.
 excl. Portugal.)

capaciteit in West-Europa ruimschoots is opgevangen door de meer intensieve aanwending van moderne machines. In de Verenigde Staten komt het streven naar een maximale bezetting zelfs nog duidelijker tot uiting. Een tweede verschijnsel dat direct opvalt, is de toename van de productie van weefsels uit man-made fibers in West-Europa, Verenigde Staten en Japan. In deze drie belangrijke productiecentra werd in 1965 11.860 mln. sq. yds. geproduceerd of wel ca. 50 pCt. van de totale productie aldaar. In de overige landen werd 2.275 mln. sq. yds. aan weefsels, die geheel of voor meer dan 50 pCt. uit man-made fibers bestonden, vervaardigd of toch nog ca. 14½ pCt. van de gehele weefselproductie in die gebieden.

Een nadere detaillering der cijfers zou natuurlijk grote verschillen in de ontwikkeling van land tot land te zien geven. In het bijzonder zou dan bijv. de structurele wijziging in een historisch zo belangrijk productiecentrum als Lancashire opvallen. Voor het onderhavige onderwerp — de inter-fiber competition — is hetgeen in de laatste drie grafieken werd weergegeven echter voldoende. Het overzicht van de geografische spreiding van het vezelverbruik in de spin- en weefindustrie is hiermee dan ook afgerond.

Als tweede grote vezelverbruiker dient vervolgens de tricoot-industrie te worden genoemd. Over deze bedrijfstak stond ons geen lange reeks van volledige internationale capaciteitscijfers ter beschikking. Wel konden wij enkele gegevens over het garenverbruik gedurende de laatste tien jaar verzamelen. Een overzicht hiervan — althans voor zover het de landen der twee grote Europese markten, de E.E.G. en de E.F.T.A., betreft — wordt in grafiek XVIII ³⁵⁾

³⁵⁾ Bron: Secrétariat International des Industries de la Maille, Parijs.

uitgebeeld. Zeer duidelijk blijkt de grote stijging van de non-cellulosics in tien jaar tijd, nl. van 5 pCt. tot 32 pCt. van het totale garenverbruik in deze tak van industrie.

In Japan valt voor de non-cellulosics eenzelfde ontwikkeling te constateren. De volgende cijferreeks geeft dit weer:

TABEL 9.

Het garenverbruik in de Japanse tricot-industrie ³⁶⁾

	Katoen	Wol	Cellulosics	Non-cellulosics	Overige
1955	28,4	5,1	6,4	2,2	3,8
1959	41,8	9,1	9,0	12,0	2,6
1963	68,1	20,4	10,4	44,2	3,0

In Japan steeg echter het verbruik van katoenen en wollen garens in dezelfde periode bepaald sterker dan in West-Europa. Ook in Noord-Amerika neemt de betekenis van de tricotage-industrie als afnemer voor man-made fibers voortdurend toe. De kwalitatieve verbeteringen van de continu-garens stellen de tricotage-fabrieken immers in de gelegenheid volledig gebruik te maken van de technologische voorsprong die bijv. een kettingstoel heeft ten opzichte van een automatisch weefgetouw ³⁷⁾.

Aan de opmars van de tricot-industrie is voorlopig nog geen einde gekomen. In steeds meer sectoren dringen de producten der kettingstoelen en raschelmachines de weefsels terug. Tijdens het „Symposium on Inter-Fiber Competition” heeft Bauer o.a. gewezen op de infiltratie van het uit man-made fibers gebreide materiaal in de overhemden-industrie ³⁸⁾. De katoenindustrie heeft hier de non-resin finishes echter tegenover kunnen stellen. Op enkele andere gebieden, zoals die der glasgordijnstoffen en marquisesettes

alsmede die der flanellen en batist linteriëstoffen, lijkt een antwoord van de weefindustrie overigens veel moeilijker te geven.

De tricotage-industrie zou momenteel ca. 12 pCt. van het gewicht aan textiel dat normaliter door de klassieke spin/weefindustrie wordt geleverd voor haar rekening nemen ³⁹⁾. Het is zaak de groei van deze bedrijfstak nauwlettend gade te slaan. Vooral omdat in vele sectoren van de tricotage-industrie de snel in belangrijkheid toenemende groep der non-cellulosics bijzonder sterk naar voren komt.

Bezien wij het internationale verbruik van katoen en man-made fibers geografisch, dan zou op het overzicht van de produktie van weefsels en breiëls een analyse van het handelsverkeer moeten aansluiten. Een totaalbeeld van de internationale textielgoederenbeweging is echter moeilijk te verkrijgen, daar volledige gegevens over de tricotage-

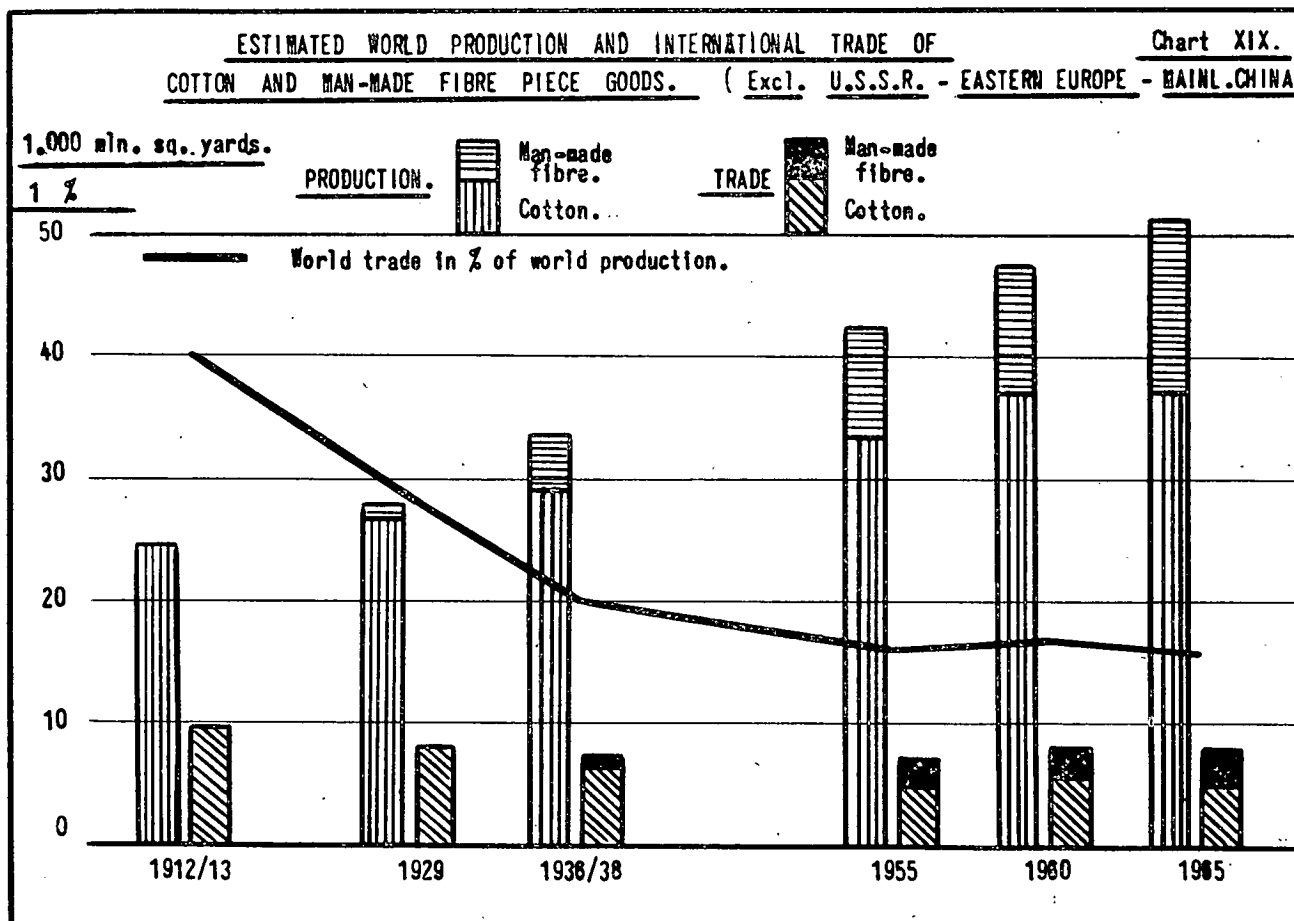
³⁶⁾ „The manufacture and use of synthetic fibers in integrated textile manufacturing operations”, K. Nagahama, Symposium on inter-fiber competition, I.C.A.C., Washington 1965.

³⁷⁾ Verschillen in produktiesnelheid van 4 à 5 meter weefsel (90 cm) tegen 20 à 30 meter breisel (180 cm) per uur bewijzen dit. De kosten van het weven van een katoenen poplin voor een overhemd werden door Domeniconi op het drievoudige geschat van het breien van tricot-nylon. Daar de toegevoegde waarde in het eerste geval 30 pCt. en in het tweede 6 pCt. bedraagt, zou volgens dezelfde schrijver de katoenen poplin uiteindelijk op 57 pCt. van de uit dure grondstoffen vervaardigde tricot-nylon uitkomen.

Bron: „Ein Vergleich Weberei-Kettwirkerei”, Dr. R. F. Domeniconi, Zürich 1965.

³⁸⁾ „What influences textile manufacturers to use man-made fibers”, Dr. W. Bauer, Washington 1965.

³⁹⁾ „Respective positions of weaving and knitting”, J. Devernay, International Technical Conference, C.I.R.F.S., Vienna, May 1964.

zowel als over de confectie-industrie ontbreken. Voor het onderwerp van deze studie moeten wij daarom volstaan met het aangeven van de reeds eerder geconstrueerde trend der ontwikkeling in de verhouding tussen de wereldproduktie en de wereldhandel in weefsels van katoen en man-made fibers. In grafiek XIX ⁴⁰⁾ is deze over een periode van een halve eeuw weergegeven.

De tijden waarin West-Europa optrad als de kleermaker van de wereld zijn voorgoed voorbij. De katoenindustrie keerde ten dele en zeer geleidelijk aan terug naar de katoenproducerende landen. Hoewel de produktie van katoenen weefsels tot in de jaren vijftig bleef stijgen, daalde het volume van de wereldhandel in textielen. Zowel in de produktie als in de handel nam het aandeel der weefsels uit man-made fibers toe.

Deze feiten vinden wij tevens vermeld in studies van de Food and Agriculture Organization of the United Nations, getuige de volgende opstelling.

TABEL 10.

Ontwikkelingen in het verbruik en de handel van vezels ⁴¹⁾
(Index 1911/13 = 100)

	1911/13	1935/37	1948/50	1959/61
Bevolking	100	120	137	170
<i>Vezelverbruik</i>				
Katoen	100	139	127	195
Katoen, wol en man-made fibers ...	100	148	151	264
Man-made fibers als percentage van het totale verbruik	0,	7,4	15,5	25,5
<i>Importen</i>				
Ruwe katoen	100	103	80	111
Katoenen textielen	100	67	52	55

Wat de verhouding tussen produktie en internationale handel betreft toont grafiek XIX, dat er de laatste tien jaar meer stabiliteit is ontstaan. Op den duur zal de legende van de arbeidsintensieve en gemakkelijke textielindustrie, die zo bij uitstek geschikt zou zijn om in de voorhoede van elk industrialisatiestreven te marcheren, ook wel verdwijnen ⁴²⁾. Indien men zich de tijd gunt ook andere feiten nuchter te analyseren, zullen trouwens veel meer conclusies, die men reeds lange tijd veilig en onaantastbaar waande, in een geheel ander licht komen te staan ⁴³⁾.

Ter afronding van deze paragraaf staan wij mede daarom stil bij de spreiding in het verbruiksniveau in de verschillende delen van de wereld. Hierbij maken wij gebruik van de bekende reeks gegevens betreffende de textielconsumptie per hoofd van de bevolking. In grafiek XX ⁴⁴⁾ werd deze uitgebeeld voor de drie grote groepen: het meest geïndustrialiseerde deel van de wereld, de ontwikkelingslanden en de door de F.A.O. omschreven sector der landen met een staatseconomie. Zeer duidelijk blijkt uit deze beeldgrafiek het grote verschil dat er op het gebied van de

consumptie per hoofd bestaat. Tevens kan er een verband worden gelegd tussen het verbruik der man-made fibers en het hogere peil van de textielvoorziening.

Zou men tijd en gelegenheid hebben deze uiteraard zeer globale cijfers nader te analyseren dan zouden zich ook hier weer tal van grote onderlinge verschillen manifesteren. In een mondiaal overzicht moet men zich echter tot een grove benadering beperken. Wel is het gewenst ter aanvulling na te gaan of er zich in de laatste decennia geen ontwikkeling in het textielverbruik per hoofd van de bevolking heeft voorgedaan. In grafiek XXI ⁴⁵⁾ zijn daartoe de jaren 1938, 1950 en 1963 met elkaar vergeleken. Tevens zijn hierbij de drie grote groepen uit de voorgaande grafiek wat meer gedifferentieerd.

De grootste ontwikkeling gaf Oost-Europa te zien. De landengroepen met een laag textielvoorzieningscijfer tonen de laatste tijd weliswaar een verbetering; deze komt echter, vooral ook door de bevolkingsexplosie na de tweede wereldoorlog, met op- en neergangen — zie 1950 — tot stand. Bovendien is de vooruitgang in dit, voor een belangrijk deel tot de ontwikkelingslanden behorende, gebied een zeer geleidelijke. Hoewel de stijging procentsgewijs belangrijk is, blijft het peil er toch relatief laag.

In de geïndustrialiseerde landen en de laatste tijd speciaal in West-Europa neemt de consumptie nog steeds toe. Wij raken hier een van die als vaststaand beschouwde economische ontwikkelingen, nl. die van de statische of zelfs relatief dalende consumptie per hoofd in landen met een hoog welvaartsniveau. De laatste twee cijfers voor het verbruik per hoofd in de Verenigde Staten, zoals die in de grafiek zijn weergegeven, zouden dit economische feit overigens toch nog bevestigen naar het schijnt.

Juist de laatste twee à drie jaar is men in de Verenigde Staten echter tot het inzicht gekomen dat er niettemin tal van factoren werkzaam zijn, die de veronderstelling aantasten als zou in het textielverbruik per hoofd stagnatie optreden zodra een hoog consumptieniveau zou zijn bereikt. De leeftijdsgroep 15 tot 24 jaar, die het grootste verbruik — 24,9 pCt. — van alle categorieën in de Verenigde Staten telt, biedt gedurende de komende decennia namelijk veruit de grootste groeiens door veranderingen in inkomen, mode, vrije-tijdsbesteding, vakantie e.d. Zelfs indien men mag aannemen, dat het toenemen van het gebruik van man-made fibers door de hogere prijs, de langere levensduur en het lagere gewicht de in kilogrammen uitgedrukte consumptie per hoofd zou doen dalen — hetgeen ook uit een vergelijking van de jaren 1950 en 1963 in de Verenigde Staten zou blijken — wijst de ontwikkeling der laatste jaren uit, dat dit door de reeds genoemde invloeden in feite kan worden overgecompenseerd ⁴⁶⁾.

Na dit uitstapje in de details van het textielverbruik zullen wij allereerst trachten bepaalde internationale aspecten van de vele ontwikkelingen op het gebied van de inter-fiber competition samen te vatten. Daarna volgen nog enkele beschouwingen over de kernpunten van deze mededinging en de houding, die de katoenproducenten hier tegenover kunnen aannemen.

⁴⁰⁾ Bron: Cotton Board, Manchester.

⁴¹⁾ Bron: „Agricultural Commodities Projections for 1970”, F.A.O. Commodity Review 1962.

⁴²⁾ In de studie van de Organisation for Economic Co-operation and Development (O.E.C.D.), getiteld: „Modern cotton industry — a capital intensive industry”, Parijs, maart 1965, werd becijferd dat een investering van U.S. \$ 20.000 per arbeidsplaats voor de textielindustrie momenteel als normaal is te beschouwen. Becijferingen die wij zelf in de praktijk van het laatste jaar bevestigd vonden.

⁴³⁾ Als één daarvan noemen wij de textielindustrie als een goede deviezenbron voor ontwikkelingslanden.

⁴⁴⁾ Bron: World Apparel Fiber Consumption 1961-1963; F.A.O., Rome, augustus 1965.

⁴⁵⁾ Bron: F.A.O.

⁴⁶⁾ „Textile Market Problems and Prospects”, D. P. Harrison (Chemstrand), Chemical Marketing Research Association, Asheville N.C., september 1965.

Tot eenzelfde conclusie kwam Horne in zijn reeds aangehaald inleidend betoog op de twee dagen van het I.C.A.C. Symposium in Washington.

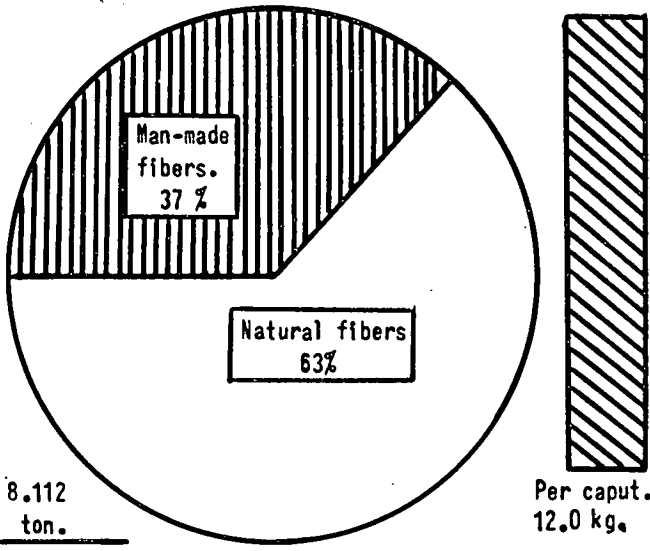
AVAILABILITY OF PROCESSED FIBER PRODUCTS.

Chart XX

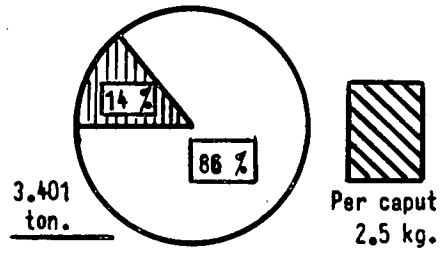
1963.

(1,000 tons)

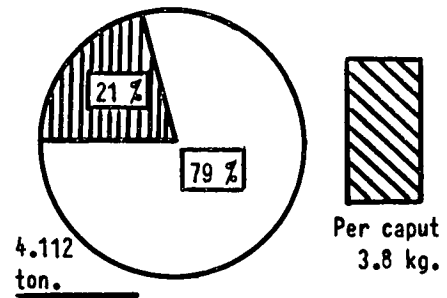
DEVELOPED COUNTRIES.

DEVELOPING COUNTRIES.

CENTRALLY PLANNED COUNTRIES.

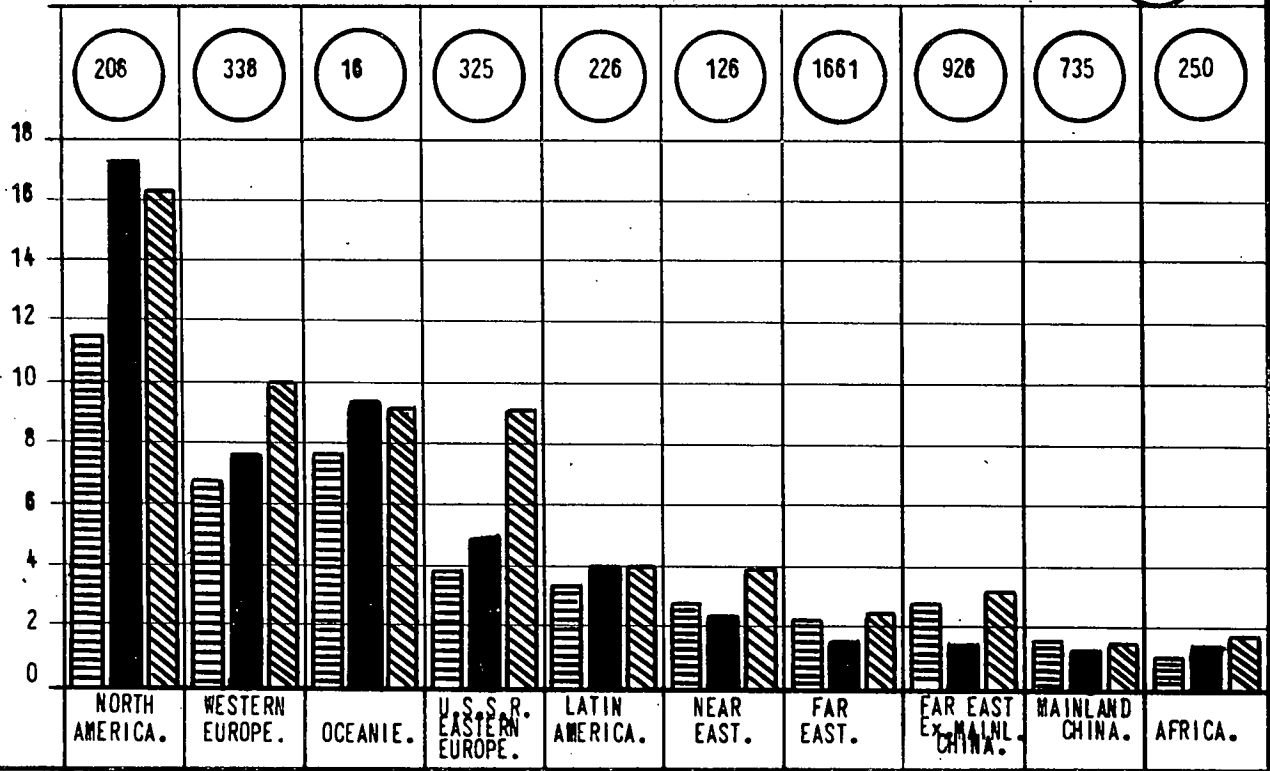
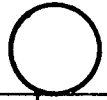
PER CAPUT FIBER CONSUMPTION.

Chart XXI

Consumption per caput in kg.

1938 1950 1963.

Population 1963. in mln.

8. Internationale aspecten van de concurrentie tussen katoen en man-made fibers

HET is een goede traditie, dat het I.C.A.C. zich in zijn beschouwingen concentreert op de grondstof katoen.

Daar de afvaardiging naar de jaarvergaderingen uit regeringsdelegaties bestaat is het begrijpelijk, dat men tijdens de discussies dikwijls op problemen van de internationale politiek stuit. De betiteling „reizend katoenparlement” is hieruit voortgekomen. Volgt men de katoen op zijn verdere gang van grondstof tot eindprodukt dan is het al weinig anders. Zodra men uit de agrarische sfeer treedt en naar het terrein van de industriële verwerking overgaat, komen direct de problemen van de concurrentie met de veelsoortige man-made fibers naar voren. Ook deze dragen dikwijls een sterk internationaal politiek karakter met zich. In de voorgaande paragrafen zijn verschillende symptomen hiervan reeds beschreven. Ten einde het kader waarbinnen de vezelconcurrentie zich afspeelt nog eens duidelijk te omlijnen zullen wij dit internationale beeld kort samenvatten.

Bij het constateren van de feiten betreffende produktie, handel, voorraden en verbruik zagen wij hoe zeer de katoenproduktie klimatologisch is bepaald. Zij ligt besloten in een brede band van tropische en sub-tropische gebieden, die politiek aan elkaar verwant zijn. Met uitzondering van de Verenigde Staten, enkele Westeuropese gebieden en de landen behorende tot de groep van de Sowjet-Unie, Oost-Europa en het vasteland van China, wordt de katoen verbouwd in ontwikkelingslanden. Hij is daarvan het belangrijkste agrarische exportprodukt. Het aanbod van de man-made fibers concentreert zich daarentegen in de geïndustrialiseerde landen. Deze nemen ruim drievierde deel van de wereldproduktie voor hun rekening. In wezen speelt de inter-fiber competition⁴⁷⁾ zich dus af tussen de landbouw van de ontwikkelingslanden en de chemische industrie van West-Europa, Noord-Amerika en Japan.

Bij het vergelijken van de ontwikkeling van de vezelproduktie vallen vooral de laatste tien à twintig jaar verschillende verschuivingen in het oog. Het aanbod van katoen en van man-made fibers steeg over de gehele linie, zij het dat de produktie van deze laatste groep in haar totaliteit de natuurlijke rivaal ver overtrof⁴⁸⁾. De stijging van het katoenaanbod komt zowel voor rekening van de historische als van de nieuwe producentenlanden, zulks met uitzondering van de Verenigde Staten. Hoewel de uitbreiding van de produktiecapaciteit der man-made fibers in haar totaliteit aanzienlijk is, openbaren zich, zeker in het laatste decennium, grote verschillen tussen de groepen onderling. Het zijn immers vooral de non-cellulosics die bijzonder sterk naar voren komen⁴⁹⁾. Geografisch gezien blijft de uitbreiding der man-made fibers sterk binnen de

⁴⁷⁾ Waarbij wij het hier in het bijzonder hebben over de kwantitatief belangrijke vezels: katoen en man-made fibers. Bij de wol, die in een geheel verschillend klimaat wordt geproduceerd, spelen weer andere factoren een rol.

⁴⁸⁾ In het overzicht betreffende de inter-fiber competition, dat het secretariaat van de I.C.A.C. in maart 1966 voor de Unctad samenstelde, vinden wij deze trend nogmaals beknopt als volgt gekarakteriseerd. De katoenproduktie steeg in de laatste 10 jaar (1954-1964) van 41 mln. bln. tot 52 mln. bln., of gemiddeld met 2½ pCt. per jaar (eerste 5 jaar 3 pCt.; tweede 5 jaar 2 pCt.). De man-made fibers stegen in dezelfde periode van 14 mln. c.b.e.'s tot 34 mln. c.b.e.'s of 8,6 pCt. per jaar (eerste helft 7,1 pCt.; tweede helft 10,1 pCt.).

⁴⁹⁾ Dezelfde I.C.A.C.-publikatie leert ons nog eens dat de groei der cellulosics de laatste 10 jaren 5,1 pCt. gemiddeld per jaar bedroeg tegen 24,6 pCt. voor de non-cellulosics.

grenzen van de reeds genoemde centra der industrielanden geconcentreerd⁵⁰⁾. Op het ogenblik bedraagt het volume der man-made fibers in cotton bale equivalents uitgedrukt tweederde van het katoenaanbod.

Gedurende de laatste jaren is er een discrepantie ontstaan tussen de vraag en het aanbod van katoen op de wereldmarkt. De exporten van vrijwel alle produktielanden stegen. Een uitzondering hierop vormden de Verenigde Staten, die met een sterk schommelende uitvoer als residuleverancier optraden. Mede ten gevolge hiervan accumuleerde meer dan de helft van de stijgende katoenvoorraden zich in dat land. Bij de aanvang van het nieuwe katoenjaar — 1 augustus 1966 — schat men de Amerikaanse buffer voorraad op 16½ mln. balen. Een situatie die in I.C.A.C.-kringen opnieuw om bezinning vraagt.

In de chemische sector van het vezelaanbod heeft men, althans tot dusverre, steeds voldoende afzet voor de produktie kunnen vinden. Of dit ook nog het geval zal zijn wanneer de thans reeds voorbereide capaciteitsuitbreidingen alle geëffectueerd zijn, zal de toekomst leren. Tot nu toe hebben de producenten van man-made fibers echter hun prognoses nog steeds waar weten te maken.

Bij de verwerking der vezels zien wij een ontwikkeling, die parallel loopt aan de trend van de vezelproduktie. De katoenverwerkende industrie heeft voor een deel de weg terug naar de grondstofproducerende gebieden gezocht. Daar steeg het katoenverbruik het sterkst. In de geïndustrialiseerde landen bleef de katoenconsumptie in de laatste tien jaar stationair. Japan vormde hierop in zoverre een uitzondering dat het dit beeld slechts voor de tweede helft van die periode vertoonde. Deze stabiele, en in een wereld van stijgend vezelverbruik daardoor van een relatieve teruggang getuigende, situatie contrasteert sterk met de onstuimige groei van de verwerking der man-made fibers in die landen. Bij de produktie van weefsels en breisels zien wij in West-Europa, de Verenigde Staten en Japan dus het accent verschuiven van katoen naar man-made fibers.

De wereldhandel in weefsels van beide vezelsoorten, uitgedrukt in procenten van de produktie van katoen en man-made fibers, daalde na de eerste wereldoorlog. De laatste tijd is deze beweging tot stilstand gekomen. Wel stijgt het aandeel van de weefsels welke geheel of gedeeltelijk uit man-made fibers zijn samengesteld in de internationale handel langzaam doch gestadig.

De mondiale spreiding van de consumptie per hoofd blijft nog groot. In de geïndustrialiseerde landen is zij het hoogst. Het peil van het gemiddelde verbruik in de Verenigde Staten, de landen van West-Europa en Japan toont nog grote onderlinge verschillen. In Oost-Europa steeg het verbruik per hoofd in de Sowjet-Unie het sterkst van alle, nl. van 4,85 kg in 1950 tot 9,1 in 1963. Zowel in de Westerse wereld als in de ontwikkelingslanden neemt het vezelverbruik voortdurend toe. Het niveau in deze laatste groepering varieert momenteel van 1,5 kg tot 4 kg. Het blijkt zeer moeilijk te zijn dit lage peil spectaculair te verhogen.

Zo is, in grote trekken gezien, het „klimaat” waarin zich de concurrentiestrijd der vezels momenteel afspeelt niet al te gunstig voor de natuurlijke vezels. De wol, die wij slechts zijdelings in onze beschouwingen betrokken, heeft thans energieke pogingen ondernomen om haar

⁵⁰⁾ Van 1959-1964 nam de produktie het meest toe in West-Europa en wel met gemiddeld 12,6 pCt. per jaar. Japan en de Verenigde Staten volgden met resp. 9,7 pCt. en 8,8 pCt.

identiteit te herwinnen. Zij poogt daardoor een speciale plaats tussen de steeds meer gevarieerde vezelaanbiedingen te veroveren. De katoen is hier nog nauwelijks aan toe. Hij bevindt zich in het grensgebied tussen de geïndustrialiseerde landen en de ontwikkelingsgebieden. Op dit raakvlak staat hij aan de grote concurrentie van de chemische industrie bloot. Nu is het beginsel van de mededinging ook binnen de man-made fibers natuurlijk bepaald niet onbekend. Men trekt daar echter van een totaal ander financieel marge-startpunt ten strijde. Bovendien is het aantal aanbieders in de markt zeer gering⁵¹⁾ in verhouding tot de ontelbaar vele agrarische producenten. Verder toont de ontwikkeling de laatste jaren aan hoe groot de mogelijkheden zijn die de man-made fibers op velerlei gebied reeds hebben benut en die hen nog wachten.

Het simpele feit, dat deze inleiding over inter-fiber competition op het programma van de 25ste jaarvergadering van de I.C.A.C. te Lima voorkomt, bewijst reeds hoe zeer de katoenproducenten er zich van bewust zijn dat de problemen waarvoor zij zich thans gesteld zien, zeer nauw verband houden met deze mededinging. In deze paragraaf onderstreepten wij nog eens het internationaal politieke karakter van de inter-fiber competition⁵²⁾. Daarnaast kent de strijd tussen de katoen en de man-made fibers echter nog tal van andere facetten. In een volgende paragraaf zullen wij in het kort hierop ingaan, waarbij wij ons zoveel mogelijk op de stoel van de producenten van de cellulose en non-cellulose zullen plaatsen. Vervolgens zal worden getracht enkele suggesties te doen hoe een verder programma van actie in I.C.A.C.-verband zou kunnen worden ontwikkeld. Slechts indien dit geschiedt tegen de achtergrond van de tot dusverre geschetste internationale verhoudingen, kunnen voorstellen — hoe zich in den vervolge in de inter-fiber competition op te stellen — kans van slagen bieden.

9. De man-made fiber industrie en de verschillende wijzen waarop zij haar markten benadert

DE doelstelling welke in 1965 voor het I.C.A.C. Symposium on Inter-Fiber Competition werd gekozen, was het beantwoorden van de vraag: „What influences decision making with regard to the use of cotton and/or man-made fibers from the viewpoint of manufacturers, wholesalers and retailers”. In de voorgaande para-

⁵¹⁾ In de Verenigde Staten wordt de markt van man-made fibers praktisch geheel beheerst door 8 concerns, nl. Du Pont, Chemstrand, Celanese, Eastman, Allied Chemicals, Beaurit, Am. Cyanamid en Am. Enka; zij produceerden in 1964 tezamen 99 pCt. van de polyesters in de Verenigde Staten, 92 pCt. van de acrylics en 81 pCt. van de polyamides.

Gegevens van National Cotton Council of America.

⁵²⁾ Ten einde volledig te blijven zij erkend, dat zowel de industriële verwerking van katoen als de handel in katoenen textielen belangrijke internationale problemen opwerpen. Ten einde op dit terrein enige orde te scheppen werd immers in 1962 voor de periode 1962-1967 te Genève het „Long term arrangement regarding international trade in cotton textiles” aangegaan. Gezien de zojuist geschetste nauwe samenwerking van katoen met man-made fibers zijn de slotwoorden van een recent betoeg over deze materie in deze voetnoot wel op hun plaats: „Since the textile-industry is a multi fiber industry any negotiations among governments on world textile problems must include man-made fibers if workable solutions are to be achieved. In fact, to attempt to achieve an orderly flow of trade among nations on the basis of single fiber trade agreements is like trying to control the flow of a river by building a dam half way across”. Deze aanhaling geschiedde uit: „Man-made fibers — new developments in production, processing and marketing”. Robert L. Churchill (Eastman Chemical Products Inc.) — I.F.C.A.T.I. — volume 6 — 1965.

grafen zijn wij uitvoerig ingegaan op de onstuimige groei van de man-made fiber productie; het beste bewijs dat in de praktijk de keuze tussen katoen en de verschillende varianten van kunstvezels maar al te dikwijls ten gunste van deze laatste uitvalt. In het thans volgende deel van onze beschouwingen zullen wij trachten de wijze waarop de man-made fibers hun afzetmarkten benaderen nader te belichten. Gezien de succesvolle wijze waarop zij dit ten uitvoer brachten kan dit andere vezelproducenten allicht tot lering strekken.

Als een van de meest zekere bases voor het succes noemen wij hier allereerst de research: het onderzoek op chemisch/technisch, economisch, financieel en commercieel terrein. De omvang van de totale research in de man-made fiber industrie is natuurlijk nimmer exact in cijfers uit te drukken. Daartoe zijn deze activiteiten veel te complex van aard. Horne heeft het vorige jaar toch enkele indicaties verstrekt betreffende de bedragen welke in de Verenigde Staten aan de research en de ontwikkeling op technisch en chemisch gebied worden besteed⁵³⁾. Deze ruwe schatting doortrekkend zouden wij voor dit onderdeel van de totale research voor 1965 op ca. \$ 135 mln. komen.

Voor West-Europa en Japan ontbreken dergelijke ramingen. Wel is het mogelijk bepaalde uitlatingen over de percentages, die de researchkosten van de omzet uitmaken, op elkaar af te stemmen. Misschien is de intensiteit waarmee het chemisch-technisch onderzoek in de laboratoria en fabrieksinstallaties van Japan en West-Europa wordt bedreven iets minder groot dan in de Verenigde Staten. Daarmee rekening houdend zal een voorzichtig raming van een totaal bedrag van ca. \$ 250 à 275 mln., dat in de man-made fiber wereld ieder jaar aan research wordt uitgegeven, o.i. niet ver van de waarheid af zijn⁵⁴⁾.

Waarom nu op deze plaats met deze toch altijd nog uiterst globale cijfers wordt geopereerd? Moet dit als het ware automatisch de aankondiging van een dreigende lawine van weer nieuwe vezels inleiden? De concurrentie tussen de man-made fiber producenten is dusdanig hevig, dat het doen van voorspellingen hierover voor een outsider een hachelijke opgave blijft. Toch lijkt het — de vele uitspraken die op dit gebied de laatste jaren zijn gedaan analyserend — alsof ons in de komende jaren geen opzienbarende vindingen te wachten staan.

Het denkvermogen waarover de internationale man-made fiber industrie beschikt, is de laatste kwart eeuw overigens actief genoeg geweest. De scheppingen van de polyamides (1940), de acrylics (1950) en de polyesters (1952) liggen immers nog vers in het geheugen. Weliswaar zijn thans nog enkele interessante nieuwe vezelgroepen, zoals die gebaseerd op polyurethaan (Spandex-Lycra) en polypropyleen (Meraklon - Herculon), in ontwikkeling, doch de ervaring heeft wel geleerd, dat er nog jaren kunnen verlopen aler deze vezels hun volle wasdom hebben bereikt⁵⁵⁾.

Dit alles wil echter niet zeggen, dat het onderzoek op het ogenblik stil staat. De research richt zich momenteel

⁵³⁾ Dit geschiedde in zijn „keynote address” tijdens het Symposium te Washington, waar o.a. ramingen van Chemstrand werden geciteerd.

⁵⁴⁾ Gerelateerd aan de door ons in tabel 7 geschatte waarde van de wereldproductie aan man-made fibers zou deze research dan in de orde van grootte van gemiddeld 3,6 pCt. van de jaaromzet komen.

⁵⁵⁾ „Fibers and the years ahead”, Ford B. Draper (du Pont de Nemours). In deze rede over: „New horizons in man-made fibers” werd de ontwikkeling van Spandex (1946) tot Lycra (1962) ten voorbeeld gesteld.

echter meer op de verbetering van de reeds gelanceerde vezels. In deze horizontale produktiedifferentiatie zit overigens nog zeer veel perspectief. De eerste successen op dit terrein bewijzen het. Wij noemen hier allereerst de in het vakjargon bekende crimping, lofting en texturizing van diverse typen van man-made fibers, wijzigingen waarbij van de bestaande technologie wordt uitgegaan. Door het aanbrengen van variaties in de doorsnede van de vezel, door het toepassen van valse twist e.d., worden veranderingen in de dikwils „kunstmatig” aandoende optiek van de man-made fibers aangebracht. Soms worden zelfs nieuwe eigenschappen aan de bestaande toegevoegd.

Gezien de omvang van de investeringen is het geen wonder, dat nu als het ware deze pas op de plaats wordt gemaakt. Men gaat tevens na of wel alle mogelijkheden van de bestaande cellulose en non-cellulose naar behoren zijn onderzocht en uitgebuit. Juist in de laatste tijd heeft men daarbij weer merkwaardige resultaten bereikt. Als een typisch voorbeeld noemde Goode verleden jaar de opkomst van de Tri-cel, in wezen een wat laat tot ontwikkeling gebrachte loot van de acetaat-groep ⁵⁶⁾. Een tweede verschijnsel is de introductie van de polysynetics; de high-wet modulus rayonvezels, die wellicht tot de meest te duchten concurrenten van katoen zullen uitgroeien.

Het bezwaar van een overzicht in vogelvlucht, zoals wij thans geven, is ongetwijfeld de oppervlakkigheid. Maar al te gemakkelijk kan door de snelheid van ons rapporteren de indruk worden gewekt alsof het scheppen van nieuwe dimensies voor bestaande man-made fibers en het verbeteren van oude vezels een eenvoudige zaak zou zijn. Gelukkig maar voor de producenten van natuurlijke vezels: dit is zeer bepaald niet het geval. Alleen de tijd welke verloopt tussen het signaleren van de eerste mogelijkheden om tot bepaalde modificaties te komen en het vertalen van de laboratoriumproeven in een productie op redelijk grote schaal, bewijst reeds welke ontzaglijke inspanningen en kosten gepaard gaan met het werkelijk succesvol „brengen” van zulke nieuwe variaties.

In nog sterkere mate geldt dit als men toch het speurwerk naar nieuwe chemische constructies voortzet. In de vakliteratuur en vanuit de praktijk worden juist de laatste tijd weer nieuwe varianten op de bestaande technologische groeperingen gemeld. Naast de reeds genoemde wijzigingen van de non-cellulose in hun huidige opbouw, meldt men thans de menging van polyamides en polyester in polymere vorm. Als verdere onderwerpen van research noemen wij vervolgens de ontwikkeling van de bi-componenten in de acrylics — Orlon 33; het inbouwen van witmakers in polyester - Kodel 4 en Vestan — en het lanceren van spun-bound sheets. Gezien de felheid van de onderlinge mededinging is het zaak al deze onderwerpen van chemische research nauwkeurig in hun verdere ontwikkeling te volgen. Niet alleen in de diepte maar ook in de breedte van het front waarin de man-made fibers oprukken, schuilt voor de natuurlijke vezels een dreiging waarvoor zij terecht beducht zijn.

Dit geldt vooral in die gevallen waar de nieuwe vezels met hun specifieke chemische opbouw in de textielbedrijfskolom partners vinden, waarmee zij tezamen de orthodoxe technische verwerkingsmethoden weten te omzeilen. Wij wezen in dit verband reeds op de grote vlucht die de non-cellulose in de sector der kettingbreistoelen hebben genomen. Zowel op het gebied van damesondergoed als van

herenoverhemden hebben zij een geduchte bres geslagen in de mogelijkheden voor de katoenafzet. Een soortgelijke verschuiving van katoen naar man-made fibers wordt veroorzaakt door de raschel-machines, die op het ogenblik een groot deel van de vitrage-markt hebben veroverd.

Op een gebied dat wij tot nu toe nog niet aanroerden, nl. dat van de tufted vloerbedekking, heeft de wol een aanzienlijk deel van de groeimogelijkheden moeten afstaan aan polyamides en acrylics. De cijfers voor het verbruik van deze garens in tufted carpets in de Verenigde Staten spreken hierover een duidelijke taal.

TABEL 11.

Het verbruik van face-yarns voor tufted carpets in de Verenigde Staten ⁵⁷⁾

(mln. lbs.)

	1960	1964
Wol	55,9	51,1
Katoen	49,1	34,5
Cellulose	74,6	104,6
Non-cellulose		
waarvan acrylics	10,0	72,1
polyamides	32,9	172,1
Diversen	1,0	11,0
Totaal	223,5	445,4

Geheel los van de historische verwerkingsmethoden van vezels op spin-, weef- en breimachines staat de techniek van de non-woven fabrics. Het vervaardigen van textielproducten zonder dat eerst de moeizame weg van het ver-spinnen van discontinue vezels tot garens is ingeslagen, heeft voor velen altijd een magische bekoring gehad. Daar de adhesie van de losse vezels bij non-woven fabrics op een andere methode dan door de verstrengeling van garens tot stand moet komen, kan een nabootsing van geweven of gebreide eindproducten meestal alleen worden verkregen door terug te vallen op de intensiteit van de binding en de fysieke kracht van het basismateriaal zelf. Dit laatste wordt inderdaad door bepaalde man-made fibers opgebracht. Vandaar het grote percentage van dit materiaal dat in non-woven fabrics wordt verwerkt ⁵⁸⁾.

Ondanks de hoge verwachtingen die men van de non-wovens had, is de ontwikkeling van deze groep tot nu toe echter weinig spectaculair geweest. In de Verenigde Staten bedroeg de productie van de „bonded web products” in 1963 slechts 80 mln. lbs. of ca. 1 pCt. van de totale vezelconsumptie. En toch moet men de ontwikkeling van dergelijke revolutionaire procédés voortdurend blijven volgen. Immers, al deze nieuwe vindingen, zowel de succesvolle als de vaak nog ietwat sluimerende, dragen tezamen bij tot

⁵⁷⁾ Bron: Textile Organon, november 1965. Harrison etaleerde deze verschuiving als volgt:

Het aandeel van wol in het vezelverbruik in de Verenigde Staten

	1955	1960	1965
	(in pCt.)		
Kleding	4,2	3,8	3,1
Tapijten	1,8	2,2	0,9
	6,0	6,0	4,0

⁵⁸⁾ In West-Duitsland kon het vezelverbruik in non-wovens als volgt worden gespecificeerd:

Cellulose	53 pCt.
Non-cellulose	20 pCt.
Katoen	17 pCt.
Overige vezels	10 pCt.

Deze cijfers stemmen overeen met de Amerikaanse break-downs. Fiber Bonded Fabrics, Dr. H. Jörder. International Technical Conference C.I.R.F.S., Wenen 1964.

⁵⁶⁾ „Cotton and man-made fibers; a retailer's view”, L. Goode, Washington 1965.

het enorme aanbod van man-made fibers dat wij in het voorgaande reeds hebben beschreven. Natuurlijk heeft ook deze tot de verbeelding sprekende, snelle ontwikkeling haar schaduwzijden. Deze zijn door geen economische research, hoe grondig zij ook moge worden uitgevoerd, te voorkomen. Een groot nadeel van de vergroting van het aanbod van man-made fibers is, dat deze schoksgewijs verloopt. Dank zij de grote vraag die er tot nu toe voor dit materiaal heeft bestaan, is het bezwaar nog niet sterk naar voren gekomen. Het is echter goed hierop bedacht te zijn; juist nu!

De oorzaken van deze schoksgewijze ontwikkeling zijn de volgende. In de eerste plaats is zij een gevolg van de noodzaak direct naar een optimum aan bedrijfsgrootte te moeten streven. Uitbreidingen kunnen daardoor nooit geleidelijk tot stand worden gebracht. Verder ligt het in de aard van elke onderneming, die zich in een oligopolistische situatie weet, te streven naar het behoud of naar een vergroten van het specifieke marktaandeel. Men is daarbij geneigd te anticiperen op de verwachte toename van de totale afzetmogelijkheden. Ook dit kan meermalen tot het ontstaan van een tijdelijke overcapaciteit leiden.

Dit laatste verschijnsel dreigt in de komende jaren nog te worden versterkt door het aflopen van bepaalde fabricage-licenties, nl. voor de polyesters. Een nieuw element wordt verder gevormd door de wens om in de thans groeiende Westeuropese eenheidsmarkten te penetreren. Zo zien wij heden ten dage een wedloop tussen Britse en Amerikaanse producenten die allen op korte termijn hun plaats op de E.E.G.-markt willen reserveren. De vergroting van het aanbod van man-made fibers zal daarom in de naaste toekomst niet altijd in alle sectoren zonder schokken verlopen⁵⁹⁾. Dit met alle nadelen van dien!

Het is met deze wetenschap voor ogen, dat wij ons tot nu toe ervan hebben onthouden nader in te gaan op de vele enthousiaste voorspellingen over het toekomstige verbruik van man-made fibers. Ter afsluiting van dit overzicht over de research in de ruimste zin des woords willen wij echter voor een van de prognoses een uitzondering maken. In het bijzonder omdat deze blik in de toekomst op de feitelijke ontwikkeling van de laatste vijf jaar is gebaseerd. Bovendien gaat de prognose in kwestie niet verder dan 1970.

TABEL 12.

Een prognose voor het vezelverbruik in de Verenigde Staten⁶⁰⁾

	1960		1965		1970	
	(mln. lbs.)	(pCt.)	(mln. lbs.)	(pCt.)	(mln. lbs.)	(pCt.)
Katoen	4.191	65	4.600	54	4.100	45
Wol	411	6	370	4	300	3
Cellulosics	1.056	17	1.640	20	1.590	17
Non-cellulosics	614	9	1.695	20	2.770	31
Glas	148	3	270	2	390	4
Totaal	6.420		8.575		9.150	

Het zou ons te ver voeren de door de samensteller van deze tabel in zijn publikatie gegeven uitvoerige motivering hier te herhalen. Het totale beeld van het dalende aandeel van de katoen en het stijgende verbruik van man-made fibers — waaronder in het bijzonder de non-cellulosics — past in de trend van de ontwikkeling die wij tot dusverre

⁵⁹⁾ „De marketing-problematiek in de man-made fiber industrie in West-Europa”, Drs. P. A. W. Roef (A.K.U.), Doctoraal scriptie Rotterdam, 1966.

⁶⁰⁾ Textile Market Problems and Prospects, D. P. Harrison.

hebben beschreven. De tabel illustreert verder duidelijk het hoge tempo waarin verschuivingen in het vezelpakket waarschijnlijk worden geacht. Juist waar in Amerika de katoenproducenten nog altijd zo'n sterke positie innemen zal dit voor velen buiten dit land een teken aan de wand moeten zijn.

Aan mogelijkheden om zijn positie te verdedigen heeft het juist de katoen in Amerika de laatste tijd immers niet ontbroken. De cijfers van de in feite stijgende consumptie, die ook in tabel 12 zijn weergegeven, bevestigen dit. Als wij het over een versterken van de positie hebben, doelen wij hier niet in het bijzonder op het gebruik van de reeds vermelde wapens uit het arsenaal van de internationale politiek⁶¹⁾. Veeleer is het de overgang van het „dual-pricing system” naar het „single-pricing system” wat de afname van de katoen in de Verenigde Staten heeft gestimuleerd. Een herstel dus van een juiste concurrentiepositie; een situatie waar de Amerikaanse textielindustrie vele jaren voor heeft gevochten. Wij komen hiermee tevens op het begrip „prijs”, een wapen dat in de inter-fiber competition naast kwaliteit en kwantiteit natuurlijk wordt gehanteerd.

Voor het forum van katoenproducenten is dit onderwerp alleen te behandelen door zich los te maken van elke emotionaliteit. Niemand zal de vele miljoenen, die voor hun dikwijls maar al te karig bestaan afhankelijk zijn van de opbrengst van katoen, een redelijke opbrengst van dat natuurprodukt misgunnen. In de concurrentiestrijd van elke dag wordt de prijs echter bepaald door tal van andere factoren dan door begrip voor noden en verlangens alleen. Zo is het een economisch gegeven dat bij de prijsbepaling voor katoen nu eenmaal rekening moet worden gehouden met de normale concurrentie van andere vezels, waaronder de man-made fibers. Niemand zal zich hieraan kunnen onttrekken.

In het prijzenvlak is het vooral de rayonvezel die als de meest geduchte mededinger van de katoen optreedt. In de studies welke in het recente verleden over de concurrentie tussen katoen en man-made fibers zijn gemaakt, is hier reeds uitvoerig op gewezen⁶²⁾. De meest recente ontwikkelingen in de Verenigde Staten hebben het bestaan van een nauwe relatie tussen de prijzen van katoen en rayonvezel nog eens duidelijk beklemtoond.

Aansluitend bij hetgeen zojuist over het „dual-pricing system” voor katoen werd opgemerkt, behoeft het geen betoog, dat de goedkoopste onder de man-made fibers — de rayonvezel — tijdens het jarenlang in de Verenigde Staten heersende gunstige klimaat van kunstmatig hoog gehouden katoenprijzen een unieke kans heeft gekregen zijn afzet flink te vergroten. Een mogelijkheid die — mede dank zij het verschijnen van de polysynetics — zeer goed werd benut. Sedert de prijsverlaging van de katoen in het binnenland van de Verenigde Staten⁶³⁾ zijn de concurrentieverhoudingen echter weer ten gunste van de natuurlijke vezel gewijzigd.

In sommige kringen worden argumenten als zouden vezelprijzen nog een doorslaggevend element kunnen vormen in de concurrentiestrijd meestal met de nodige scepsis

⁶¹⁾ Het katoen-akkoord van Genève.

⁶²⁾ „Cotton, Rayon, Synthetic Fibers Competition in W.-Europe”, F. D. Barlow, U.S.D.A., januari 1957;

„The Cotton Industry of W.-Europe in a Changing World”, Dr. W. T. Kroese, I.F.C.A.T.I., 1958;

„Competition between Cotton and Man-made Fibers in W.-Europe”, Bernice M. Hornbeck, U.S.D.A., juni 1961.

⁶³⁾ In de orde van grootte van 6½ \$-cts. per lb.

aangehoord. Men pleegt dan te verwijzen naar het betrekkelijk geringe percentage dat de grondstof heeft in de prijs van het eindprodukt ⁶⁴⁾. Inderdaad zal de uitwerking van een daling in de grondstofnoteringen op de eindprijs van een textielprodukt niet mogen worden overschat. In de praktijk komt het echter maar al te dikwijls voor, dat de kopers van de katoen of man-made fibers slechts een zeer klein gedeelte van de gehele verticale bedrijfskolom kunnen overzien.

Voor een single-spinner is de grondstofprijs bijv. alles bepalend. Maar ook een geïntegreerde textielonderneming zal een verschil tussen de prijzen van katoen en rayonvezel wel degelijk naar waarde weten te schatten. Dit vooral als de laatste een grote mate van stabiliteit bezitten. Ter illustratie laten wij hieronder enkele garen- en doekcalculaties uit de praktijk volgen.

TABEL 13.

Vergelijkende calculaties van garens en doeksoorten uit katoen en rayonvezel ⁶⁵⁾

Garens: Eng. nr. 30	Katoen	Rayonvezel
Prijs in \$ cts./kg	115	95
Grondstof	61,5 pCt.	57,7 pCt.
Toegevoegde waarde	38,5 pCt.	42,3 pCt.
te splitsen in:		
loon	15,5 pCt.	18,4 pCt.
rente/afschrijving	9,5 pCt.	9,6 pCt.
overige kosten	13,5 pCt.	14,3 pCt.
Geweven doek; constructie 68x66 - 30/30; gebleekt - 36"		
Prijs in \$ cts./m	26,1 cts.	23,9 cts.
waarvan grondstof	31,1 pCt.	26,5 pCt.

Uit deze becijferingen blijkt weer, dat de katoen toch voortdurend rekening zal moeten houden met de prijsstelling van de rayonvezel ⁶⁶⁾. Maar hoe verhouden zich nu de prijzen van katoen t.o.v. bijv. de discontinue non-cellulosics? Vergelijkingen zijn hier niet zo gemakkelijk te maken daar veel van deze concurrentie zich afspeelt in het gebied der menggarens en mengweefsels. Een onderwerp, dat wij in de slotparagraaf nog zullen aansnijden. Ten einde toch enig inzicht te geven in de prijsverschillen die zich bij een vergelijken van katoen met polyestervezels kunnen voordoen, laten wij hieronder een tweede garencalculatie volgen.

TABEL 14.

Vergelijkende calculaties van garens uit katoen en polyestervezel ⁶⁷⁾

Garens: Eng. nr. 60	Katoen	Polyestervezel
Prijs in \$ cts./kg	200	332
Grondstof	56 pCt.	75 pCt.
Toegevoegde waarde	44 pCt.	25 pCt.

Zo op het eerste gezicht lijkt het gevaar, dat de hoog-

⁶⁴⁾ Deze varieert natuurlijk van artikel tot artikel. In de jaren vijftig was het een stelregel dat in de Verenigde Staten het gemiddelde van katoen in kleding of huishoudtextiel niet meer dan 1/8ste van de detailprijs zou bedragen. Ook nu zal deze verhouding nog opgeld doen.

⁶⁵⁾ Hierbij werd uitgegaan van een katoenprijs van 28½ \$-cts. per lb. en van een rayonvezelprijs van 53 \$-cts. per kg.

⁶⁶⁾ Geïnteresseerden in deze materie verwijzen wij gemakshalve tevens naar het overzicht van vezel- en garennoteringen in Textile Organon (juli 1965). Deze grafiek geeft duidelijk weer hoe de rayonvezel de katoennoteringen zo mogelijk op een „veilige” afstand volgt.

⁶⁷⁾ Hierbij werd uitgegaan van een katoenprijs (Gizeh) van 40 \$cts. per lb. en van een polyester-prijs van \$ 2,46 per kg.

geprijsde non-cellulosics de katoen een sterke concurrentie aan zullen doen niet groot. Alleen indien de polyamides, de polyesters en de acryls kwalitatief bepaalde voordelen kunnen bieden zou dit de doorslag kunnen geven. Dat dit een te simplistische redenering is begrijpt echter een ieder die zich vertrouwd heeft gemaakt met de snelle groei der man-made fibers.

Mocht verder het grote prijsverschil tot nu toe een rol hebben gespeeld, dan komt hier nog bij, dat het prijsfront van de duurdere non-cellulosics wel eens in beweging zou kunnen geraken. Immers, daar waar productiecapaciteiten sterk worden uitgebreid, waar patenten hun beschermende waarde gaan verliezen, waar de kapitaalintensiteit een industrietak tot een optimale benutting van de capaciteit dwingt, zal automatisch een grote druk op de markt ontstaan. Het is daarom verstandig met een geleidelijk aan dalende tendens van de prijzen voor bepaalde groepen non-cellulosics rekening te houden ⁶⁸⁾. Maar ook los van de dreiging die deze nieuwe benadering van de markt voor de katoen kan betekenen, is het noodzakelijk na te gaan op welke wijze de man-made fiber producenten in de achter ons liggende jaren kans hebben gezien een afzet te vinden voor hun allernieuwste hooggeprijsde produkten. Hierbij raken wij aan het meest boeiende deel van de inter-fiber competition, nl. de wijze waarop zij hier de markten als het ware voor wisten te creëren.

Allereerst iets over het meest in het oog vallende onderdeel der werkzaamheden die nodig zijn om een afzetgebied te scheppen: de promotion. Zoals Horne verleden jaar gepoogd heeft de kosten te volgen, die de Amerikaanse man-made fiber industrie hiervoor jaarlijks besteedt, zo hebben wij — evenals bij de research — getracht deze raming up to date te brengen en aan te vullen.

TABEL 15.

Kosten van promotion voor man-made fibers ⁶⁹⁾

	in 1965
Verenigde Staten	\$ 70 mln.
West-Europa	\$ 55 „
Japan	\$ 26 „
Totaal	\$ 151 mln.

Natuurlijk betreft het hier slechts een zeer voorzichtige raming der uitgaven. Bovendien wordt de hier bedoelde, gerichte propaganda nog versterkt door aanvullende promotion van de verder verwerkende industrie en van de handel. Het is echter voldoende de orde van grootte aan te geven van de financiële krachtsinspanning die op dit terrein tot ontplooiing komt. Het is de top van een ijsberg van activiteiten. De basis van deze propaganda: de research in al zijn facetten; het marktonderzoek; de opvolging en ondersteuning van elke campagne door technische service; de adviezen aan de vezel- en garenverwerkers, waar nodig aangevuld door de aanwijzingen aan verdere industriële verbruikers en aan distributeurs; de organisatie van de controle op de verwerkingsvoorschriften; al dat vele waarop de eigenlijke reclame pleegt te steunen blijft voor de buitenstaander verborgen.

Het lijkt zo eenvoudig dit alles in de theoretische volgorde op te sommen. Iedere insider in de hoge textielbedrijfskolom weet echter in welk een zee van problemen

⁶⁸⁾ „International commodity policies and their effect upon the textile industry”, Mario Ludwig, I.F.C.A.T.I., Volume 6, 1965.

⁶⁹⁾ National Cotton Council of America; Cotton Council International; Japan Spinners' Association.

van produktontwikkeling, afzetstimulering, modewijzigingen, smaakveranderingen en al wat dies meer zij, zo'n „ijsberg" pleegt te worden ondergedompeld. En dat te bedenken, dat het begrip marktbeïnvloeding, ja markt-schepping eigenlijk nog zeer jong is. Zeker geldt dit bij de verkoop van vezels en garens, waar deze benadering eigenlijk eerst bij het lanceren van de polyesters, nu zo'n twaalf jaar geleden, voor het eerst op enigszins behoorlijke schaal werd toegepast. Sedertdien hebben zich de activiteiten op het gebied van marketing ook uitgestrekt tot de overige non-cellulosics en zelfs tot de nieuwe vormen waarin thans de cellulosics worden gepresenteerd. In de haast om alles wat met deze vorm van marktbeïnvloeding te maken heeft onder woorden te brengen, spreken de zo actieve verkoop-experts tegenwoordig van de manifestatie, de „performance" van de man-made fibers. In dit alles omvattende begrip ligt eigenlijk de glans, de „glamour", die van de nieuwe vezels afstraalt opgesloten.

Natuurlijk is ook dit zwoegen niet zonder feilen geweest; een logisch gevolg haast van de onstuimigheid waarin het marketing-proces tot ontwikkeling is gebracht. Zo heeft het aantal nieuwe merken der man-made fibers, dat thans reeds in vele honderden loopt, een „inflationair" karakter gekregen. De verdeling van een als eenheid bedoelde West-europese markt in verschillende invloedssferen van man-made fiber producenten is, althans in het recente verleden, evenmin een gelukkige greep geweest. Verder signaleren wij het dictatoriaal karakter van de vezel- en garenafzet door het beïnvloeden van de markt over de hoofden der directe verwerkers heen. Commercieel gezien was dit natuurlijk volkomen verantwoord, maar toch heeft het meermalen irriterend gewerkt. Dit kan zich wreken zodra er een vervolg moet komen op een reeds gelegd commercieel contact; zodra bijv. enige technische samenwerking moet worden opgebouwd om tot de ontwikkeling van mengweefsels te komen. Op zo'n moment kunnen, juist door deze veel geprezen benadering van de verkoopmarkt, wel eens herinneringen bij de directe afnemers worden opgewekt, die belemmerend zijn voor de verdere ontwikkeling ⁷⁰⁾.

Deze kinderziekten terzijde stellend mogen wij echter toch wel constateren, dat de toepassing van deze moderne methode van marketing — het brengen van produkten op zorgvuldig voorbereide, ja soms zelfs gecreëerde afzetmarkten — naast die van de technisch-chemische research de grote stimulans is geweest waarmee de man-made fibers hun markten hebben veroverd. Het is goed dat nog eens te accentueren als wij tot besluit enkele richtlijnen willen geven voor de wijze waarop de katoenproducenten zich hier tegenover zouden kunnen opstellen.

10. Enkele suggesties voor een programma van actie voor katoenproducenten

IN de inleidende paragraaf tot deze studie wezen wij er reeds op dat wij de inter-fiber competition niet geheel zonder bijbedoeling als een luchtig ballet der vezels wilden beschrijven. Zowel in het werven om de gunst der uiteindelijke afnemers, alsook in de vele methoden van onderzoek die moeten worden toegepast om een afzetplaats op de vezelmarkt te behouden of te veroveren, ligt

⁷⁰⁾ Als men zelf onkundig is van de reacties die het trekken aan bepaalde draden oplevert, moet men niet de pretentie hebben een marionetten-theater te kunnen leiden. Een choreograaf van een ballet, die de voornaamste medewerkers in een harmonieus geheel moet zien samen te brengen, heeft het al moeilijk genoeg.

een sterke beïnvloeding over en weer besloten. Maatregelen en acties van de een lokken weer initiatieven uit van de ander. Indien de concurrentie met vernuft, elan en fantasie wordt gevoerd, kan uit het nauwkeurig volgen van de situatie op de markt en van de wijze van benadering ervan door de mededingers, reeds veel voordeel worden verkregen. Het is daarom dat wij bij de presentatie van de totale problematiek der inter-fiber competition het samengaan in de dans verkozen boven het gevecht tussen tegenover elkaar staande partijen.

Zij die voor de vezelproducenten het eigenlijke intermediair vormen om de uiteindelijke afzetmarkt te bereiken, zullen dit beter dan wie ook kunnen onderschrijven. De onder het begrip „textielindustrie" samengevoegde spinners van discontinue vezels, wevers en finishers en daarnaast de breiers, tufters en producenten van non-woven fabrics, zij allen ageren tegenwoordig niet meer specialistisch op het terrein van katoen of wol, van cellulose of non-cellulose vezels. Neen, zij volgen de ontwikkeling op de vezelmarkt met een multi-fiber mind.

Aan deze verwerkers van vezels en garens is het beheer van de apparatuur toevertrouwd, waarmee zij de grondstoffen verwerken en bewerken. Met de fabrieksinstallaties, de kostbare gebouwen en machines, die hen ter beschikking staan, dienen zij de continuïteit van hun ondernemingen te waarborgen. Zij moeten verder alle medewerkers in het productieproces de zekerheid van een bestaan verschaffen. Daarenboven verwachten de kapitaalverschaffers een redelijk rendement van de door hen ter beschikking gestelde middelen ⁷¹⁾. Het is een moeilijke opgave, die alleen volbracht kan worden indien niet van een voorkeur voor een bepaalde vezel wordt uitgegaan. Zeker, zolang een machinepark wordt gehanteerd, dat qua constructie gepredestineerd is voor de verwerking van katoen of wol, zal bij de aankoop van grondstoffen in vele gevallen de keuze naar het natuurprodukt uitgaan. Aan een dergelijke beslissing ligt echter meer een koele berekening dan emotionaliteit ten grondslag.

Moeilijker wordt het indien niet alleen een open keuze tussen natuurlijke vezels en man-made fibers wordt geboden, maar bovendien door de producenten van deze laatste assistentie wordt toegezegd bij de verwerking der vezels en de verkoop van de eindprodukten. Op de weg, die het produkt van de in wezen toeleverende textielindustrie verder langs de confectie en de vele handelskanalen aflegt, wachten toch al moeilijke problemen genoeg. Het is daarom begrijpelijk dat een ondernemer bij het maken van zijn grondstofkeuze die vezelsoort kiest, die hem de meeste kansen biedt de zo juist beschreven taak te vervullen.

Bij het afronden van deze studie leek het ons wenselijk de neutraliteit van de verderverwerkende industrie nog eens duidelijk te onderstrepen. Het is immers vanuit dit gezichtspunt, dat wij enkele suggesties willen doen voor een mogelijk programma van actie voor de katoenproducenten. Tegelijkertijd wordt deze slotbeschouwing, naast paragraaf 8, als een samenvatting van het voorafgaande geredigeerd.

⁷¹⁾ Het is misschien goed in het deels agrarische, deels gouvernementele milieu waarvoor deze inleiding wordt gehouden, erop te wijzen dat de bedrijfstak textiel in West-Europa en Japan als matig renderend wordt beschouwd. Ook in de Verenigde Staten gold, althans tot voor kort, de stelregel dat het gemiddelde rendement van de totale industrie ca. $2\frac{1}{4}$ à $2\frac{1}{2}$ maal dat van de textielindustrie bedraagt. The Cotton Industry of Western Europa in a Changing World, Dr. W. T. Kroese, I.F.C.A.T.I., 1958.

In het overzicht van de wijze van benadering der markten door de man-made fiber industrie, zijn wij begonnen met het accentueren van het belang van de research in al zijn verschijningsvormen. Bij het uitstippelen van een actieprogramma voor katoenproducenten kiezen wij wederom het onderzoek als uitgangspunt.

Met uitzondering van de Verenigde Staten, enkele gebieden in West-Europa en de landengroepen van de Sowjet-Unie, Oost-Europa en het vasteland van China, is de katoenproductie een cultuur van de ontwikkelingslanden. Door het verschil tussen de agrarische sfeer der vezelproductie en het industriële klimaat van de vezelverwerking bestaat er een groter onderscheid tussen de verschillende katoen-researchonderdelen dan in de wereld der man-made fibers het geval is. Mede dank zij de bemiddeling van de I.C.A.C. zijn er thans goede contacten gelegd tussen de nationale agrarische research-instituten. Vooral sedert de I.C.A.C.-vergadering in Tokyo (1961) is het „Committee on Cotton Production Research” tot een belangrijk gesprekscentrum uitgegroeid voor allen die zich met het verbeteren van de methodiek van de katoenverbouw bezighouden.

Aan een kwantificering der kosten, die jaarlijks voor het onderzoek in de agrarische sector worden gebudgetteerd, durven wij ons bij gebrek aan voldoende betrouwbare gegevens niet te wagen. In de Verenigde Staten stelt men voor de katoen in 1965 een bedrag van \$ 24 mln. aan research tegenover \$ 135 mln. aan overeenkomstige uitgaven van de man-made fiber industrie. Hoewel de agrarische en industriële research-werkzaamheden moeilijk met elkaar zijn te vergelijken, lijkt het ons toch verstandig dat men in de kringen van de I.C.A.C. nagaat hoe groot het bedrag is, dat jaarlijks aan het mondiale katoenonderzoek wordt besteed. Wij verwachten dat deze kosten sterker zullen contrasteren met het in de vorige paragraaf geraamde cijfer van \$ 250 à 275 mln. voor de totale man-made fiber industrie dan in Noord-Amerika het geval is. Een verschijnsel dat naar wij vrezen niet kan worden gewijzigd.

Naast de zuiver landbouwkundige research kent men bij de katoen ook nog het toegepast onderzoek: de „utilization research”; de schakel dus tussen de agrarische en de industriële ontwikkeling. Tijdens de discussies in het I.C.A.C.-Committee for Information and Statistics is in 1965 gewezen op het belang van een versteviging der contacten tussen de verschillende „national utilization”-researchcentra. Als eerste stap hiertoe zal tijdens de 25ste jaarvergadering in Lima een overzicht worden gegeven van de resultaten die de „utilization research” gedurende het laatste decennium heeft opgeleverd. Wederom kan de I.C.A.C. dus de rol van „clearinghouse for information” vervullen.

Ook bij het analyseren van de perspectieven die de man-made fibers nog voor zich zien, hebben wij gewezen op de onderlinge beïnvloeding die de acties van de ene vezelgroep hebben op de andere. Zo mag hier de stelling worden geponeerd, dat de katoen vanuit een relatief sterkere marktpositie dan nu het geval is, de laatste tijd waarschijnlijk minder successen op het gebied van de „utilization research” zou hebben geboekt. Het hoge tempo waarin zowel de perfectionering van de katoenverwerking als de toevoeging van geheel nieuwe eigenschappen aan de natuurlijke vezel werd verwezenlijkt, is ongetwijfeld geforceerd door de concurrentie van de man-made fibers. Zonder deze activering betwijfelen wij sterk of het aanbod van katoenen artikelen op de markt nu reeds zo gevarieerd zou zijn. Met de verbetering van de krimp- en waseigenschappen, met de schepping van elastische weefsels, alsmede met het brengen van

de nieuwste en ongetwijfeld belangrijkste vondst van de laatste tijd, de durable press kleding, heeft de katoen immers een vinnige reactie weten te geven op soortgelijke ontwikkelingen bij de man-made fibers.

Het zal overigens geen gemakkelijke taak zijn aan een verdere bundeling van de „utilization research” gestalte te geven. Weliswaar bestaan er reeds vele jaren contacten tussen de researchafdeling van het U.S. Department of Agriculture en soortgelijke onderzoekingscentra elders in de wereld, doch de scheiding van landbouw en industrie scheidt hier toch weer problemen. Ook de verwerkende industrie is immers bepaald niet stil blijven zitten. De textielindustrie telt in de verscheidenheid haar eigen een groot aantal researchlaboratoria, die zich aan de toegepaste ontwikkeling wijden. Het zou interessant zijn allereerst na te gaan of er — als een punt van het actieprogramma — werkelijk behoefte bestaat aan de versteviging van het contact tussen de velen die zich met deze vorm van onderzoek bezighouden. Mocht deze wens inderdaad sterk gevoeld worden, dan zal het vraagstuk van de verwezenlijking van zo'n contact een hoge plaats op de urgentielijst moeten innemen.

Naast het verbeteren van de banden op het gebied van de chemisch-technische research, dient ook aan het stimuleren van het economisch onderzoek aandacht te worden geschonken. Reeds eerder heeft de I.C.A.C. ingezien dat katoen eigenlijk deel uitmaakt van één grote zelffamilie. Wil men enig inzicht verkrijgen in de kwantiteit en de kwaliteit van vraag en aanbod, dan is het dus wenselijk dat iedere marktpartij haar vooruitzichten op middellange en lange termijn projecteert tegen de achtergrond van het totale marktbeeld. Ten einde dit te bereiken, werden enkele jaren geleden reeds uitvoerige studies van het vezelgebruik in het algemeen uitgevoerd ⁷²⁾. Nu geloven wij niet dat het nodig is op korte termijn wederom zulke gedegen overzichten te laten samenstellen. Niemand heeft behoefte aan een duplicatie van fundamenteel speurwerk, dat in vele gevallen inmiddels door anderen is overgenomen. Wel zal het nuttig zijn indien de I.C.A.C. regelmatig de verschillende aspecten van de inter-fiber competition statistisch onder de loep neemt. Men zal dat het beste kunnen doen door een der najaarsafleveringen van de „Monthly I.C.A.C. Review: Cotton” voor dit doel te reserveren. Indien daarbij gebruik wordt gemaakt van het vele cijfermateriaal, dat reeds wordt verzameld door de, ieder op zijn gebied gespecialiseerde, centra van economische textielresearch, kan op korte termijn met dit werk worden begonnen ⁷³⁾.

Verder zal het nuttig zijn op een nader uit te werken wijze regelmatig een opgave te publiceren van de vele beschouwingen die tegenwoordig aan het onderwerp van de inter-fiber competition worden gewijd. Met opzet hebben wij in de voetnoten van deze studie daarvan een beeld willen geven. Tal van recentelijk verschenen publikaties zijn met dit doel voor ogen hier aangehaald. Indien men

⁷²⁾ Studies of Factors affecting Consumption of Textile Fibers, I.C.A.C., juli 1960. Prospective Trends in Consumption of Textile Fibers, I.C.A.C., maart 1962.

⁷³⁾ Geleidelijk aan heeft zo'n specialisatie zich uitgekristalliseerd. De onderstaande instituten bewegen zich op het daarachter vermelde werkterrein: I.C.A.C.: ruwe katoen; I.W.S. en Commonwealth Economic Committee: wol en andere natuurlijke vezels; Textile Economic Bureau Inc.: man-made fibers; I.F.C.A.T.I.: produktiecapaciteit van de klassieke textielindustrie; Cotton Board: internationale handel in textielgoederen; F.A.O.: consumptiecijfers per hoofd; O.E.C.D. en G.A.T.T. textiele commissies, alsmede de Japan Spinners' Association: regionale statistische gegevens.

daarnaast ook nog toegang weet te verkrijgen tot studies voor intern gebruik ⁷⁴⁾, zullen degenen die qualitate qua op de hoogte moeten blijven van de problematiek die wij hier bespreken, op een doeltreffende wijze worden gegidst. Op deze betrekkelijk eenvoudige manier zou reeds een vervolg zijn verkregen op de incidentele beschouwingen die gedurende de laatste I.C.A.C.-vergaderingen met tussenpozen ten beste zijn gegeven ⁷⁵⁾.

Deze permanente voorlichting zal verhelderend werken bij de studie van de gehele vezelmarkt. De wijze waarop het steeds toenemende aanbod van man-made fibers de vraag naar katoen heeft doorkruist, heeft de laatste tijd meermalen een punt van bespreking in de I.C.A.C. uitgemerkt. Daarbij is weer eens gebleken hoe groot de divergentie is die tussen landbouw en industrie bestaat; in het bijzonder als het gaat om de problematiek van de marktvoorziening.

Bij het natuurprodukt spelen marktpolitieke overwegingen natuurlijk een belangrijke rol. Daarnaast zijn het echter de klimatologische factoren die tot een schoksgewijze en moeilijk te beheersen beïnvloeding van het aanbod kunnen leiden. Dit geldt zowel voor de kwaliteit als voor de omvang van de oogsten. De spreiding van de katoenverbouw over een steeds groter wordend aantal producentenlanden kan hier geen remedie voor bieden.

Gezien de omvang van dit probleem, voert het ons te ver in deze studie de factoren der internationale politiek te bespreken, die een rol spelen bij de beheersing van het katoenaanbod. Zolang de I.C.A.C. bestaat, is het vraagstuk van een internationale katoenovereenkomst, welke regulerend op het aanbod zou moeten inwerken, onderwerp van gesprek geweest. In Lima zullen de discussies over dit bijzonder complexe vraagstuk wederom worden voortgezet. Het is daarom weinig praktisch tijdens het concipiëren van deze inleiding nog iets over dit onderwerp te schrijven. Wel is uit ervaring gebleken dat men bij de behandeling van de vraag- en aanbodperikelen der vezels er de voorkeur aan geeft te spreken van onderconsumptie. Terecht, want het stimuleren van de afzet is altijd een fascinerend werk. Het offensief spreekt meer tot de verbeelding dan het afbouwen van een te grote wereldvoorraad. Het is altijd moeilijker om vanuit de depressieve sfeer van dit laatste tot een enthousiast programma van actie te komen.

In de vorige paragraaf hebben wij aangetoond dat bij elk streven naar vergroting van de activiteiten het prijselement een grote rol speelt. Het is een geluk dat de katoenverbouwers grote vorderingen hebben gemaakt bij hun pogen de efficiency in de katoenproductie op te voeren. Indien men erin zou slagen deze vooruitgang, althans ten dele, via de prijs door te geven aan de partijen op de vezelmarkt, zal dat een belangrijk winstpunt zijn in de concurrentiestrijd met de cellulosevezels. Deze toch blijven zowel in de oude als in de nieuwe varianten de meest geduchte concurrenten van de katoen, waar het de prijsnoteringen betreft.

In de mededinging met de non-cellulosics, die qua prijs op een veel hoger niveau liggen, spelen daarentegen de

kwalitatieve factoren de belangrijkste rol. Anders zouden de man-made fiber producenten er nimmer in zijn geslaagd hun kostbare vezels en garens zo sterk te pousseren. Het zijn deze bijzondere eigenschappen geweest die de man-made fibers in eerste instantie van het natuurprodukt onderscheiden. Het is de basis voor het succes van de nieuwe vezels.

Aan de produkten van de chemische industrie kleven echter ook vele nadelen. Deze zijn zowel van kwalitatieve als van economische aard ⁷⁶⁾. Als een belangrijk punt van actie zien wij daarom het onderzoek naar de mogelijkheid van een synthese van de natuurlijke en kunstmatige vezels. Indien een betere oplossing voor het vraagstuk der mengweefsels in het verschieft ligt, indien langs deze weg meer aantrekkelijke weefsels tegen redelijke prijzen op de markt zouden kunnen worden gebracht, betekent dit een grote vooruitgang voor beide partners.

Het is wel met enige schroom dat wij het moeilijke probleem van de mengweefsels hier, aan het eind van onze beschouwingen gekomen, aansnijden. Er bestaat namelijk nog geen eenheid van opvatting t.o.v. de wenselijkheid de produktie van deze weefsels te bevorderen. Sommigen zien de mengvormen als de verborgen inhoud van het moderne Paard van Troye der man-made fibers ⁷⁷⁾. Anderen bagatelliseren de mogelijkheden om langs deze weg het katoenverbruik te stimuleren ⁷⁸⁾. Misschien is het geen toeval dat de opvattingen over dit interessante probleem zo zeer uiteenlopen. De landen van West-Europa en Japan kennen immers nauwelijks of geen inheemse katoenproductie. Zij zullen zich dus anders tegenover mengweefsels opstellen dan de Verenigde Staten met het daar te lande nog steeds aanwezige katoenchauvinisme. Hoë het ook zij, wij menen toch dat de oplossing van het probleem hoe de natuurvezels en de man-made fibers in harmonie met elkander kunnen verkeren, waard is veel grondiger te worden bestudeerd dan tot nu toe het geval was.

Om enig inzicht te geven in de resultaten welke men verkrijgt door het mengen van katoen met man-made fibers, laten wij in aansluiting op de tabellen 13 en 14 enkele vergelijkende calculaties van verschillende menggarens en -weefsels volgen.

TABEL 16.

Vergelijkende calculaties van garens en doeksoorten uit katoen, rayonvezel en polyestervezel ⁷⁹⁾

Garens: Eng. nr. 40	Menggarens				
	Katoen	Polyester 65 Katoen 35	pCt.	Polyester 70 Rayon 30	pCt.
Prijs in \$ cts./kg ... waarvan grondstof	160	263		250	
Toegevoegde waarde	Katoen: 60 pCt.	Polyester 63,3 pCt. Katoen 13,4 pCt.		Polyester 70,1 pCt. Rayon 6,6 pCt.	
Geweven doek: constructie 129 x 66 - 40/40; gebleekt; 36"		40 pCt.	23,3 pCt.	23,3 pCt.	
Prijs in \$ cts./m ... waarvan grondstof	Katoen 38,6 cts.			Poyester/katoen 63,0 cts.	
	30,3 pCt.			39,2 pCt.	
	constructie 49 x 70 - 40/40; gebleekt; 36"				
Prijs in \$ cts./m ... waarvan grondstof	Katoen 35,3 cts.			Polyester/rayon 54,0 cts.	
	28,6 pCt.			37,2 pCt.	

⁷⁴⁾ Op deze plaats vermelden wij o.a. een interessante studie getiteld: „Inter Fiber Competition in Japan”, welke E. Arita van de Japan Spinners' Association in het begin van dit jaar op ons verzoek samenstelde.

⁷⁵⁾ 1960/1962: zie voetnoot 72; 1965: Symposium on Inter-Fiber Competition; 1966: de inleiding over „Utilization Research” en de onderhavige studie.

⁷⁶⁾ Kwalitatief onderscheiden de man-made fibers zich dikwijls in ongunstige zin door de hydrophobie en door het kunstmatige karakter van deze vezels, dat vooral in kleding minder wordt gewaardeerd.

⁷⁷⁾ O.a. Horne in zijn inleiding tijdens het Symposium (1965).

Het motief voor de constructie van de mengweefsels is van kwalitatieve aard. Door het mengen van de verschillende vezelsoorten wordt een eindproduct verkregen dat beter aan de technische en esthetische verlangens van de afnemers zal voldoen. Uit de aard der zaak speelt bij dit alles echter ook het prijselement een rol. Als men de becijferingen in de tabellen 13, 14 en 16 overziet, is het duidelijk dat de blends op dit punt vele interessante aspecten bieden.

Het is begrijpelijk dat de mengverhoudingen worden beïnvloed door het dictaat van de machtigste marktpartij: degene die de verkoopmarkt benadert via de door hem beïnvloede stemming op de afzetmarkt. In de praktijk overwegen daarom de high level blends⁸⁰⁾. Dit is logisch, gezien vanuit het standpunt der man-made fiber producenten. Zij zijn het immers die zich het sterkste weerden in de marketing.

Voor degenen die het probleem met een multi-fiber mind beschouwen, is het echter een uitdaging om na te gaan welke mengverhoudingen in technisch-economisch opzicht de meest optimale zullen zijn. Mocht daarbij blijken dat met het bijmengen van een kleiner percentage man-made fibers een resultaat wordt bereikt dat toch aan alle door de praktijk gestelde technische eisen beantwoordt, dan zal dat tevens tot een veel meer interessante prijsnotering leiden. Het behoeft geen betoog welk een belang dit vormt voor de stimulering van de katoenafzet. Bovendien wordt bij het spinnen van menggarens de klassieke cirkel van het spinnen-weven-finishen weer gesloten. Ook langs deze weg bevordert men de continuïteit van de bestaande textiel-industrie in West-Europa en Japan. En met de bloei van deze bedrijfstak zijn zowel de Verenigde Staten en de ontwikkelingslanden als de man-made fiber industrie ten zeerste gebaat.

Met het definiëren van de juiste mengverhoudingen is men er echter nog niet. Wij constateerden reeds dat het percentage man-made fibers, hetwelk in de garens en weefsels wordt verwerkt, op het ogenblik vrijwel volledig door de leveranciers van de grondstoffen is voorgeschreven. Alleen indien de stringente voorschriften voor het mengen van de grondstoffen en het verwerken tot het eindproduct worden opgevolgd, staan de man-made fiber producenten toe dat de produkten met de door hen gepropageerde merken worden geïdentificeerd. Zou de verwerkende industrie tot nieuwe mengverhoudingen komen, dan wordt de samenwerking tussen alle geïnteresseerden eerst recht tot een probleem. Wij roerden dit punt reeds aan toen wij

⁷⁸⁾ „The Impact of Fiber Blending on Cotton Consumption”, Ch. W. Russell, National Cotton Council of America, Memphis (Tenn.), maart 1966. Het komt ons voor, dat in deze interessante studie teveel wordt uitgegaan van de weinig voorkomende „low level blends” (15 pCt.—25 pCt.), wanneer onderzocht wordt: „what would happen to consumption of cotton if high level blends (50 pCt.—80 pCt.) can be replaced”.

⁷⁹⁾ Hierbij werd uitgegaan van de volgende prijzen:

Katoen - 100 pCt. : 35 \$cts. p. lb.

Katoen-menggarens: 28½ \$cts. p. lb.

Rayonvezel : 53 \$cts. p. kg.

Polyestervezel : 246 \$cts. p. kg.

Bij het lezen van de tabellen 13, 14 en 16 ligt het accent bij de vergelijking der cijfers en niet bij de absolute waardegegevens.

⁸⁰⁾ De meest voorkomende mengverhoudingen zijn:

Polyestervezel - rayonvezel: 70 pCt. - 30 pCt.

Polyestervezel - katoen : 65 pCt. - 35 pCt.

Acrylvezel - woi : 55 pCt. - 45 pCt.

Polyestervezel - katoen : 50 pCt. - 50 pCt.

Meer recent is de 50/50 verhouding polyester/katoen voor de productie van durable press mengweefsels.

stil stonden bij de wol-promotion. Wie maakt propaganda voor wat!

Nu zal men deze problematiek voorlopig wel in alle rust kunnen bestuderen. Op het ogenblik is het prematuur om blends in de katoenpropaganda te betrekken. De cotton-promotion bevindt zich immers nog in een veel te pril stadium van ontwikkeling. Daarover tot besluit enkele opmerkingen.

De grote afstand tussen landbouw en industrie is mede oorzaak geweest dat de katoenproducenten tot voor kort onwennig stonden t.o.v. het vraagstuk van de promotion. Met uitzondering van de Verenigde Staten en van enkele producenten van extra langstapelige katoen, heeft men tot nu toe volhard in het simpele verkopen van de oogst. De commerciële activiteiten bleven sterk produktgericht. Tegenover de afzet van de eindprodukten was de katoenproducent passief ingesteld. Het lag te ver buiten zijn gezichtskring.

Gelukkig is hier geleidelijk aan een kentering in gekomen. Na vele voorbereidende besprekingen in Frankfurt en Parijs (1964) en in Mexico-City, Caïro en Washington (1965) vond op 4 maart 1966 de oprichting plaats van het International Cotton Institute⁸¹⁾ met het doel: „to increase throughout the world the consumption of raw cotton and products manufactured therefrom through utilization research, marketresearch, sales promotion, education and public relation”.

Tot eerste werkterrein is terecht het belangrijkste importgebied, West-Europa en Japan, gekozen. Bij een heffing van \$ 1 over iedere baal (500 lbs) die door de leden-landen naar dit gebied wordt verscheept, zal in de aanvangsperiode \$ 4 mln. ter beschikking van het I.C.I. komen. Zouden t.z.t. ook de overige katoen-exporterende landen toetreden, dan kan dit bedrag op grond van deze heffingsbasis tot \$ 10 mln. oplopen.

Natuurlijk is dit initiatief zeer toe te juichen. Toch moeten we deze bedragen in het juiste perspectief trachten te zien. In het voorgaande hebben we reeds aangetoond hoe krachtig de afzet van andere vezels wordt gestimuleerd. Met het thans gebudgetteerde zullen de bedragen die de C.C.I. en de verwerkende industrie jaarlijks ter beschikking stellen voor de katoenpropaganda al iets worden overschreden. Toch dienen we deze nieuwe aanpak — hoezeer deze ook te loven valt — intern met enige gepaste bescheidenheid te vermelden. Een vergelijking van de promotion-campagnes in tabel 17 toont dit duidelijk aan.

TABEL 17.

Ramingen van de propagandakosten van katoen, wol en man-made fibers in 1965⁸²⁾

Katoen: Ver. Staten	\$ 4 mln.
West-Europa	\$ 2,3 „
Japan	\$ 1,25 „
	\$ 7,55 mln.
Wol:.....	\$ 38,0 mln.
Man-made fibers:	\$ 151,0 mln.

Het is al zeer belangrijk dat met deze stap van de katoen-

⁸¹⁾ De zes oprichterslanden zijn: India, Mexico, Spanje, Sudan, U.A.R. en Verenigde Staten. Door een speling der natuur heeft dit op de „koninklijke” katoenbasis steunende instituut dezelfde initialen als de Imperial Chemical Industries!

⁸²⁾ Bron: Katoen: Cotton Council International, Brussel.
Wol: International Wool Secretariat, London.
Man made fibers: zie tabel 15.

producenten het principe is aanvaard dat zij degenen zijn die de propaganda zullen voeren voor hun eigen natuurprodukt. Natuurlijk zullen zij daarbij de indirecte steun ondervinden van anderen. De verderverwerkende industrie en soms ook de handel bevorderen de verkoop van hun eigen produkten. Indien nu de propaganda parallel wordt gericht, zullen de toch nog als bescheiden te beschouwen bedragen van de katoenpromotion door het multiplier-effect worden vergroot ⁸³⁾. Men vergete echter niet, dat dezelfde situatie zich ook voordoet bij de concurrerende vezels. En daar gaat men nog altijd uit van een bredere basis.

Wij behoeven hier niet verder op de details van de samenwerking tussen katoenproducenten en verderverwerkende industrie in te gaan. Het is een gelukkige bijkomstigheid dat het nieuwe instituut in de altijd zo moeilijke aanvangsperiode terug zal kunnen vallen op de experts van de C.C.I. Zij zijn vertrouwd met de problemen van de cotton promotion. Zij kennen ook het beste de relaties met de reeds bestaande nationale katoeninstituten; ook weten zij hoe de verhoudingen op de markt der eindprodukten liggen. De uitwerking van de toekomstige katoenpropaganda kunnen wij dus met vertrouwen overlaten aan de I.C.I. onder de leiding van de bekwame president, Julian Rodriguez Adame van Mexico.

Het is een voorrecht deze studie af te mogen sluiten met de vermelding van deze progressieve stap van de belangrijkste onder alle vezels. Wij zagen immers, dat de katoen niet altijd meer zo'n sterke plaats in de inter-fiber competition inneemt. De klimatologische inwerking op het aanbod; de grote versplintering hiervan onder miljoenen verbouwers; de — op enkele uitzonderingen na — geconcentreerde produktie in de ontwikkelingslanden; de scheiding tussen de agrarische herkomst en de industriële verdere verwerking; het zijn alle facetten die de katoen zwak doen staan in de strijd tegen de machtige chemische concerns der geïndustrialiseerde landen.

Er zijn echter toch ook nog tal van punten waarop dit natuurprodukt zijn verdere acties kan richten, ten einde zijn positie te verbeteren. Wij noemden het versterken van

⁸³⁾ De uitwerking van het multiplier-effect kan worden geïllustreerd door het feit dat de Grote Tien in Japan in 1965 \$ 9 mln. voor propaganda voor hun produkten hebben besteed. Hoe meer het I.C.I. straks het verbruik van de katoen stimuleert, hoe groter het aandeel zal zijn dat de katoenproducenten uit deze jaaruitgave zullen kunnen verwachten.

de agrarische research, het leggen van meer contacten tussen de laboratoria, die zich met de „utilization research” bezighouden, het onderzoeken van de verhoudingen op de vezelmarkt, het bewaken van het prijsniveau, de studie van de mengweefsels en ten slotte de marketing met als exponent hiervan de agressieve promotion. Indien de katoenproducenten een dergelijk programma van actie aanvaarden, weten zij zich tevens gesteund door vele uitstekende eigenschappen van de katoen. Kansen te over om door behoedzaam maar tevens energiek manoeuvreren de katoen een plaats te doen behouden die ook deze vezel toekomt. Misschien zullen alle maatregelen die men denkt te kunnen nemen, het grote rijk van King Cotton niet in de oude luister doen herstellen. In een meer moderne, federale constructie van de vezelwereld zal de katoen echter toch een der meest bloeiende vezelrepublicken kunnen blijven.

Het was onze opgave de inter-fiber competition in de periode tussen de I.C.A.C.-meetings van Washington (1965) en Lima (1966) te schetsen. Wij hebben gemeend deze aanvankelijk wat vaag en zeker te eng omschreven taak te mogen uitbreiden. In deze studie zijn daarom niet alleen de problemen van de inter-fiber competition gedurende een jaar besproken; bovendien is getracht de internationale achtergronden waartegen deze strijd zich afspeelt te beschrijven. Alleen op deze manier leek het ons mogelijk enig inzicht in de toekomstige ontwikkeling te verkrijgen.

Ook al poogt men zo'n opgave te vervullen in de luchtige sfeer van de dans, toch is het moeilijk om hierbij steeds de nodige objectiviteit ten opzichte van alle problemen in acht te blijven nemen. Dit temeer, waar het gehoor, waarvoor deze inleiding werd geconcipieerd, uit louter „katoeninteressenten” bestaat. Steller dezes voelde zich dan ook meermalen als een danser op een zeer slap koord. Een weinig benijdenswaardige positie, als men voor afvaardigingen van veertig landen moet optreden. Slechts doordat ik mij beveiligd wist door het symbolische vangnet van de welwillendheid van de aandacht der gedelegeerden, durfde ik na momenten van aarzeling voort te gaan met het beëindigen van deze taak. De inter-fiber competition is een gecompliceerd, maar altijd weer boeiend gebeuren. Met de weergave van enkele facetten ervan, is hier gepoogd het inzicht in deze materie te verdiepen. Door deze bescheiden bijdrage hoop ik tevens enkele aanwijzingen te hebben kunnen geven waaruit een programma voor verdere actie kan worden opgesteld.

Almelo (Nederland), mei 1966.

Dr. W. T. KROESE.

